

Neil Gaiman

Zvezdana prašina

Neil Gaiman

Zvezdana prašina

*Padalicu ti ulovi,
Mandragori dijete začni,
Reci, kamo vrijeme plovi
I čim hoda Đavo mračni.
Sluh mi daj za poj sirena,
Protiv jala lijek iz trena
Kad je ura
Kad je bura
Što poštenje uvis gura.
Rođen li si vida skritog,
Putuj dalje od svog zora;
Dana deset tisućitog
Sijeda starost doći mora.
Kad se vratiš, daj si truda,
Ispričaj mi sva ta čuda,
Reci prije
Gdje se krije
Ta što lijepa a zla nije.
Nađeš li je, povjeri mi
Suputnice ima l' slađe,
Al' ne za me, to vjeruj mi,
Sve da se kraj mene nađe.
Sve da vjerna isprva je,
I za pisma da istraje,
Bila stvarna
Bila harna
Sad i opet, bit će kvarna.*

“Pjesma”, John Donne (1572.-1631.)

Jedan

Gdje se doznaje za selo zvano Zid, te
za nešto čudnovato što se ondje zbiva
svakih devet godina

BIO JEDNOM JEDAN MLADIĆ KOJI SE HTIO DOMOĆI ŽUDNJE SRCA SVOGA.

A premda ovakav početak, što se početaka tiče, i nije naročito nov (jer svaka bi pripovijest o svakome mladiću koji je bilo kada bio, ili će biti, mogla započeti na sličan način), štošta je oko ovoga mladića i onoga što se sa njim zbilo bilo neobično, iako čak ni on nikada nije saznao cijelu priču.

Pripovijest je započela, kao što su mnoge pripovijesti započele, u Zidu.

Mjesto Zid stoji danas kao što stoji već šesto godina, na visoku izboju granita sred malena, šumovita kraja. Kuće u Zidu četvrtaste su i stare, sazdane od siva kamena, s tamnim krovovima od škriljevca i visokim dimnjacima; ne bi li iskoristile svaki pedalj prostora na stijeni, kuće se oslanjaju jedna na drugu, grade se jedna na drugoj, dok tu i tamo kakav grm ili drvo rastu iz boka pojedine građevine.

Jedna cesta vodi iz Zida, zavojita staza koja se strmo uspinje iz šume, gdje je obrubljena stijenama i sitnim kamenjem. Otiđe li se njome dovoljno daleko na jug i izađe iz šume, staza postaje prava cesta, asfaltirana; ode li se dalje, cesta postaje veća, zakrčena u svako doba dana automobilima i kamionima što žure iz grada u grad. Na koncu ta cesta dovodi u London, ali do Londona iz Zida valja putovati cijelu noć.

Žitelji Zida mučaljiv su soj, u kojem postoje dvije vidno različite vrste: domaći Zidani, sivi, visoki i kršni baš poput granitna izboja na kojem im je izgrađeno mjesto, te ostali koji su se tijekom godina nastanili u Zidu, i njihovi potomci.

Ispod Zida, sa zapadne strane, leži šuma; s južne počiva prijetrovno mirno jezero koje pune potoci koji se slijevaju s brda iza

Zida, na sjeveru. Na tim brdima ima polja, a ondje pasu ovce. Na istoku se opet steru šume.

Odmah istočno od Zida stoji visoki kameni zid od kojega mjesto vuče ime. Taj zid je star, izgrađen od četvrtastih komada grubo isklesana granita, a izlazi iz šume i sa suprotne strane u šumu opet zalazi.

U zidu se nalazi samo jedan otvor; procijep širok otprilike dva metra, što stoji nešto sjevernije od sela.

Kroz procjep u zidu vidi se velika zelena livada, iza te livade potok, a iza potoka, pak, raste drveće. S vremena na vrijeme među tim se drvećem, u daljini, daju zamijetiti obličja i prilike. Golema obličja, čudnovata obličja i mala, svjetlucava obličja što bijesnu i zatrepere i učas minu. Premda je to posve dobar travnjak, nijedan seljanin nikada nije napasao stoku na livadi sa suprotne strane zida. A nikad im nije služila ni za sadnju usjeva.

Umjesto toga, već stotinama, možda tisućama godina, postavljaju stražare s obiju strana otvora u zidu, te se trude kako znaju i umiju da ga smetnu s uma.

Čak i danas dva mještanina stoje sa svake strane procjepa, danju i noću, u osmosatnim smjenama. Nose povelike drvene toljage. Stoje uz rubove otvora okrenute prema mjestu.

Glavna im je dužnost ne dopustiti djeci iz mjesta da kroz otvor prođu na livadu i otiđu dalje od nje. Povremeno se ukaže potreba da odvrate pokojeg samotnog lutalicu, ili nekog od rijetkih posjetitelja mjesta, od služenja tim prolazom.

Djecu odvrćaju jednostavnim pokazivanjem toljaga. Kad su lutalice i pridošlice u pitanju, valja im se više dovijati, iako se grubom silom služe samo u krajnjem slučaju, ako se priče o netom zasijanoj :travi ili opasnom biku koji onuda hara ne pokažu dostatnima.

Veoma rijetko u Zid dođe netko tko zna točno što traži, a takvima 'e katkad dopusti da prođu. Imaju određen pogled u očima, koji se ne može pobrkati ni s jednim drugim nakon što ga se jednom vidi.

U cijelom dvadesetom stoljeću nije bilo ni jednog slučaja krijumčarenja preko zida, barem koliko mještani znaju, pa se time uvelike ponose.

Stražarenje popušta tek jedanput svakih devet godina, na Svibanjski blagdan, kada se na livadi održava sajam.

Događaji što slijede zbili su se prije mnogo godina. Kraljica Viktorija bila je na engleskome prijestolju, ali tada to još nije bila ona udovica iz Windsora u crnini; obrazi joj bijahu poput jabuka, a korak poletan, pa je lord Melbourne često imao razloga mladu kraljicu prekoriti, nježno, zbog prpošnosti. Tada još nije bila udana, iako je bila itekako zaljubljena.

Gospodin Charles Dickens u nastavcima je pisao roman *Oliver Twist*; gospodin Draper netom je snimio prvu fotografiju Lune, zaledivši joj blijedo lice na hladnome papiru; gospodin Morse nedavno je objavio način prenošenja poruka kroz metalne žice.

Da ste bilo kojem od njih spomenuli čarolije ili Vilindom, osmjehnuli bi vam se s prezirom, izuzev možda gospodina Dickensa, koji je tada bio još golobradi mladić. On bi vam uputio čeznutljiv pogled.

Ljudi su tog proljeća dolazili na Britansko otočje. Dolazili su pojedinačno, dolazili su i u parovima, te pristajali u Doveru ili Londonu ili Liverpoolu; muškarci i žene kože blijede poput papira, kože tamne poput vulkanske stijene, kože boje cimeta, koji su govorili raznoraznim jezicima. Stizali su čitavoga travnja, te putovali dalje parnim vlakom, konjem, kočijom ili zapregom, a mnogi od njih i pješice.

U to vrijeme Dunstan Thorn bio je osamnaestogodišnjak, i nije bio romantičan.

Imao je kosu boje oraha, i oči boje oraha, i pjegice boje oraha. Bio je osrednje visok i spor na jeziku. Često se smiješio osmijehom od kojeg bi mu se cijelo lice iznutra ozarilo, i često je sanjario na očevoj livadi, snivajući o tome da napusti selo Zid i sve njegove nepredvidljive čari, i ode u London, ili Edinburgh, ili Dublin, ili neki drugi veliki grad gdje ništa ne ovisi o tome odakle vjetar puše. Radio je na očevu imanju i nije posjedovao ništa do kolibice na udaljenom polju koju su mu dali roditelji.

Posjetitelji su toga travnja svraćali u Zid na sajam, što Dunstanu nije bilo po volji. Svratište gospodina Bromiosa, *Sedma svraka*, inače splet praznih soba, ispunilo se tjedan dana unaprijed, pa su sada došljaci počinjali noćiti na imanjima i u privatnim kućama, plaćajući smještaj čudnovatim kovanicama, ljekovitim biljem i začинима, čak i dragim kamenjem.

Kako se sajmišni dan bližio, bilo je sve više iščekivanja u zraku. Ljudi su se budili sve ranije, brojali dane, brojali minute. Stražari na prolazu, uz rubove zida, bili su nespokojni i uzrujani. Prilike i sjenke kretale su se drvećem na rubu livade.

U *Sedmoj* je *svraci* Bridget Comfrey, nadaleko smatrana najkrasotnijom pipničarkom koju se pamti, izazivala trvenje između Tommyja Forestera, s kojim je prošle godine izlazila, što se dobro znalo, i krupna čovjeka tamnih očiju s malim, skvičavim majmunom. Čovjek nije baš znao engleski, ali izražajno se osmjehivao svaki put kada bi Bridget prošla.

U krčmi svratišta stalni su gosti sjedili nelagodno blizu posjetitelja i govorili ovako:

“To je samo jedanput u devet godina.”

“Kažu da je u stara vremena to bilo svake godine, na prvi dan ljeta.”

“Pitaj gospodina Bromiosa. On će znati.”

Gospodin Bromios bio je visok i imao maslinastu kožu; glavu su mu prekrivale guste crne kovrče; oči su mu bile zelene. Kad bi se seoske cure djevojčile, počinjale su zapažati gospodina Bromiosa, ali on ne bi zapažao njih. Govorilo se da je došao u selo dosta davno, kao posjetitelj. Ali ostao je u selu, a vino mu je bilo dobro, pa su ga domaći prihvatili.

Glasna je prepirka izbila u zajedničkoj prostoriji između Tommyja Forestera i onog tamnookog čovjeka, koji se izgleda zvao Alum Bej.

“Zaustavite ih! Za ime Božje! Zaustavite ih!” stala je vikati Bridget. “Idu otraga, idu se tući zbog mene!” I zatim je zabacila Javu, ljupko, tako da joj svjetlost uljanica ljesne na besprijekornim laćanim uvojcima.

Nitko nije ni prstom mrdnuo da spriječi kavgu, premda je popriličan broj ljudi, kako seljana tako i pridošlica, izašao na stražnja vrata da vidi što će biti.

Tommy Forester skinuo je košulju i podigao šake preda se. Stranac se nasmijao, pljunuo na travu, te dohvatio Tommyjevu desnicu i u ' i rokom ga luku bacio na tlo, baš na bradu. Tommy se nekako osovio na noge i zaletio u stranca. Uspio ga je šakom okrznuti po obrazu prije nego što se našao licem na zemlji, zabijen u blato, bez daha u plućima. Alum Bej sjeo je na njega, zahihotao se i kazao nešto na arapskom.

Tako brzo, i tako lako, tuča je završila.

Alum Bej sišao je s Tommyja Forestera i gizdavo prošetao do Bridget Comfrey, duboko joj se naklonio i široko osmjehnuo blistavim zubima.

Bridget ga nije dvaput pogledala, već je otrčala do Tommyja. “Ma što ti je to samo učinio, dragane moj?” upitala ga je, te mu stala brisati blato s lica pregačom i tepati mu svakojake nježnosti.

Alum Bej vratio se s promatračima u zajedničke prostorije svratišta, gdje je velikodušno bocom *chablisa* gospodina Bromiosa počastio Tommyja Forestera kad se ovaj vratio. Nijedan nije bio posve siguran u to tko je pobijedio, a tko izgubio.

Dunstan Thorn nije te večeri bio u *Sedmoj svrati*: bio je on praktičan mladac, koji se već šest mjeseci udvarao Daisy Hempstock, mladoj ženi slično praktična duha. Išli su u šetnje oko sela kad bi večer bila lijepa i raspravljali o teoriji plodoreda, i o vremenu, i o sličnim razboritim temama; a u tim šetnjama, na kojima su im se bez iznimke pridruživale Daisyna majka i mlađa sestra, hodajući na zdravom rastojanju od šest koraka iza njih, oni bi se, tu i tamo, zaljubljeno pogledali u oči.

Na ulazu u kuću Hempstockovih Dunstan bi zastao, poklonio se i oprostio.

A Daisy Hempstock ušla bi, skinula šeširić i kazala: “Baš bih željela da se gospon Thorn odluči na prošnju. Uvjerena sam da se tata tome ne bi protivio.”

“Dapače, sigurna sam da se ne bi”, rekla je ove večeri Daisyna mati, kao što bi rekla svake takve večeri, a zatim je i sama skinula šeširić i rukavice, te povelala svoje kćeri u salon, gdje je sjedio vrlo visok gospodin veoma duge crne brade i preslagivao putnu torbu. Daisy, njezina mati i njezina sestra pristojno su klecnule pred gospodinom (koji nije baš dobro znao engleski, a stigao je prije nekoliko dana). Privremeni je stanar pak ustao i poklonio im se, a zatim se iznova posvetio svojoj torbi punoj drvenih svaštarija, te ih uzeo razvrstavati, slagati i laštiti.

Toga je travnja vrijeme bilo studeno i nezgodno promjenjivo, kako to već u Engleskoj u proljeće biva.

Posjetitelji su stizali uskom cestom kroz šumu s juga; trpali su se u gostinske sobe, uzimali prenoćišta po stajama i sjenicima. Neki su podizali šarene šatore, neki su pristizali u vlastitim kolima koja su vukli golemi sivi konji ili mali, čupavi poniji.

U šumi je iznikao tepih divljih zumbula.

Ujutro 29. travnja Dunstana Thorna dopala je stražarska služba na procjepu u zidu, uz Tommyja Forestera. Stajali su s obiju strana otvora u zidu i čekali.

Dunstan je mnogo puta prije toga obavljao stražarsku dužnost, ali dosad mu se zadaća sastojala u tome da naprosto stoji i, povremeno, tjera djecu odatle.

Danas se osjećao sav važan: držao je drvenu toljagu, a kad bi pridošlice u selu jedan za drugim dolazili do otvora u zidu, Dunstan ili Tommy kazali bi im: "Sutra, sutra. Nitko danas neće ovuda proći, uvažena gospodo."

A došljaci bi se povukli malo dalje i stali viriti kroz procjep u zidu prema običnoj livadi s druge strane, prema priprostu drveću kojim je livada bila prošarana, prema posve običnoj šumi iza nje. Neki od njih pokušali bi zapodjenuti razgovor s Dunstanom ili Tommyjem, ali mladići su, ponosni na svoju stražarsku službu, odbijali razgovarati, zadovoljavajući se podizanjem glave, stiskanjem usnica i odavanjem onako općenito važna dojma.

Kad je došlo vrijeme ručka, Daisy Hempstock donijela je lončić pastirske pite za obojicu, a Bridget Comfrey donijela je svakome po vrč začinjenog tamnog piva.

A u sumrak su im dva pristala mladića iz sela stigla na smjenu, svaki s fenjerom u ruci, pa su Tommy i Dunstan prošetali do svratišta, gdje im je gospodin Bromios dao svakome po vrč svojeg najboljeg tamnog piva - a njegovo najbolje tamno pivo doista je bilo vrlo dobro - kao nagradu za obavljanje stražarske službe. Svratište je bilo nabijeno uzbuđenjem i napučeno nevjerojatnim mnoštvom. U selo je stiglo puno posjetitelja iz svakog naroda na svijetu, ili se bar tako činilo Dunstanu, koji nije uopće poimao razmjere šire od -uma što okružuju selo Zid. Stoga je promatrao visokog gospodina u crnom cilindru za stolom do sebe, koji je stigao skroz iz Londona, s divljenjem ravnim onome s kojim je promatrao višega gospodina

kože boje ebanovine u bijeloj jednodijelnoj odori, s kojim je ovaj objedovao.

Dunstan je znao da nije pristojno zuriti, kao i da se, kao rođeni Zidanin, posve ima pravo smatrati vrednijim od svih tih "stranjskih" ljudi. Ali zrak je do njega nosio mirise neznanih začina i glasove muškaraca i žena koji vode razgovore na stotinu jezika, tako da je blejao i buljio bez imalo stida.

Čovjek u crnom svilenom cilindru zamijetio je da Dunstan zuri u njega, te mahnuo mladcu da mu priđe. "Je F voliš puding od melase?" odjednom ga je upitao, ne predstavivši se. "Mutanabbi je mor'o otić", a tu ti ima više pudinga nego što u jednog č'eka stane."

Dunstan je kimnuo. Puding od melase zamamno se pušio na tanjuru.

"Dobro, onda," rekao je njegov novi prijatelj, "posluži se." Dodao je Dunstanu čistu porculansku zdjelicu i žlicu. Dunstana nije trebalo više nagovarati, pa se posvetio tamanjenju pudinga.

"A sad, momak," rekao je visoki gospodin u crnom svilenom cilindru Dunstanu nakon što su im zdjele i tanjur s pudingom ostali posve prazni, "reklo bi se da u svrat'štu soba više nema; a i da je svaka soba u selu koja se iznajmit' dade, već iznajmljena."

"A je li?" rekao je Dunstan, ne iznenadivši se.

"Nego kako", rekao je gospodin u cilindru. "A ja ti se baš pitam, ne bi li ti znao za neku kuću koja bi mogla imat' sobu?"

Dunstan je slegnuo ramenima. "Sve su sobe sad već zauzete", rekao je. "Sjećam se da su me, kad sam bio devetogodišnji dečkić, majka i otac poslali da tjedan dana spavam na sjeniku kravlje staje, jer su moju sobu iznajmili jednoj gospođi s Orijenta, njenoj obitelji i slugama. Ostavila mi je zmaja u znak zahvalnosti, a ja sam ga puštao s livade sve dok se jednog dana nije otkinuo s uzice i odletio u nebo."

"Gdje sada živiš?" upitao ga je gospodin u cilindru.

"Imam kolibu na rubu posjeda moga oca", odvratio je Dunstan. "To je bila koliba našega pastira, sve dok nije umro pretprošloga kolovoza, a onda su je roditelji dali meni."

"Odvedi me onamo", rekao je gospodin u šeširu, a Dunstanu nije palo na pamet odbiti ga.

Proljetna je Luna odskočila i blistala, a noć je bila vedra. Spustili su se pješice iz sela do šume pod njim, te pješice prešli cijeli put uz obiteljsko imanje Thornovih (gdje se gospodin u cilindru prepao krave koja je spavala na livadi, kad je frknula u snu), sve dok nisu stigli do Dunstanove kolibe.

Imala je jednu sobu i kamin. Stranac je kimnuo. "Ovo mi se sasvim sviđa", rekao je. "Hajde, Dunstane Thorne, iznajmiću je od tebe za sljedeća tri dana."

"Što ćete mi dati za nju?"

"Zlatnik od funte, srebrnjak od šest penija, bakrenjak od penija, te novi blistavi krajcar", rekao je čovjek.

E sad, već i zlatnik od funte za dvije noći bio je više no pristojna stanarina u tim danima, kad se težak u dobroj godini mogao nadati da će zaraditi petnaest funti. Ipak, Dunstan se stao nećkati. "Ako ste došli zbog sajma," rekao je visokome čovjeku, "onda ćete trgovati čudima i mirakulima."

Visoki čovjek je kimnuo glavom. "Znači, tebi se mile čuda i mirakuli, je li te?" Ponovno se osvrnuo po Dunstanovoj jednosobnoj kolibi. Uto je počela padati kiša, nježno zabubnjavši po slamnatome krovu nad njima.

"Ma, hajde dobro," rekao je visoki gospodin, za mrvicu mrzovoljno, "te čudo, te mirakul. Sutra ćeš doći do Žudnje Srca Svoga. A sad, evo tvoga novca", te ga jednom lakom kretnjom izvadio iz Dunstanova uha. Dunstan je kucnuo njime po željeznom čavlu na vratima kolibe da provjeri nije li to vilinsko zlato, a zatim se duboko naklonio gospodinu i izašao na kišu. Novac je umotao u rubac.

Dunstan je po pljusk u otišao do kravlje staje. Popeo se na sjenik brzo zaspao.

Tijekom noći bio je svjestan gromova i munja, iako se nije budio; a zatim ga je u sitnim jutarnjim satima probudio netko tko mu je nespretno nagazio na stopala.

"Pardonirajte me", kazao je nečiji glas. "Hoću reći, ispr'čavam se."

"Tko je to? Koga to ima?" rekao je Dunstan.

"Samo ja", rekao je glas. "Doš'o sam na sajam. Noćio u šupljem tablu, ali munja ga sruši, raskoli ga k'o jaje, nego što, i slomi k'o grančicu, pa mi kiša stade padat' za vrat, a zaprijeti i da će mi se zavući i u prtljagu, a unde ima stvari koje moraju ostat' suhe k'o

prašina, pa sam ih čuv'o k'o oko u glavi na svim svojim putešestvijama dovde, čak i kad mi je sve ostalo bilo mokro k'o..."

"Voda?" predložio je Dunstan.

"Jakako", nastavio je glas u mraku. "Upitam se ja tako," dodao je, "je 1' bi vi imali štogod protiv da ostanem tute pod vašim krovom, Kad već nisam jako velik, a neću vas ni smetat' ni ništa takvo."

"Samo me nemojte gaziti", uzdahnuo je Dunstan.

U taj čas je bljesak munje obasjao staju, i pri tom je svjetlu Dunstan uočio nešto malo i kosmato u kutu, s velikim mekanim šeširom na Javi. A zatim, mrkli mrak.

"Nadam se da vas ne smetam", rekao je glas, koji je svakako zvučao prilično kosmato, sad kad je Dunstan malo razmislio o tome.

"Ne smetate", rekao je Dunstan, koji je bio vrlo umoran.

"Tako valja," rekao je kosmati glas, "jer ne bi' vas tija smetat'."

"Molim vas," zamolio ga je Dunstan, "dajte mi da spavam. *Molim vas.*"

Začulo se nekakvo dahtanje, koje je ubrzo zamijenilo blago hrkanje.

Dunstan se prevalio na sijenu. Onaj čovječuljak, ili stvor, tko god i što god da je bio, prdnuo je, počeo se, i ponovno zahrkao.

Dunstan je slušao kako kiša pada po krovu staje, i razmišljao o Daisy Hempstock, i u njegovim su mislima njih dvoje šetali zajedno, a šest koraka iza njih hodali su visok čovjek u cilindru i malen, kosmat stvor kojemu Dunstan nije vidio lice. Išli su u susret Žudnji Srca Njegovoga...

Sjajno mu je sunce obasjavalo lice, a kravlja je staja bila prazna. Umio se i prošetao do gazdinske kuće.

Odjenuo je svoj baš najbolji kaputić, i svoju baš najbolju košulju, i svoje baš najbolje hlače. Džepnim si je nožićem sastrugao blato s čizama. Zatim je ušao u kuhinju gazdinstva, poljubio majku u obraz, i poslužio se seljačkim kruhom i velikom grudom svježe izbučkana maslaca.

A zatim je, povezavši novac u svoj lijepi nedjeljni rupčić od kambrijskog lana, prošetao do sela Zida i poželio dobro jutro stražarima na prolazu.

Kroz procjep u zidu bacio je pogled na podizanje šarenih šatora, postavljanje tezgi, raznobojne zastave i svijet koji hoda tamo-amu.

“Nikoga ne puštamo da prođe do podneva”, rekao je stražar.

Dunstan je slegnuo ramenima i otišao do krčme, gdje je uzeo razmišljati što da kupi za svoju ušteđevinu (blistavu kovanicu od pola krune koju je sačuvao, te onu od šest penija za sreću, u kojoj je bila probušena rupica, pa ju je nosio na kožnoj uzici oko vrata) uz dodatak džepnoga rupca punog novčića. Uspio je načas posve smetnuti s uma da mu je sinoć bila obećana dodatna zarada. Kad je odzvonilo podne, Dunstan je otišao krupnim koracima do zida i usplahireno, kao da krši temeljnu zabranu, prošao kroza nj, zapazivši da hoda baš pokraj onoga gospodina u crnom svilenom cilindru, koji mu je kimnuo glavom.

“Ah. Moj stanodavac. A kako si ti meni danas, gospodine?”

“Pođi sa mnom”, rekao je visoki čovjek. “Prošetajmo zajedno.”

Krenuli su livadom u smjeru šatora.

Jesi li ikad već bio ovdje?” upitao ga je visoki čovjek.

Otišao sam na prošli sajam, prije devet godina. Bio sam još mali”, priznao je Dunstan.

Pa,” rekao je njegov stanar, “ne zaboravi biti pristojan i ne uzimati nikakve darove. Ne zaboravi da si gost. A ja ću ti sada dati posljednji obrok stanarine koji ti još dugujem. Jer na to sam se zavjetovao. A moji darovi dugo traju. Tebi i tvome prvorodencu i njegovu ili njezinu prvorodencu... To je dar koji će trajati dokle god ja budem bio živ.”

“A što bi to bilo, gospodine?”

„Žudnja Srca Tvoga, sjeti se”, rekao je gospodin u cilindru. Žudnja Srca Tvoga.”

Dunstan se naklonio, pa su produžili prema sajmu.

“Oči, oči! Nove oči za stare!” izvikivala je sićušna ženica pred stolom prekrivenim bocama i staklenkama punim očiju svake vrste i boje.

“Glazbala iz stotinu zemalja!”

“Zviždaljke za peni! Mrmoljke za dva! Korski himni za tri!”

“Okušajte sreću! Samo izvolite! Riješite jednostavnu zagonetku i osvojite vjetrov cvijet! ”

“Lavanda zasvagda! Zumbulova pređa!”

“Snovi u boci, po šiling za bocu!”

“Odjeća od noći! Odjeća od sumraka! Odjeća od smiraja!”

“Mačevi sudbine! Štapići moći! Prstenje vječnosti! Karte milosti! Samo daj, samo daj, svrati u taj kraj!”

“Pomasti i pomade, napici ljubavni i ljekoviti!”

Dunstan je zastao ispred tezge prekrivene sitnim kristalnim krasima; razgledavao je minijaturne životinje, razmišljajući da kupi jednu za Daisy Hempstock. Uzeo je kristalnu mačku, ne veću od svoga palca. Mudro je trepnula prema njemu, pa ju je ispustio sav preneražen; ispravila se u padu i, poput prave mačke, dočekala na sve četiri šape. Zatim je prošetala do kuta tezge i ondje se stala umivati.

Dunstan je pošao dalje kroz prepuni sajam.

Bila je velika gužva; svi oni došljaci koji su se prethodnih tjedana slili u Zid sjatili su se onamo, a s njima i mnogi žitelji mjesta Zida. Gospodin Bromios podigao je vinski šator i tu prodavao vina i mesne pite seljanima, koje bi često privukla hrana što su je prodavali Prekozidni, ali kojima su kazali djedovi, koji su to pak čuli od *svojih* djedova, da je ozbiljna i krajnja greška jesti vilinsku hranu, kušati vilinsko voće, piti vilinsku vodu i gostiti se vilinskim vinom.

Svakih devet godina Prekozidni i Prekobrdni postavili bi svoje tezge, te bi tijekom jednoga dana i jedne noći livada udomaćila Vilinski sajam; tako bi se, tijekom jednoga dana i jedne noći u devet godina, trgovalo između naroda.

Na prodaju je bilo i čuda, i čudesa, i mirakula; bilo je stvari o kojima se i ne sanja i predmeta koji se ni zamisliti ne mogu (*Zašto bi ikome, upitao se Dunstan, mogle biti potrebne ljuske jajeta punjene olujom?*). Zveckao je novčićima u svome rupčiću, i tražio nešto maleno i ne baš skupo da razveseli Daisy.

Začuo je nježan zvon u zraku kroz sajmišnu vrevu; i zaputio se prema njemu.

Prošao je kraj tezge za kojom su petorica grmalja plesala uz l turobnu glazbu vergla čiju je ručicu okretao mrki medvjed žalobna lica; prošao je kraj tezge gdje je proćelav čovjek u kimonu jarkih boja razbijao porculanske tanjure i bacao ih u zapaljenu zdjelu iz koje je kuljao šareni dim, dovikivajući prolaznicima.

Titravi zvon bivao je sve glasniji.

Kad je stigao do tezge s koje je dopirao taj zvuk, vidio je da je l napuštena. Bila je okićena vijencima cvijeća: zumbula i naprstak; i

zvončića i sunovrata, ali također i ljubica i ljiljana, uz grimizni divlje ružice, blijede visibabe, modre nezaboravke i pregršt drugi! cvjetova kojima Dunstan nije znao ime. Svaki je cvijet bio izrađen od stakla ili kristala, da li puhanog ili brušenog, nije mogao procijeniti besprijekorno su oponašali prave. I zvečali su i ječali kao dalek; staklena zvana.

"Dobro vam jutro želim na ovaj Sajmišni dan", rekla je vlasnica, silazeći s oličenih čergarskih kola smještenih iza tezge, te mu se široko osmjehnula bijelim zubima na licu boje sumraka. Pripadala je Prekozidnima, što joj je smjesta razabrao iz očiju, a i ušiju vidljivih ispod kovrčave crne kose. Oči su joj bile tamnoljubičaste, dok su joj uši bile, reklo bi se, mačje uši, blago izvijene i presvučene nježnim, tamnim krznom. Bila je veoma lijepa.

Dunstan je uzeo jedan cvijet s tezge. "Baš je krasan", rekao je. Radilo se o ljubičici, koja je zvonila i pjevušila dok ju je držao, stvarajući zvuk sličan onome koji se dobije kad se smoči prst, pa se njime nježno prijeđe po obodu vinske čaše. "Pošto je?"

Slegnula je ramenima, a bila je prava milina vidjeti kako joj se ramena sliježu.

"O cijeni se nikad ne raspravlja na početku", kazala mu je. "Mogla bi biti prilično veća nego što ste spremni platiti; a onda biste otišli, na bismo oboje bili uskraćeni. Raspravljajmo radije u općenitijim pojmovima o onome što je na prodaju."

Dunstan je zastao. Upravo tada gospodin s crnim svilenim cilindrom prošao je kraj tezge. "Evo", promrmljao je Dunstanov stanar. Podmirio sam dug prema tebi, i stanarina ti je u cijelosti isplaćena."

Dunstan je protresao glavom, kao da želi rastjerati nekakav san, te se opet obratio mladoj dami. "Odakle, dakle, potječu ovi cvjetovi?" upitao ju je.

Znalački se osmjehnula. "Na obronku Kalamonske gore raste zasad staklena cvijeća. Put donde pogibeljan je, a put odande još i pogibeljniji."

"A čemu služe?" upitao je Dunstan.

"Ovo cvijeće služi i rabi se mahom za ukras i okrepu; ono donosi zadovoljstvo; može se pokloniti ljubljenome kao izraz naklonosti i privrženosti, a zvuk što ga stvara godi uhu. Još se i posve krasno presijava na svjetlu." Podigla je jedan zumbul prema suncu; a

Dunstan nije mogao ne zamijetiti da je boja svjetlosti što se ljeska kroz purpurni kristal i nijansom i preljevom nedostojna boje njezinih očiju.

“Služi također za izvjesne čarolije i opsjene. Ako je gospodin magičar...?”

Dunstan je odmahnuo glavom. Uviđao je nešto krajnje neobične na toj mladoj dami.

“Ah. Kako god bilo, cvjetovi su prekrasni”, rekla je i opet se osmjehnula.

To nešto krajnje neobično bio je tanak srebrni lanac, koji se protezao od zapešća mlade dame do njezina gležnja, i zatim gubio u oličenim kolima iza nje.

Naglas je to spomenuo.

“Lanac? Njime sam vezana uz tezu. Osobna sam ropkinja vještice koja drži tezu. Ulovila me prije mnogo godina - dok sam se igrali kraj slapova u očevim zemljama, visoko u gorju - tako što me mamili sve dalje u obličju lijepe žabe koja mi je uvijek bila zamalo na dohvat ruke, sve dok nehotice nisam izašla iz očevih zemalja, našto je ona povratila svoj stvarni izgled i tutnula me u vreću.”

“I sada ste joj ropkinja do vijeka?”

“Ne do vijeka”, i na to se vilinska djevojka nasmiješila. “Steći ću slobodu onoga dana kad Luna izgubi kćer, ali samo dogodi li se to u tjednu kada se dva ponedjeljka spoje. Strpljivo to čekam A u međuvremenu radim što mi se kaže, a uz to i sanjam. Hoćete li sada kupiti cvijet od mene, meštice mladi?”

“Ime mi je Dunstan.”

“I to je baš pošteno ime, da znate”, rekla je i široko se, zavodljivo osmjehnula. “Gdje su vam kliješta, meštice Dunstane? Hoćete li ščepati đavla za nos?”

“A kako je vama ime?” upitao je Dunstan i jarko porumenio.

“Više nemam imena. Ropkinja sam, a ime koje sam imala oduzeto mi je. Odazivam se na ‘hej, ti!’, na ‘curo!’, na ‘blesava kokoško!’ i na obilje drugih pogrda.”

Dunstan je opazio kako joj se svilena tkanina nošnje pripija u tijelo; zapazio joj je pristale obline, a zapazio je i da ga njezine ljubičaste oči promatraju, pa je progutao knedlu.

Dunstan je stavio ruku u džep i izvadio rupčić. Više nije bio u stanju gledati tu ženu. Istresao je svoj novac na tezgu. "Uzmite koliko treba za ovaj cvjetić", rekao je i podigao snježnobijelu visibabu sa stola.

"Na ovoj tezgi ne primamo novac." Odgurnula je novčiće prema njemu.

"Ne? Ta što uzimate?" Jer sad je već bio poprilično uzbuđen, a jedini mu je cilj bio doći do cvijeta za... za Daisy, Daisy Hempstock... doći do svoga cvijeta i otići, jer, istini za volju, postajalo mu je iznimno nelagodno u društvu ove mlade dame.

"Mogla bih uzeti boju vaše kose", rekla je, "ili sve vaše uspomene prije treće godine života. Mogla bih vam uzeti sluh iz lijevog uha - ne sasvim, tek toliko da ne uživate u glazbi i ne sladite se klokotanjem rijeke ili hujanjem vjetra."

Dunstan je odmahnuo glavom.

"Ili vaš poljubac. Jedan poljubac, ovamo, na moj obraz."

"To rado plaćam!" kazao je Dunstan i s tim se riječima nagnuo preko tezge, sred treptavog zvoncanja kristalnih cvjetova, te položio jedan poljubac na njezin meki obraz. Tada je osjetio njezin miris, opojan, čaroban; ta mu je aroma ispunila prednji dio glave i njedara i svijesti.

"I eto", rekla je i uručila mu visibabu. Primio ju je rukama koje su mu se odjednom učinile golemima, nespretnima, baš nimalo malenima i ni u kojem pogledu savršenima poput ruku vilinske djevojke. "A nas dvoje ćemo se noćas opet vidjeti ovdje, Dunstane Thorne, nakon što Luna zađe. Dođi ovamo i hukni poput ćuka. Znaš li kako se to radi?"

Kimnuo je i odglavinjao od nje; nije je trebao pitati kako to da mu znade prezime; uzela mu ga je, zajedno s još ponečim, poput njegova srca, kad ju je poljubio.

Visibaba mu je zvonila u ruci.

Ma, Dunstane Thorne," rekla je Daisy Hempstock kad ju je zatekao gdje sjedi kraj šatora gospodina Bromiosa sa svojom obitelji i Dunstanovim roditeljima, te jede velike smeđe kobasice i pije crno pivo, "što li se to s tobom zbilo?"

"Donio sam ti dar", promrmljao je Dunstan i pružio joj zvonku visibabu; svjetlucala je na popodnevnom suncu. Uzela ju je iz njegove ruke, zbunjeno, prstima još masnim od kobasice.

Odjednom, Dunstan se prignuo i, pred njezinom majkom i ocem i sestrom, pred Bridget Comfrey i gospodinom Bromiosom i svima, poljubio je u jedar obraz.

To je izazvalo predvidljivu strku; ali gospodin Hempstock, koji nije ni za što pedeset sedam godina živio na granici Vilindoma i Prekozidnih krajeva, podviknuo je: "Tiše, svi vi! Gledajte mu oči. Zar ne vidite da je siroti dečko sav smućen u glavi, smućen i ošamućen? Na njega su bačene čini, dam se kladiti. Oj! Tommy Foresteru! Dođi amo; odvedi mladoga Dunstana Thornu natrag u selo i drži ga na oku; daj mu da spava ako bude htio, ili da priča, ako je priča to što mu treba..."

Tommy je ispratio Dunstana sa sajma i odveo ga natrag u selo Zid.

"De, de, Daisy," govorila joj je majka dok ju je mazila po kosi, "samo je malčice povilenio, to je sve. Čemu te to tako dira." Te je iz izdašnih njedara izvadila čipkast rupčić i uzela otirati obraze svoje kćeri, koji su se u tili čas bili prekrili suzama.

Daisy ju je pogledala, i uzela joj rupčić, glasno se useknula, i šmrncnula u njega. A gospođa Hempstock je zamijetila, pomalo zbunjeno, da se Daisy nekako smiješi kroz svoje suze.

"Ali, majko, Dunstan me *poljubio*", rekla je Daisy Hempstock, te zatakla kristalnu visibabu kao čalmu na šeširić, gdje je zazveckala i zasvjetlucala.

Nakon što su neko vrijeme tragali za njom, gospodin Hempstock i Dunstanov otac pronašli su tezgu na kojoj se prodaje kristalno cvijeće; ali tezgu je držala postarija žena u društvu egzotične i prelijepa ptice, privezane za pritku tankim srebrnim lancem. Starica je bila posve nedokazana, jer kad su se pokušali raspitati kod nje o tome što se Dunstanu dogodilo, samo je stala mljeti i mljeti isključivo o nekakvom dragocjenom predmetu iz njezine zbirke koji je ta nikogovička samo tako poklonila, a tako vam to i bude od nezahvalnosti, i od ovih tužnih modernih vremena, i od današnje služinčadi.

* * *

U praznome selu (jer tko bi i bio u selu za vrijeme Vilinskoga sajma) Dunstan je završio u *Sedmoj svraci*, gdje su ga posjeli na drvenu gostioničku klupu. Oslonio je čelo na ruku, tupo se zapiljio tkoznakamo i samo, tu i tamo, ispuštao goleme uzdahe, slične hućanju vjetra.

Tommy Forester pokušavao je popričati s njime, kazivajući: "Hajde, hajde, stari moj, trgni se, tako valja, glavu gore, a? Je l' bi ti prijalo da nešto baciš pod zub? Ili da nešto popiješ? Ne? Tako mi svega, baš si mi sav čudan, stari moj Dunstane..." ali kad to nije polučilo baš nikakvu reakciju, Tommy je i sam počeo čeznuti za sajmom, gdje upravo sada (protrljao si je natučenu čeljust) ljupku Bridget snubi neki kršni i gorostasni gospodin u egzotičnoj odjeći s majmunčićem koji skviči. I tako je Tommy, nakon što se uvjerio da će mu prijatelj biti dobro zbrinut u praznome svratištu, otišao natrag kroz selo do procjepa u zidu.

Kad je Tommy ušao na sajam, zapazio je da ondje vlada silna graja: pravi metež lutkarskih predstava, žonglera i životinja što plešu, dražbovanih konja i stvari svih vrsta i oblika što se nude na prodaju ili za trampu.

Navečer su stali stizati drugačiji ljudi. Došao je telal, stao izvikivati novosti sročene u vidu suvremenih naslova iz dnevnog tiska - "*Tajanstvena boljetica snašla vladara Vihordvora!*", "*Vatrogora se preselila u utvrdu Dene!*", "*Jedini nasljednik garamondskog vlastelina preobražen u roktavo prasence!*" - i za groš bio voljan pobliže opisati pojedinu vijest.

Sunce je zašlo, i zasjala je golema proljetna Luna, već povisoko na nebesima. Puhnuo je prohladan lahor. Sada su se trgovci povukli u šatore, a posjetitelji sajma stali su šaptom primati pozive za sudjelovanje u brojnim čudesima, svakom po svojoj cijeni.

A kad se Luna spustila nisko nad obzorje, Dunstan Thorn tiho je pošao potaracanim uličicama sela Zida. Prošao je kraj mnogo slavljenički raspoloženih ljudi - posjetitelja ili stranaca - premda su ga tek rijetki pritom i zamijetili.

Dunstan se provukao kroz procjep u zidu - baš je debeo bio taj zid - i upitao se, kao nekoć i njegov otac, što bi se dogodilo kad bi

prošetao po njegovu vrhu.

Prošao je procjep i zašao na livadu, i te je noći, prvi put u životu, Dunstanu palo na pamet da produži preko livade, prijeđe potok i izgubi se među drvećem sa suprotne strane. Nespretno se pozabavio tom mišlju, kao što se čovjek bavi neočekivanim gostima. Zatim se, kad je stigao kamo je nakanio, riješio te pomisli, onako kao što se čovjek ispriča gostima i napusti ih, promrmljavši nešto o tome kako već ima zakazano kod klobučara.

Luna je zalazila.

Dunstan je prinio dlanove ustima i huknuo. Nije dobio odgovora; nebo nad njim bilo je neke duboke boje - možda plave, ili purpurne, ne crne - i poškropljeno s više zvijezda nego što ih se pojmiti dade.

Huknuo je još jednom.

“To,” rekla mu je strogo u uho, “nimalo ne sličiću. Mogla bi to biti snježna sova, ili čak kukuvija. Da su mi uši začepljene grančicama, možda bih mogla zamisliti da je to sovuljaga. Ali ćuk nije.”

Dunstan je slegnuo ramenima i blesavo se iscerio. Vilinska žena sjela je uz njega. Omamljivala ga je: udisao ju je, ćutio kroz pore svoje kože. Prignula mu se.

“Misliš li možda da su na tebe bačene čini, naočiti Dunstane?”

“Ne znam.”

Nasmijala se, što je zvučalo poput klokotanja bistra potočića preko stijena i kamenja.

“Nisi ti ni pod kakvim činima, ljepotane, ljepotane.” Zavalila se u travu i zagledala u nebo. “Tvoje zvijezde”, upitala ga je. “Kako izgledaju?” Dunstan je legao do nje u svježju travu i upro pogled u noćno nebo. Nešto je bilo neprijeporno čudno u zvijezdama: možda su sad bile šarenije, jer svjetlucale su kao sićušni dragulji; možda se nešto zbilo s brojem zvjezdica i sazviježđa; bilo je nečeg čudnovatog i čudesnog u zvijezdama. Ali, s druge strane...

Ležali su rame uz rame i promatrali nebo nad sobom.

“Što želiš od života?” upitala ga je vilinska cura.

“Ne znam”, priznao je. “Tebe, valjda.”

“Ja želim svoju slobodu”, rekla je.

Dunstan je spustio ruku prema srebrnome lancu koji joj se protezao od zapešća do gležnja i zatim gubio u travi. Cimnuo ga je. Bio je jači no što se činio.

“Sačinjen je od mačjeg daha, riblje krljušti i mjesečine pomiješane sa srebrom”, kazala mu je. “Neraskidiv je sve dok se uvjeti bačenih čini ne ispune.”

“A tako.” Legao je natrag na travu.

“Ne bi mi trebao smetati, jer to je dug, dug lanac; ali srdi me što znam da postoji, a i nedostaje mi očeva zemlja. K tome, vještica baš i nije najbolja gazdarica...”

Nato je ušutjela. Dunstan se prignuo prema njoj, primaknuo ruku njezinome licu i osjetio nešto vlažno i vruće pod jagodicama prstiju.

“Ma ti to plačeš.”

Ništa nije rekla. Dunstan ju je prigrlio i uzeo joj svojom teškom šakom nespreno otirati obraze; zatim joj se unio u rasplakano lice i oprezno, ne znajući postupa li baš kako valja, s obzirom na okolnosti, punim ustima poljubio njezine uzavrele usne.

Usljedio je trenutak oklijevanja, a zatim je ona otvorila usne pod njegovima, i zavukla jezik u njegova usta, a on se, pod čudnovatim zvijezdama, posvema, neopozivo, izgubio.

Ljubio se on i prije, sa seoskim djevojkama; nikad nije otišao dalje od toga.

Ruka mu je napipala njene male grudi kroz svilenu haljinu, dotakla tvrde vrške bradavica. Ona se privila uz njega, čvrsto, kao da se utapa, i počela mu izvlačiti košulju, svlačiti hlače.

Bila je tako sitna; pobojavao se da je ne pozlijedi, da je ne slomi. Nije. Meškoltjila se i migoltjila pod njim, hvatala je zrak i ritala se, rukom ga vodila kamo treba.

Stotinom uzavrelih poljubaca obasuo joj je lice i prsa, a zatim se našla nad njime, zajahala ga, prostenjala i nasmijala se, znojna i skliska kao klen, a on se izvijao i utiskivao i ushićivao, glave pune nje i samo nje, pa da joj je još i znao ime, glasno bi ga izvikivao.

Na kraju se kanio izvući, ali ona ga je zadržala u sebi, obavila ga svojim nogama, natisnula se tako snažno na njega da je osjetio kako njih dvoje zauzima tek jedno mjesto u svemiru. Kao da su u moćnom, sveprožimajućem trenutku postali jedna osoba, dajući i primajući, dok zvijezde bljude na nebu praskozorja.

Legli su zajedno, jedno do drugoga.

Vilinska je žena popravila svilenu haljinu i ponovno se dolično pokrila. Dunstan je opet navukao hlače, pun žaljenja. Stisnuo je

njezinu ručicu.

Znoj mu se sušio na koži, pa ga je obuzela hladnoća i samoća.

Sada ju je vidio, dok se nebo danilo u sivu zoru. Životinje su se stale buditi oko njih: konji su toptali, ptice bunovno počinjale poj za prizivanje osvita, a tu i tamo diljem sajmišne livade polako se ustajalo i kretalo po šatorima. "Hajde, pođi svojim putem", blago mu je rekla i pogledala ga, gotovo žalosno, očima ljubičastim poput visokih cirusa protegnutih po jutarnjem nebu. I poljubila ga je nježno u usta, usnama koje su imale okus zgnječenih kupina, a zatim je ustala i otišla natrag u ciganska kola iza tezge.

Smeten i sam, Dunstan se zaputio kroz sajam, osjećajući se umnogome stariji od svojih osamnaest godina.

Vratio se u kravlju staju, izuo čizme i spavao sve dok se nije probudio, a tada je sunce već visoko odskočilo na nebu.

Sutradan je sajam završio, iako se Dunstan onamo nije vraćao, i došljaci su otišli iz sela, i život u Zidu vratio se svojim uobičajenim navadama, koje su možda bile za mrvicu manje obične od navada u većini drugih sela (napose kada bi vjetar puhnuo iz krivoga smjera), ali su, kad se sve uzme u obzir, bile dostatno obične.

Dva tjedna nakon sajma Tommy Forester zaprosio je Bridget Comfrey, a ona je pristala. A tjedan dana iza toga gospođa Hempstock došla je u posjet gospođi Thorn rano izjutra. Sjele su na čaj u primaćoj sobi.

"Blago ti se malom Foresteru", rekla je gospođa Hempstock.

"Blago ti se, nego što", rekla je gospođa Thorn. "Uzmi još jednu pogačicu, dušice. Mislim si baš, tvoja će Daisy sigurno biti djeveruša."

"Uzdam se da hoće," rekla je gospođa Hempstock, "ako dotle pozivi."

Gospođa Thorn preneraženo ju je pogledala. "Ta nije valjda bolesna, milostiva Hempstock? Nemoj mi reći."

"Ništa ne jede, milostiva Thorn. Samo kopni. Tu i tamo popije gutljaj vode."

"Tako mi svega!"

Gospođa Hempstock nastavila je: "Sinoć sam napokon otkrila uzrok tomu. Riječ je o tvom Dunstanu."

“O Dunstanu? Da nije...” Gospođa Thorn pokrila je usta rukom.

“Ma, ne,” rekla je gospođa Hempstock, brže-bolje odmahnuvši glavom i stisnuvši usne, “nije ništa takvo. On je zanemaruje. Nije ga vidjela već danima i danima. Utuvila si je u glavu da mu više nije stalo do nje, pa sad samo drži tu visibabu koju joj je dao, i jeca.”

Gospođa Thorn stavila je u čajnik još jednu mjericu čaja iz tegle i dolila vrele vode. “Pravo da ti kažem,” priznala je, “i mi se pomalo brinemo za Dunstana, Thorney i ja. On ti *mjesečari*. Ne znam kako da to drugačije kažem. Ne obavlja svoj posao. Thorney mi baš kaže da bi tom dečku trebalo da se skrasi. Ma, kad bi se samo skrasio, Thorney mi kaže da bi prepisao sve Prizapadne livade na momka.”

Gospođa Hempstock polako je kimnula. “Hempstock se sigurno ne bi ljutio da se naša Daisy usreći. Sigurno bi prepisao stado naših ovaca na djevojku.” Ovce obitelji Hempstock bile su čuvene kao najvaljanije u krugu od mnogo milja: čupavih runa i bistrih glava (za ovce), zavijenih rogova i oštih papaka. Gospođa Hempstock i gospođa Thorn ispile su čaj. I tako je to bilo ugovoreno.

Dunstan Thorn u lipnju se vjenčao s Daisy Hempstock. Pa ako je mladoženja i bio pomalo rastresen, eto, mladenka je bila blistavija i ljupkija od bilo koje prije nje.

Iza njih, njihovi su očevi raspravljali o izgledu gazdinske kuće koju će za mladence podići na zapadnoj livadi. Njihove su se majke složile da Daisy izgleda baš ljupko, i da je baš šteta što joj Dunstan nije dopustio da na vjenčanici nosi visibabu koju joj je kupio na sajmu koncem travnja.

I tu ćemo ih ostaviti, u kovitlacu bačenih ražinih latica, skrletnih, žutih, ružičastih i bijelih.

Samo još nešto.

Živjeli su u Dunstanovoj kolibi dok se gradila njihova mala gazdinska kuća, i nema sumnje da su bili posve sretni; a svakodnevni posao uzgoja ovaca, i čuvanja ovaca, i striže, i viđanja, polako je istopio taj odsutni pogled iz Dunstanovih očiju.

Prvo je došla jesen, zatim i zima. Na izmaku veljače, u vrijeme janjenja, kad je svijet bio hladan, a oštar je vjetar jaukao niz vrištine i kroz ogoljelu šumu, kad su ledene kiše padale s olovni nebesa u beskonačnim rominjavim pljuskovima, u šest sati navečer, kad je sunce zašlo i nebo se smračilo, jedna košara od pruća gurnuta je

kroz otvor u zidu. Stražari na rubovima procjepa isprva nisu zamijetili košaru. Bili su, napokon, okrenuti u suprotnom smjeru, a bilo je i mračno i kišno, pa su se sasvim posvetili cupkanju u mjestu, uz tmurno i čeznutljivo gledanje prema svjetlima sela.

A zatim se prolomio glasan, srceparajući plač.

Uto su svrnuli pogled prema tlu i ugledali košaru pod svojim nogama. Jedan se zavežljaj nalazio u košari: zavežljaj od nauljene svile i vunениh deka, povrh kojeg je virilo rumeno lišće musavo od suza, stisnutih očica, otvorenih i prodornih usta, a gladno.

A na djetetovu je dekicu srebrnom pribadačom bio pričvršćen listić pergamenta, na kojem su otmjenim, makar pomalo starinskim rukopisom bile ispisane ove dvije riječi:

Tristran Thorn

Dva

Gdje Tristran Thorn stasava u
muškarca i daje prenapljeno obećanje

PROLAZILE SU GODINE.

Sljedeći Vilinski sajam održan je s druge strane zida kad je došlo vrijeme. Mladi Tristran Thorn, osmogodišnjak, nije otišao na njega, jer su ga spakirali i poslali nekoj iznimno dalekoj rodbini u neko selo do kojeg se putovalo cijeli dan.

Njegovoj šest mjeseci mlađoj sestrici Louisi bilo je, pak, dopušteno otići na sajam, a to je dječak doživio kao golemu nepravdu. K tome, Louisa je sa sajma donijela staklenu kuglu ispunjenu mrvicama svjetlosti što su treperile i bljeskale u polumraku, te toplim, nježnim sjajem rastjeravale tamu njihove sobe u gazdinskoj kući, dok se pak Tristran od svoje rodbine vratio samo s gadnim ospicama.

Netom poslije toga njihova je mačka na svijet donijela tri mačeta: dva crno-bijela, poput sebe, te sitnu macu s prašnomodrim odsjajem na krznu i očima koje su mijenjale boju ovisno o njezinu raspoloženju, iz zelene i zlatne u boje breskve, skrleta i cinobera.

To su mače dali Tristranu kao naknadu za propušteni sajam. Modra je mačka polako narasla, i postala najslađa mačkica na svijetu, sve dok jedne večeri nije počela nespokojno obilaziti kuću, mrnjaukati i bljeskati očima, purpurnocrvenima poput naprstaka; kad se Tristranov otac vratio s dana provedena u polju, mačka je zatulila, šmugnula kroz vrata i odjurila u sumrak.

Stražari na zidu pazili su na ljude, a ne na mačke; a Tristran, kojem je tad već bilo dvanaest godina, nikad više nije vidio tu modru mačku. Neko je vrijeme bio neutješan. Otac mu je jedne večeri ušao u sobu, sjeo na rub kreveta i hrapavim glasom kazao: "Bit će sretnija preko zida. Sa svojima. Budi bez brige, momče."

Majka mu ništa nije rekla na tu temu, kao što mu gotovo ništa nije govorila ni na bilo koju drugu temu. Ponekad bi Tristran pogledao

majku i otkrio da ona pozorno zuri u njega, kao da nastoji iz njegova lica dokučiti neku tajnu.

Njegova sestra Louisa podbadala ga je zbog toga pri jutarnjem pješačenju do seoske škole, kao što ga je voljela zadirkivati i zbog mnogočega drugog: oblika njegovih ušiju, primjerice (desna mu je uška bila priljubljena uz glavu i gotovo šiljasta; lijeva nije bila takva), te zbog bedastoća koje je znao izreći: jedanput joj je kazao da su našušureni, bijeli oblačići što se roje obzorjem u zalazak sunca dok se oni vraćaju iz škole, zapravo ovčice. Nije imalo veze što je kasnije tvrdio da je htio reći da ga samo podsjećaju na ovčice, ili da u njima ima nečega našušurenog i ovčjeg. Louisa se smijala i sprdala i zadirkivala ga do bijesa; što je još gore, rekla je to i drugoj djeci, koja bi na njezino huškanje potihom zablejala kad god bi Tristran prošao kraj njih. Louisa je bila rođena huškačica, i brata je motala do mile volje.

Seoska je škola bila dobra škola, pa je pod paskom ravnateljice, gospođe Cherry, Tristran Thorn naučio sve što je trebao o razlomcima, te o zemljopisnoj širini i dužini; znao je na francuskom zatražiti pero od vrtlareve tetke, a dapače i pero od vlastite tetke; naučio je engleske kraljeve i kraljice od Vilima Osvajača, 1066., do Viktorije, 1837. godine. Naučio je lekturu i stekao naočit krasopis. Namjernici u selu bili su rijetki, ali povremeno bi mjestom prošao neki piljar koji prodaje "grozote za groš", pripovijetke o krvavim umorstvima, sudbonosnim susretima, zlosretnim djelima i jedinstvenim bjegovima. Većina piljara prodavala je note pjesama, po dvije za peni, pa bi ih obitelji kupile, okupile se oko svojih pijanina i pjevale pjesme s imenima poput "Zrela trešnja" i "U vrtu mojega oca".

I tako su prolazili dani, i tako su prolazili tjedni, i tako su prolazila i ljeta. U dobi od četrnaest godina, uz pomoć osmoze, masnih viceva, prišapnutih tajni i razuzdanih balada, Tristran je saznao za postojanje seksa. S petnaest je godina ozlijedio ruku pri padu s jabuke što je rasla pred kućom gospodina Thomasa Foreстера: točnije, s jabuke što je rasla pod prozorom spavaće sobe gospođice Victorije Forester. Na Tristranovu žalost, ta mu je muka donijela tek rumen, nesnosan i letimičan pogled na Victoriju, koja je bila stara

koliko i njegova sestra i koja je, bez ikakve sumnje, bila najdivnija djevojka u krugu od stotinu milja.

Kad je Victoria, kao i Tristran, napunila sedamnaest godina, bila je prema njegovu dubokom uvjerenju nedvojbeno najljepša djevojka na Britanskom otočju. Tristran bi čak izjavio kako je riječ o najljepšoj djevojci u cjelokupnom Britanskom imperiju, a možda i na cijelome svijetu, i potukao se s vama, ili se barem bio pripravan potući, da ste mu počeli proturječiti. Ipak, teško biste našli ikoga u Zidu tko bi mu proturječio; mnoge su se glave okretale za njom, a i mnoga su se srca, po svoj prilici, slamala zbog nje.

Evo opisa: od majke je naslijedila sive oči i srololiko lice, od oca kovrčavu kestenjastu kosu. Usne su joj bile crvene i besprijeckorno uobličene, a obrazi joj se ljupko rumenjeli kad bi štoćod kazala. Bila je blijeda i posve zanosna. Sa šestnaest se godina zdušno posvađala s majkom, jer Victoria si je utuvila u glavu da će se zaposliti u *Sedmoj svraci* kao pipničarka. "Razgovarala sam s gospodinom Bromiosom o tome," rekla je majci, "a *on* nema ništa protiv."

"To što gospodin Bromios misli ili ne misli," odvratila joj je majka, bivša Bridget Comfrey, "slobodno objesi mačku o rep. To je izrazito nedolično zanimanje za jednu mladu damu."

Selo Zid zatravljeno je pratilo ovu bitku ćudi, pitajući se kakav će joj ishod biti, jer nitko se nije usuđivao ići uz dlaku Bridget Forester: ta je imala jezik koji bi mogao, kako su seljani znali reći, sparušiti boju s vratiju staje i strgnuti koru s hrastova stabla. Nitko se u selu nije usuđivao pasti u nemilost Bridget Forester, te su govorili da je vjerojatnije da će zid prohodati negoli da će se Bridget Forester ikada predomisлити.

Victoria Forester se, međutim, naviknula da bude po njezinome, pa je bila spremna, ako ništa drugo ne uspije, pa čak i ako uspije, pozvati se na pravorijek oca koji bi udovoljio njezinim zahtjevima.

Ali tu se čak i Victoria iznenadila, jer otac joj se složio s majkom, kazavši da je rad za šankom u *Sedmoj svraci* posao kakav nijedna dobro odgojena mlada dama ne bi prihvatila. I Thomas Forester izbacio je bradu, i to je bila zadnja riječ o tome.

Svaki dječak u selu bio je zaljubljen u Victoriju Forester. A i mnogi se ozbiljan gospodin, mirno oženjen, sa sjedinama u bradi, znao

zagledati u nju kad bi pošla ulicom, te bi iznova, na časak-dva, postao dječak u prpošnim godinama, i prpošna koraka.

“Kažu daje čak i sam gospodin Monday među tvojim obožavateljima”, rekla je Louisa Thorn Victoriji Forester jednog svibanjskog popodneva u jabučnjaku.

Pet je djevojaka sjedilo oko njih i po granama najstarije jabuke u voćnjaku, čije im je silno deblo bilo udobna sjedalica i čvrsta potpora; kad god bi dahnuo svibanjski lahor, s cvatova su poput snijega padale ružičaste latice, i nalijegale im po kosi i haljinama. Popodnevno se sunce u zelenim i srebrnim i zlaćanim točkicama probijalo kroz krošnje jabučnjaka.

“Gospodin je Monday,” rekla je prezirno Victoria Forester, “star pet i četrdeset godina, ako je star i dana.” Iskreveljila se ne bi li im dala do znanja koliko starost sa sobom nosi tih pet i četrdeset godina, kad ih se gleda iz sedamnaeste.

“Uostalom,” rekla je Cecilia Hempstock, Louisina sestrična, “on je već bio u braku. Ja se ne bih htjela udati za nekoga tko je već bio u braku. To bi bilo”, izjavila je, “kao da nekom drugom dadem da ukroti mojega ponija.”

“Meni se osobno čini da bi to bila *jedina* prednost udaje za udovca”, rekla je Amelia Robinson. “To da je neka druga već izbrusila oštre bridove; da ga je ukrotila, kad tako već kažeš. Također, držim da su se u toj dobi njegove požude već odavno utožile, a i primirile, što bi donijelo spas od brojnih nedoličnosti.”

Hihotanje se uskomešalo sred jabukova cvata, i žurno suspregnulo.

“Ipak,” rekla je nevoljko Lucy Pippin, “bilo bi lijepo živjeti u onoj velikoj kući, imati četveropreg i kočije, i moći oputovati u London za blagdane, te u Bath u toplice, ili u Brighton na kupanje u moru, sve i ako gospodinu Mondayu *jest* pet i četrdeset godina.”

Ostale su djevojke na to podvrisnule, te stale bacati pune šake jabučnog cvata na nju, a nijedna nije glasnije vriskala, ni više cvata bacala, od Victorije Forester.

Tristran Thorn je u dobi od sedamnaest godina, a samo šest mjeseci stariji od Victorije, bio na pol puta između dječaka i muškarca, a ni u jednoj od tih uloga nije se baš sretno snalazio; kao da je bio sav sazdan od laktova i Adamovih jabučica. Kosa mu je bila

smeđe boje nakvašene slame i stršala mu s glave pod nezgodnim, sedamnaestogodišnjim kutovima, ma koliko da se trsio močiti i češljati je.

Bio je stidljiv do boli, što je, kako to obično biva u bolno stidljivih, pretjerano nadomještao prevelikom jezičavošću u pogrešnim prigodama. Tristran je uglavnom bio spokojan - bar koliko jedan sedamnaestogodišnjak pred kojim stoji cijeli svijet uopće može biti spokojan - a kad bi snatrio u poljima, ili za visokim radnim stolom u stražnjoj sobi ureda seoske trgovine *Monday & Brown*, zamišljao se kako putuje vlakom sve do Londona ili Liverpoola, ili parobrodom plovi preko sinjeg Atlantika do Amerike, gdje okružen divljacima u novim zemljama stječe bogatstvo.

Ali katkad bi vjetar puhnuo preko zida i donio miris metvice, majčine dušice i crvenog ribiza, a tada su vatre u seoskim ognjištima plamsale čudnim bojama. Kad bi puhnuo taj vjetar, i najjednostavnije sprave — od palidrvaca do fenjerskih grilja — odbijale su poslušnost.

A u takvim su se prigodama snatrenja Tristrana Thorna pretvarala u neobične, krivnjom prožete tlapnje, smetene i čudnovate, o putovanjima kroz šume za spas princeza iz palača, u sanje o vitezovima, trolovima i sirenama. A kad bi ga takva raspoloženja snašla, iskradao se iz kuće i lijegao na travu, te zurio uvis u zvijezde.

Rijetki su među nama danas imali prilike vidjeti zvijezde onakvima kakve su onomad izgledale - naši gradovi i sela bacaju odviše svjetlosti u noć - ali nad selom Zidom zvijezde su se rasprostirale kao svjetovi ili zamisli, nebrojene poput stabala u šumi ili listova u krošnji. Tristran je samo zurio u nebeski mrak sve dok mu se misli ne bi posve ispraznile, a onda bi se vratio u postelju i usnuo mrtvačkim snom.

Bio je krakato stvorenje puno mogućnosti, bačva dinamita što čeka da joj netko ili nešto potpali fitilj; ali takav se nije našao, pa je vikendom i navečer pomagao ocu na imanju, a danju je radio za gospodina Browna, za *Monday & Brown*, kao činovnik.

Monday & Brown bila je seoska trgovina. Premda su niz potrepština držali na zalih, dobar dio njihova posla obavljao se putom popisa: seljani bi dali gospodinu Brownu popis onoga što im treba, od usoljena mesa do ovčjeg sapuna, od ribičkih noževa do dimnjačkih pločica; činovnik u trgovini *Monday & Brown* sastavio bi

ukupni popis svega što se traži; zatim bi gospodin Monday uzeo taj ukupni popis i karoce koje su vukla dva krupna zaprežna konja, te se zaputio u najbliže kotarsko središte i odatle se vratio za koji dan s punim vozom svakovrsnih dobara.

Bio je hladan, hučan dan potkraj listopada, onakav kad se stalno čini da će kiša, ali kiša nikako da padne, i bilo je kasno popodne. Victoria Forester ušla je u *Monday & Brown* s popisom ispisanim čitkim rukopisom svoje majke, te lupila po zvoncu za kupce na pultu.

Lice joj je poprimilo blago razočaran izraz kad je vidjela da Tristran Thorn izlazi iz stražnje prostorije. "Dobar dan, gospođice Forester."

Suzdržano se osmjehnula i pružila Tristranu svoj popis.

U njemu je pisalo sljedeće:

½ funte želina
10 konzervi sardina
1 boca kečapa od gljiva
5 funti riže
1 limenka zlatnog sirupa
2 funte ribizli
1 boca košenila
1 funta ječmenog šećerca
1 kutija kakaa Rowntrees Elect za šiling
1 limenka laštila za noževe Oakey od 3 dojte
1 crnilo Brunswick od 6 dojti
1 paketić tutkala Swinburne
1 bočica kreme za pokućstvo
1 zaimača za pečenku
1 rešeto za umak od 9 penija
1 kuhinjske ljestvice

Tristran ga je šutke pročitao, tražeći nešto o čemu bi mogao zapodjenuti razgovor: temu za nekakav uvod - bilo kakav.

Začuo je vlastiti glas kako izgovara: "Pa, izgleda da kanite spravljati puding od riže, gospođice Forester." Čim je to rekao, znao je da je krivo rekao. Victoria je napućila svoje besprijekorne usnice, trepnula

svojim besprijevnim očima i rekla: "Da, Tristrane. Kanimo spravljati puding od riže."

A zatim mu se osmjehnula i dodala: "Majka kaže da puding od riže u dovoljnim količinama pomaže sprečavanju prehlade, hunjavice i drugih jesenskih boljetica."

"Moja majka se", priznao je Tristran, "oduvijek zaklinje u puding od tapioke."

Nabo je popis na šiljak. "Većinu namirnica možemo isporučiti sutra ujutro, a ostatak će gospodin Monday donijeti sa sobom početkom idućega tjedna."

Uto je puhnuo vjetar, tako snažno da su seoski prozori zaklopotali, a kokoti-vjetrokazi zavrtjeli se i uskovitlali tako da više nisu znali razaznati sjever od zapada, ni jug od istoka.

Vatra što je plamtjela u peći trgovine *Monday & Brown* buknuła je i izvila se u vrtlogu zelenila i cinobera, s prštavim vršcima od srebrnih iskrica, onakvih kakve si čovjek sam može prirediti ako u kamin svoje ložnice baci šaku željeznih opiljaka.

Vjetar je to puhnuo iz Vilindoma i s istoka, a Tristran Thorn odjednom je u sebi našao mjericu hrabrosti za koju nije imao pojma da je nosi. "Znate, gospođice Forester, meni za koju minutu završava radno vrijeme", rekao je. "Možda bih vas mogao ispratiti djelić puta do kuće. Nije mi naročito izvan ruke." Zatim je pričekao, sa srcem u grlu, dok su sive oči Victorije Forester zurile u njega s tračkom posrpnosti. Činilo mu se da je prošlo stotinu godina prije nego što mu je rekla: "Svakako."

Tristran je šmugnuo u radnu sobu i obavijestio gospodina Browna da sad ide kući. A gospodin Brown je progundao, iako ne posve mrzovoljno, i kazao Tristranu da je *on*, kad je bio mlad, morao svake večeri ne samo ostajati do kasna i zaključavati trgovinu, već i spavati na podu iza pulta s vlastitim kaputom kao jedinim jastukom.

Tristran se složio da je on doista mladić kome se posrećilo, poželio laku noć gospodinu Brownu, zatim skinuo svoj kaput s vješalice za kapute i svoj novi polucilindar s vješalice za šešire, te izašao na potaracanu ulicu, gdje ga je čekala Victoria Forester.

Jesenji sumrak istopio se u duboku i ranu noć dok su hodali. Tristran je u zraku osjećao miris još daleke zime - mješavinu noćne izmaglice, reska mraka i vonja otpalog lišća.

Udarili su zavojitom stazom uzbrdo prema imanju Foresterovih, dok se mlada Luna bjelasala na nebu, a zvijezde se žarile u tami nad njima.

“Victoria”, rekao je nakon nekog vremena Tristran.

“Da, Tristrane”, rekla je Victoria, koja je za šetnje bila uglavnom obuzeta vlastitim mislima.

“Bi li smatrala preuzetnim kad bih te sada poljubio?” upitao ju je Tristran.

“Bih”, rekla je Victoria neuvijeno i hladno. “Vrlo preuzetnim.”

“Ah”, rekao je Tristran.

Nastavili su uz brijeg Dyties, šutke; na vrhu brijega okrenuli su se i pogledali selo Zid pod sobom, puno sjajnih svijeća i fenjera što svjetlucaju kroz prozore, toplih žutih svjetala što vabe i zazivaju; a nad njima su blistale premnoge zvijezde, treperile i ljeskale se i gorjele, hladne i daleke, i brojnije no što se pojmiti dade.

Tristran je ispružio ruku uz bok i obuhvatio njome Victorijinu malu šaku. Nije ju izvukla.

“Jesi li vidio ono?” upitala ga je Victoria, koja je promatrala krajobraz.

“Ništa nisam vidio”, rekao je Tristran. “Gledao sam tebe.” Kazao je istinito.

Victoria se osmjehnula na mjesecini.

“Na cijelome svijetu nema ljupkije žene od tebe”, rekao je Tristran, iz dna duše.

“Ma idi, molim te”, rekla je Victoria, ali rekla je to blago.

“Što si to vidjela?” upitao ju je Tristran.

“Zvijezdu padalicu”, rekla je Victoria. “Držim da su posve uobičajene u ovo doba godine.”

“Vicky”, rekao je Tristran. “Bi li me poljubila?”

“Ne bih”, rekla je.

“Poljubila si me kad smo bili mlađi. Poljubila si me pod Hrastom prisege na svoj petnaesti rođendan. I poljubila si me prošle godine na Svibanjski dan, iza kravlje staje svoga oca.”

“Tada sam bila druga osoba”, rekla je. “I ne kanim te poljubiti, Tristrane Thorne.”

“Ako me ne kaniš poljubiti,” upitao ju je Tristran, “bi li se udala za mene?”

Na brijegu je zavladao muk. Čulo se samo šuštanje listopadskog vjetra. Zatim zvonak zvuk: to se najljepša djevojka na Britanskom otočju nasmijala oduševljeno i pomalo posprdno.

“Udala za tebe?” ponovila je, u nevjerici. “A zašto bih se ja uopće udavala za tebe, Tristrane Thorne? Što bi ti to meni mogao dati?”

“Što bih ti mogao dati?” rekao je. “Otišao bih do Indije za te, Victorijo Forester, da ti donesem slonovskih kljova, i bisera krupnih poput tvoga palca, i rubina velikih poput palčičevih jaja.

Otišao bih do Afrike, da ti donesem dijamante velike poput loptice za kriket. Pronašao bih izvor Nila i nadjenuo mu tvoje ime.

Otišao bih do Amerike - sve do San Francisca, do zlatnih polja, i ne bih se vraćao sve dok ne steknem zlata koliko si teška. Onda bih se s njim vratio i stavio ga tebi pod noge.

Otputovao bih do udaljenih sjevernih krajeva, samo mi jednu jedinu riječ reci, da zakoljem moćne bijele medvjede i donesem ti njihove kože.”

“Mislim da ti je dosta dobro išlo”, rekla je Victoria Forester, “sve dok nisi došao do klanja bijelih medvjeda. Kako god bilo, trgovčiću, težačiću, ne kanim te poljubiti; a ne kanim se ni udati za tebe.” Tristranu su se oči zakrijesile na mjesecini. “Otputovao bih do dalekog Kitaja za tebe, i donio ti golemu džunku otetu gusarskome kralju, krcatu žadom i svilom i opijem.

Otišao bih do Australije, na dnu svijeta,” nastavio je Tristran, “i donio ti. Eh.” Pretresao je grozote za groš u pamćenju ne bi li se sjetio je li ijedan njihov junak posjetio Australiju. “Klokana”, rekao je. “I opale”, dodao je. Bio je prilično siguran da ondje ima opala.

Victoria Forester čvrsto mu je stisnula ruku. “A što će mi klokan?” upitala ga je. “Hajde, pođimo mi radije dalje, da mi se majka i otac ne bi počeli pitati što me to zadržalo i došli do nekakvih posve neopravdanih zaključaka. Jer poljubila te nisam, Tristrane Thorne.”

“Poljubi me”, usrdno je zatražio. “Nema toga što ne bih učinio za tvoj poljubac, nema gore na koju se ne bih uzverao, nema rijeke koju ne bih pregazio, nema pustinje koju ne bih prešao.”

Široko je zamahnuo, obuhvativši rukom selo Zid pod njima i noćno nebo nad njima. U zviježđu Oriona, nisko nad istočnim obzorjem, jedna je zvijezda bljesnula, trepnula i pala.

“Za poljubac, i za obećanje tvoje ruke”, rekao je Tristran pompozno, “donio bih ti onu zvijezdu što je upravo pala.”

Zadrhtao je. Kaput mu je bio tanak, a i bilo je očito da neće dobiti traženi poljubac, što ga je zbunilo. Muževni junaci grozota za groš i štiva za šiling nikad se nisu susretali s ovakvim poteškoćama pri dobivanju poljupca.

“Hajde, onda”, rekla je Victoria. “A ako uspiješ, hoću.”

“Što?” rekao je Tristran.

“Ako mi doneseš onu zvijezdu,” rekla je Victoria, “baš onu koju je upravo pala, a ne neku drugu, poljubit ću te. Tko zna što bih još mogla. Eto: sad ne moraš ići do Australije, ni do Afrike, a ni do dalekoga Kitaja.”

“Što?” rekao je Tristran.

A Victoria mu se na to nasmijala, izvukla ruku i pošla niz brijeg prema očevu imanju.

Tristran je potrčao za njom. “Ozbiljno to misliš?” upitao ju je.

“Jednako ozbiljno kao što ti uzimaš sve te svoje teške riječi o rubinima i zlatu i opiju”, odvratila mu je. “Što ti je uopće taj opij?”

“Sastojak sirupa za kašalj”, rekao je Tristran. “Nešto kao eukaliptus.”

“Ne zvuči naročito romantično”, rekla mu je Victoria Forester. “Uglavnom, kako to da već ne trčiš po moju padalicu? Pala je tamo prijeko, na Istoku.” A onda se opet nasmijala. “Luckasti trgovčiću. A jedva se možeš pobrinuti da imamo sve sastojke za rižin puding.”

“A kad bih ti donio tu padalicu?” prpošno ju je upitao Tristran. “Što bi mi dala? Poljubac? Bračni zavjet?”

“Što god želiš”, rekla je Victoria, smijuljeći se.

“Prisežeš?” upitao ju je Tristran.

Sad su već bili na posljednjih stotinjak koraka puta prema gazdinskoj kući Foresterovih. Svjetiljke su oblijevale prozore žutim i narančastim sjajem.

“Naravno”, rekla je Victoria sa smiješkom.

Staza do imanja Foresterovih bila je golo blato, izgaženo u kaljužu prolascima konja, krava, ovaca i pasa. Tristran Thorn kleknuo je u to blato, ne mareći ni za kaput ni za vunene hlače. “U redu, onda”, rekao je.

Vjetar je, tada, puhnuo s istoka.

“Ovdje se rastajemo, moja gospo”, rekao je Tristran Thorn. “Jer neodgodiv me posao zove na Istok.” Ustao je, ne hajući za blato i kal na koljenima hlača i skutima kaputa, naklonio joj se i zatim podigao polucilindar.

Victoria Forester nasmijala se mršavom trgovčiču, i smijala se dugo i glasno i oduševljeno, i njezin ga je zvonki smijeh slijedio dok se spuštao s brda i odlazio odatle.

Tristran Thorn pretrčao je cijeli put do kuće. Trnje mu je zapinjalo za odjeću u trku, a jedna mu je grana zbacila šešir s glave.

Banuo je, zadihan i izdrapan, u kuhinju na Prizapadnoj livadi.

“Ma pogledaj se samo!” rekla mu je majka. “Molim te lijepo! Tako mi svega!”

Tristran joj se samo nasmiješio.

“Tristrane?” upitao ga je otac, koji je u dobi od pet i trideset godina još bio osrednje visok i još uvijek pjegav, iako mu je nemali broj sijedih vlasi prošarao kovrče boje oraha. “Majka ti je nešto rekla. Zar je nisi čuo?”

“Ispričavam vam se, oče, majko,” rekao je Tristran, “ali večeras ću napustiti selo. Možda me neko vrijeme neće biti.”

“Bljezgarije i bakračii!” rekla je Daisy Thorn. “Nikada još nisam čula takve besmislice.”

Ali Dunstan Thorn opazio je izraz u očima svojega sina. “Pusti me da popričam s njim”, rekao je ženi. Oštro ga je pogledala, a zatim kimnula. “U redu, onda”, rekla je. “Ali tko će dečku zašiti kaput? To bih ja voljela znati.” Okrenula se na peti i izašla iz kuhinje.

Kuhinjsko je ognjište zapucketalo srebrom i zapalucalo odsjajima zelene i ljubičaste boje. “Kamo ćeš?” upitao je Dunstan.

“Na Istok”, rekao je njegov sin.

Na Istok. Otac mu je kimnuo. Postojala su dva istoka - istok u kojem leži susjedni kotar, s druge strane šume, i Istok s one strane zida. Dunstan Thorn i bez pitanja je znao o kojem to istoku njegov sin govori.

“A hoćeš li se vratiti?” upitao ga je otac.

Tristran se široko osmjehnuo. “Naravno”, rekao je.

“Pa”, rekao je njegov otac. “U redu, onda.” Počešao se po nosu. “Jesi li stigao razmisliti o tome kako ćeš proći kroza zid?”

Tristran je odmahnuo glavom. “Siguran sam da ću se nekako snaći”, rekao je. “Bude li nužno, probit ću se silom kroz stražare.”

Otac mu je šmrknuo na to. “Ma taman posla”, rekao je. “Kako bi ti se svidjelo da si ti na smjeni, ili da sam ja? Ne dam da itko strada.” Još jedanput se počeo sa strane po nosu. “Hajde, spakiraj si torbu, oprosti se s majkom i poljubi je, pa ću te otpratiti dolje do sela.”

Tristran je spakirao torbu, a majka mu je donijela šest rumenih, zrelih jabuka, štrucu kruha sa zrnjem i kolut bijelog seljačkog sira, što je stavio u torbu. Gospođa Thorn nije htjela ni pogledati Tristrana.

On ju je poljubio u obraz i oprostio se. Zatim je otišao s ocem u selo.

Tristran je prvi put držao stražu na zidu sa šesnaest godina. Tada e dobio samo jednu uputu, i to ovu: zadaća je stražara po svaku cijenu spriječiti da bilo tko prođe kroz procjep u zidu iz smjera sela. U slučaju da ga ne mogu spriječiti, valja im pozvati selo u pomoć.

U hodu se pitao što otac smjera. Možda će njih dvojica zajednički nadvladati stražare. Možda će im otac nekako odvući pozornost i pružiti mu priliku da šmugne... možda...

Kad su prošli kroz selo i stigli do procjepa u zidu, Tristran se bio domislio svakoj mogućnosti, osim onoj koja se zatim dogodila.

Na zidu su te večeri smjenu držali Harold Crutchbeck i gospodin Bromios. Harold Crutchbeck bio je plećat mladić, nekoliko godina stariji od Tristrana, mlinarov sin. Gospodin Bromios bio je vlasnik svratišta: crnokos i kovrčav, zelenih očiju i bijela osmijeha, odisao je mirisom grožđa i grožđanog soka, ječma i hmelja.

Dunstan Thorn prišao je gospodinu Bromiosu i stao pred njega. Zatoptao je stopalima da odagna večernju studen.

“Večer, gospodine Bromios. Večer, Harolde”, rekao je Dunstan.

“Večer, gospodine Thorn”, rekao je Harold Crutchbeck.

“Dobra večer, Dunstane”, rekao je gospodin Bromios. “Nadam se da si mi dobro.”

Dunstan je uzvratio da jest; pa su popričali o vremenu, i složili se da će biti nepogodno za ratare, i da će zima, sudeći prema količini

bobica na božikovini i tisi koje se već vide, biti hladna i ciča.

Dok je slušao njihovo pričanje, Tristran je bio spreman prsnuti od ljutnje i nemoći, ali pregrizao je jezik i ništa nije rekao.

Napokon, njegov otac je rekao: "Gospodine Bromios, Harolde, vjerujem da obojica znate moga sina Tristrana?" Tristran im se naklonio i podigao cilindar, sav uzrujan.

A zatim je njegov otac kazao nešto što mu nije bilo jasno.

"Pretpostavljam da obojica znate odakle on potječe", rekao je Dunstan Thorn.

Gospodin Bromios šutke je kimnuo.

Harold Crutchbeck kazao je da je čuo nešto, iako je pola onoga što se čuje najbolje prečuti.

"Pa, to je istina", rekao je Dunstan. "A sad je došlo vrijeme da se onamo vrati."

"Ima jedna zvijezda..." počeo je objašnjavati Tristran, ali otac ga je istom obzirno ušutkao.

Gospodin Bromios protrljao si je bradu i provukao prste kroz guste crne kovrče. "Pa dobro, onda", rekao je. Okrenuo se prema Haroldu i obratio mu se ispod glasa, tako da Tristran nije mogao čuti što je rekao.

Otac mu je utisnuo nešto hladno u ruku.

"Hajde, dečko, idi. Hajde, idi po svoju zvijezdu, i pratio te pritom Bog sa svim Svojim anđelima."

A gospodin Bromios i Harold Crutchbeck, stražari na dverima, odstupili su da prođe.

Tristran je prošao kroz procjep, s kamenim zidom slijeva i zdesna, i izašao na livadu sa suprotne strane zida.

Okrenuo se, pogledao njih trojicu uokvirene procjepom, i upitao se zašto su ga pustili da prođe.

Zatim se, s torbom koja mu se ljuljala u jednoj ruci i predmetom koji mu je otac tutnuo u šaku druge, Tristran Thorn zaputio uz blagi obronak, prema šumarku.

Dok je hodao, noćna studen bivala je sve blaža, a kad je zašao u šumarak na vrhu brijega, Tristran je iznenađeno shvatio da ga kroz procjep u krošnjama jarko obasjava Luna. Iznenadio se stoga što je Luna bila zašla prije sat vremena; i dvostruko se iznenadio stoga što

je ta Luna koja je onomad zašla bila tanahna, oštra, srebrnkasta i posve mlada, dok je ova Luna koja ga sada obasjava golema, zlaćana, žetvena Luna, puna i sjajna, jasne boje.

Hladna stvarčica u njegovoj šaci jedanput je zvecnula: začuo se kristalan zvon, koji kao da je dopro sa zvonika neke majušne staklene katedrale. Otvorio je ruku i podigao taj predmet prema mjesečini.

Radilo se o visibabi, u cijelosti sazdanoj od stakla.

Topao je vjetar pomilovao Tristrana po licu: mirisao je po metvici, i lišću crnog ribizla, i crvenim, zrelim šljivama; i silna veličina toga 'to je učinio prožela je Tristrana Thornu. Ulazi u Vilindom, u potrazi za jednom palom zvijezdom, pojma nema kako da tu zvijezdu nađe, a ni kako da sam pritom ostane zdrav i čitav. Osvrnuo se, i učinilo mu se da nazire svjetla Zida iza sebe gdje leluju i trepere kao kroz vrelu izmaglicu, ali svejedno mame.

I znao je da ga nitko, ako se sada okrene i pođe natrag, neće zbog toga smatrati manje vrijednim - ni njegov otac, ni njegova majka; čak bi mu se i Victoria Forester, kad ga idući put vidi, posve vjerojatno tek osmjehnula, nazvala ga "trgovčićem" i dodala kako je zvijezde, nakon što jedanput padnu, često prilično teško naći.

Zastao je, nato.

Sjetio se Victorijinih usana, i njezinih sivih očiju, i zvuka njezinoga smijeha. Isprsio se, zataknuo kristalnu visibabu u zapučak sad već raskopčana kaputa. A zatim se, odviše neuk da ga prožme strah, odviše mlad da ga prožme strahopoštovanje, Tristran Thorn udaljio od nama znanih polja...

... i zašao u Vilindom.

Tri

Gdje upoznajemo još nekoliko osoba,
među kojima mnogo još živućih, što se
zanimaju za sudbinu pale zvijezde

VIHORDVOR JE IZ VRHA GORE HUON ISKLESAO PRVI VLADAR VIHORDVORA, koji je stolovao na prijelazu iz Prvoga u Drugo doba. Proširivali su ga, poboljšavali, kopali i dubili idući glavari Vihordvora, sve dok prvotni gorski vrh nije zagrebao nebo poput kićeno izrezbarene kljove neke goleme, grebenaste, granitne zvijeri. Sam se Vihordvor kočio visoko u nebu, gdje su se gromoviti oblaci skupljali prije no što će se spustiti u niži uzduh, lijući kišu i munje i lom svuda pod sobom.

Osamdeset prvi vladar Vihordvora ležao je na samrti u svojoj odaji, izdubljenoj u najvišem vrhu poput rupe u trulu zubu. Smrt još postoji u krajevima s one strane nama znanih polja.

Pozvao je potomke do svojega odra, pa su mu došli, živi kao i mrtvi, drhtureći u hladnim granitnim dvoranama. Okupili su se oko samrtne postelje i pričekali s dužnim poštovanjem, živući njemu slijeva, mrtvi njemu zdesna.

Četvorica sinova bila su mu mrtva: Secundus, Quintus, Quartus i Sextus, i oni su stajali nepomično, kao sive prilike, providne i nečujne.

Trojica sinova bila su mu još na životu: Primus, Tertius i Septimus. Stajali su čvrsto, ali s nelagodom, na lijevoj strani odaje, meškoljeći se u mjestu, češkajući se po obrazima i nosovima, kao da se stide šutljiva spokoja mrtve braće. Nisu pogledavali prema mrtvima na suprotnoj strani prostorije, gradeći se što bolje mogu da su oni i njihov otac jedini u toj hladnoj odaji, gdje su prozori goleme rupe u granitu kroz koje pušu studeni vjetrovi. A je li tako bilo stoga što nisu mogli vidjeti svoju mrtvu braću, ili pak stoga što su se u strahu od krivnje, ili od istine, ili pak od duhova odlučili pretvarati da ih ne vide nakon što su ih sami umorili (po jedan svakoga, izuzev Septimusa, koji je ubio i Quintusa i Sextusa, otrovavši prvoga jelom od

začinjenih jegulja, dok se drugog lakše riješio jer je odbacio dovitljivost za ljubav djelotvornosti i sile teže, te ga jedne večeri bacio s litice dok su zadivljeno promatrali gromovitu oluju daleko pod sobom) - to njihov otac nije znao.

U sebi se osamdeset prvi Vlarar nadao da će do vremena kad mu kucne smrtna ura šestorica od sedmorice mladih vihordvorskih velmoža biti pokojna, uz tek jednoga na životu. Taj bi tada postao osamdeset drugi vladar Vihordvora i glavat Visokršja; tako je, na koncu konca, i on sam stekao svoj naslov, prije parstotinjak godina.

Ali ova današnja mladež sva je nekako kilava, bez i trunke one poduzetnosti, i trunke poleta i petlje koje on pamti iz dana vlastite mladosti...

Netko nešto govori. Natjerao si je uši da se načule.

“Oče”, ponovio je Primus onim svojim potmulim glasom. “Svi smo na okupu. Što biste s nama?”

Starac se zagledao u njega. S mučnim je soptanjem udahnuo rijedak, prohladan zrak, pa kazao reskim, hladnim tonom, kao da to govori sam granit: “Umirem. Uskoro će mi sati biti odbrojani, a vi ćete odnijeti moje posmrtno ostatke duboko u planinu, u Dvoranu predaka, gdje ćete ih - mene - položiti u osamdeset prvu nišu na koju naiđete, što će reći, prvu koja nije zauzeta, te me ondje ostaviti. Ne postupite li tako, svaki od vas bit će proklet, a Kula vihordvorska skršit će se i survati.”

Njegova tri živuća sina nisu nato ništa rekla. Zamor se, pak, pronio između četvorice njegovih pokojnih sinova: žaljenje, možda, što su im vlastita tijela isključivali orlovi, ili odnijele hitre rijeke, stropoštavši ih slapovima sve do mora da nikad ne otpočinu u Dvorani predaka.

“A sada. Pitanje nasljedstva.” Vlararov glas soptao je iz njega kao da to vjetar cvili iz trula mijeha. Živući su mu sinovi podigli glave: Primus, najstariji, guste smeđe brade prošarane sjedinama, orlovska nosa, sivih očiju, postao je pozoran; Tertius, riđe i zlatne brade, bademasto smeđih očiju, postao je oprezan; Septimus, crne brade još u maljama, visok i vrani sličan, postao je prazan, kao što je uvijek djelovao prazno.

“Primuse. Priđi prozoru.”

Primus je prišao otvoru u kamenoj stjenci i pogledao kroza nj.

“Što vidiš?”

“Ništa, vaša milosti. Vidim večernje nebo nad nama, i oblake pod nama.”

Starac se stresao pod kožom gorskog medvjeda koja ga je pokrivala.

“Tertiuse. Pridi prozoru. Što vidiš?”

“Ništa, oče. Sve je kako vam je Primus kazao. Večernje nebo boje modrice stere se nad nama, dok oblaci zastiru svijet pod nama, svi sivi i svijeni.”

Starcu su se oči zakolutale sred lica poput mahnitih očiju ptice grabljivice. “Septimuse. Ti. Prozor.”

Septimus je prošetao do prozora i stao uz dvojicu starije braće, iako ne preblizu.

“A ti? Što ti vidiš?”

Pogledao je kroz otvor. Vjetar ga je stao štipati za lice, pa su ga oči zapekle i stale suziti. Jedna je zvijezda zatreptala, blijedo, na nebesima boje indiga.

“Vidim jednu zvijezdu, oče.”

“Ahh”, prosoptao je osamdeset prvi Vladar. “Prinesite me prozoru.” Četvorica mrtvih sinova tužno su gledala kako ga trojica živućih sinova nose do prozora. Starac je ustao, ili gotovo ustao, teško se oslonivši na široka pleća svoje djece, i zagledao se u olovno nebo.

Prsti su mu se, čvornati i tanki poput šiblja, stali poigravati topazom što mu je visio s vrata o teškom srebrnom lancu. Lanac se na stisak starčeve ruke raskinuo poput paučine. Ispružio je topaz u šaci, dok su se raskinute polovice srebrnog lanca lagano njihale.

Mrtvi vladari Vihordvora stali su se došaptavati glasovima umrlih 'to zvuče kao pahulje u padu: topaz je Moć Vihordvora. Tko ga ponese, postat će glavar Vihordvora, samo nek je vihordvorske krvi. Kojemu će od preživjelih sinova osamdeset prvi Vladar predati kamen?

Živućí sinovi ništa nisu kazali, samo su se držali jedan pozorno, drugi oprezno, a treći prazno (no radilo se o prijetvornoj praznini, praznini litice za koju se shvaća da je neosvojiva tek kad se na nju uspne dopola, kad više nema načina da se siđe).

Starac se tad odgurnuo od sinova i osovio na vlastite noge, uspravan i visok. Bio je, u otkucaju srca, onaj vladar Vihordvora koji je porazio Sjeverne bjesove u bici na Kršinskoj Glavi; onaj koji e začeo osmero djece - od toga sedmero muške - s trima ženama;

onaj koji je pobio svu četvoricu braće u boju prije svoje dvadesete godine, premda je najstariji brat bio gotovo pet puta stariji od njega, te silan, nadaleko slavan ratnik. Taj je čovjek podigao topaz i izrekao četiri riječi na odavno mrtvu jeziku, riječi što su se zadržale u zraku poput otkucaja golema brončana gonga.

Zatim je bacio kamen u zrak. Živućoj braći zastao je dah kad se kamen u luku vinuo nad oblake. Dosegao je točku za koju su bili uvjereni da je zenit putanje, a zatim se, suprotno svakoj zdravoj pameti, nastavio dizati u zrak.

Sada su i druge zvijezde zatreptale na noćnome nebu.

“Onome tko povrati ovaj kamen, koji je Moć Vihordvora, ostavljam svoj blagoslov, uz glavarstvo nad Vihordvorom i svim njegovim posjedima”, kazao je osamdeset prvi Vladar dok mu je glas slabio iz riječi u riječ, sve dok iznova nije postao graktaj vremešna, vremešna starca, sličan vjetru što zavija nekom pustom kućom.

Braća, živuća i mrtva, netremice su pogledom pratila kamen. Nastavio je padati uvis u nebo, sve dok nije nestao s vidika.

“Da onda zarobimo orlove, i zauzdamo ih, da nas povuku u nebesa?” upitao je Tertius zbunjeno i srdito.

Otac mu nije odgovorio. Zadnji tračak smiraja ugasnuo je, a zvijezde su bljesnule nad njima, veličanstveno neizbrojive.

Jedna je zvijezda pala.

Tertius je pomislio, premda nije bio siguran, da je to ona prva večernja zvijezda, ona koju je spomenuo njegov brat Septimus.

Zvijezda je stala ponirati noćnim nebom, vukući prugu svjetlosti za sobom, i pronašla svoj ponor negdje u pravcu juga i zapada odande.

“Eto”, prošaptao je osamdeset prvi Vladar, i pao na kameni pod svoje odaje, i izdahnuo.

Primus se počeošao po bradi i pogledao svaljenu priliku. “Znate da mi dođe”, rekao je, “da gurnem starkeljino truplo kroz prozor. Kakva mu je to bila budalaština?”

“Bolje nemoj”, rekao je Tertius. “Da nam se Vihordvor ne skrši i ne surva. A i da nas kletva ne snađe, kad smo već kod toga. Najbolje da ga samo smjestimo u Dvoranu predaka.”

Primus je podigao očevo tijelo i odnio ga natrag na krznima prostrijetu postelju. “Kazat ćemo narodu da je umro”, rekao je.

Četvorica mrtve braće skupila su se oko Septimusa kraj prozora.

“Što misliš, što li on misli?” upitao je Quintus Sextusa.

“Pita se kamo li je pao kamen, i kako da prvi dospije do njega”, rekao je Sextus, prisjetivši se vlastita pada niz stijene i u vječnost.

“Bolje bi mu bilo, kosti da mu poljubim”, rekao je pokojni osamdeset prvi vladar Vihordvora četvorici mrtvih sinova. Ali ona trojica njegovih još neumrlih sinova nisu čula ama baš ništa.

Na pitanje poput: “Koliki je Vilindom?” ne da se jednostavno odgovoriti.

Vilindom, na koncu konca, nije tek jedna zemlja, jedna kneževina ili županija. Zemljovidi Vilindoma nepouzdana su, i na njih se ne može osloniti.

Spominjemo kraljeve i kraljice Vilindoma onako kao što bismo govorili o kraljevima i kraljicama Engleske. Ali Vilindom je veći od Engleske, kao što je veći i od svijeta (jer je, još od pamtivijeka, svaka zemlja koju su istraživači i odvažni istisnuli sa zemljovida, otišavši i dokazavši da je ondje nema, našla utočište u Vilindomu; stoga je sada, u doba kad pišemo o njemu, to doista golemo prostranstvo, gdje se može pronaći krajobraze i prizore baš svake vrste). *Ondje*, uistinu, *obitavaju Zmajeви*. Kao i grifoni, viverni, hipogrifi, basilisci i hidre. Ima i svakojakih poznatijih životinja, mačaka privrženih i bahatih, pasa plemenitih i plahih, vukova i lisica, orlova i medvjeda.

Usred jednog luga, tako gustog i dubokog da je gotovo bio prava šuma, stajala je koliba sa slamnatim krovom i drvenim zidovima zaglađenim sivom glinom, izrazito prijetećeg izgleda. Žuta je ptičica sjedila na pritki u kavezu pred kolibom. Nije pjevala, samo je žalosno šutjela, raskuštrana, blijeda perja. Koliba je imala ulazna vrata s kojih se ljuštila nekoć bijela boja.

Unutrašnjost kolibe tvorila je jedna nepregrađena prostorija. S greda su tu visjele dimljene šunke i kobase, kao i sasušeno truplo krokodila. Treset je uz obilje dima gorio na velikom ognjištu uza jedan zid, a dim je polako izlazio kroz dimnjak na samome vrhu. Tri su deke prekrivale tri visoka kreveta - jedan krupan i star, a ostala dva jedva bolja od slamarica.

Bio je tu i pribor za kuhanje, kao i velik drven kavez, trenutačno prazan, u drugome kutu. Prozori su bili neprozirni od prljavštine, a sve je prekrivao gust sloj uljaste prašine.

U kolibi je čisto bilo jedino zrcalo od crna stakla, visoko poput kršna muškarca, široko poput crkvenih vrata, naslonjeno na jedan zid.

Koliba je pripadala trima staricama. Naizmjenice su spavale na krupnome krevetu, spravljale večeru, postavljale u lugu zamke za omanje životinje, kalale vodu iz duboka bunara iza kućice.

Tri su starice bile škrte na riječima.

U kolibi su se nalazile još tri žene. Bile su vitke, tamne, zlurade. Dvorana koju su nastavale bila je višestruko veća od kolibe; pod joj je bio od oniksa, a stupovi od opsidijana. Za njima je stajao vrt otvoren prema noćnom nebu, optočenom zvijezdama. U vrtu je žuborila fontana s kipom ushićene sirene širom raširenih usta iz kojih je kuljala bistra, crna voda. Klokotavo se izlivala u bazen pod kipom, remeteći i mreškajući zvijezde.

Te tri žene, sa svojom dvoranom, bile su u crnome zrcalu.

Tri starice bile su Lilim - vještica kraljica - same samcate u lugu.

Tri žene u zrcalu bile su također Lilim: ali jesu li to bile nasljednice tih starica, ili njihova sjenovita jastva, i je li tek seljačka koliba u lugu bila stvarna, ili su pak, negdje, Lilim također živjele u crnoj dvorani, kraj fontane u obliku sirene što žubori u zvjezdanom vrtu, to nitko nije sa sigurnošću znao, a nitko do Lilim ne bi mogao ni znati.

Današnjega dana jedna je od tih baba došla iz luga i donijela zerdava s rasječenim, rumeno umrljanim grkljanom.

Stavila ga je na prašnu kuhinjsku dasku i latila se oštra noža. Obrezala mu je ruke, noge i vrat, prljavom rukom zgulila kožu sa stvorenja kao da svlači pidžamicu s djeteta, te bacila ogoljelo truplo na panj za trančiranje.

“Iznutrice?” upitala je drhtavim glasom.

Najsitnija, najstarija, najrašćupanija od njih, koja se klackala tamo-amo u stolici za ljuljanje, kazala je: “A može, valjda.”

Prva starica primila je zerdava za glavu i rasporela ga od vrata do prepona. Utroba mu se sručila na dasku za rezanje, rumena, ljubičasta i boje šljive, crijeva i vitalnih organa sličnih vlažnim draguljima na prašnome drvu.

Žena je zakričala: “Brzo, amo! Brzo, amo!” Zatim je oprezno nožem gurnula drobinu zerdava i zakričala još jedanput.

Baba u stolici za ljuljanje osovila se na noge. (U zrcalu se jedna tamna žena protegnula i ustala s počivaljke.) Posljednja starica, koja

je bila izašla na zahod, dotrčala je iz luga koliko je noge nose.

“Što?” rekla je. “Što je?”

(U zrcalu, treća se mlada žena pridružila drugim dvjema. Grudi su joj bile male i jedre, a oči tamne.)

“Gle”, mahнула je rukom prva starica, pokazavši nožem.

Oči su im bile bezbojno sive boje iznimne starosti - najstarija od njih bila je poluslijepa - i škiljile su u organe na dasci.

“Napokon”, rekla je jedna od njih, a druga je kazala: “Bilo je i vrijeme.”

“Koja će je od nas, onda, potražiti?” upitala je treća.

Tri su žene zažmirile, i tri su se stare ruke žarile u drob zerdava na dasci.

Jedna se staračka ruka otvorila. “Ja imam bubreg.”

“Ja mu imam jetru.”

Treća se ruka otvorila, ruka najstarije Lilim. “Ja mu imam srce”, izjavila je pobjedonosno.

“Kako ćeš putovati?”

“U našoj staroj dvokolici, a vući će mi je ono što nađem na križopuću.”

“Treat će ti nešto ljeta.”

Najstarija je kimnula.

Najmlađa, ona koja je došla iz zahoda, bolno je sporo prišla visokoj, rasklimanoj komodi, i nagnula se nad nju. Izvadila je zahrđalu željeznu kutiju iz najdonje ladice i odnijela je sestrama. Bila je omotana trima starim uzicama, svake zavezane različitim čvorom. Svaka je žena odvezala vlastitu uzicu, a zatim je ona koja je donijela kutiju otvorila poklopac.

Nešto je zlatno zablistalo na dnu kutije.

“Nije baš puno ostalo”, rekla je najmlađa Lilim, koja je bila stara dok je ovaj lug u kojem su živjele još bio pod morem.

“Onda je sva sreća što smo našle novu, zar ne?” rekla je najstarija, jetko, i s tim riječima zavukla pandže u kutiju. Nešto zlačano pokušalo je izmaknuti njezinoj ruci, ali ulovila ga je, uskoprcanog i svjetlucavog, otvorila usta i progutala ga.

(U zrcalu, tri su žene netremice gledale van.)

Središte svega počelo je podrhtavati i tresti se.

(Sada su samo dvije žene gledale iz crnoga zrcala.)

U kolibi, dvije su starice s mješavinom ljubomore i nade na licu gledale u visoku krasoticu crne kose, tamnih očiju i rumenih, rumenih usana.

“Jao,” rekla je, “kako je ovdje prljavo.” Dugim je koracima otišla do postelje. Ondje je stajala povelika drvena škrinja, prekrivena izbljedjelom tapiserijom. Smaknula je tapiseriju s nje, otvorila škrinju i stala prekapati po njoj.

“Eto je”, rekla je i izvadila dugu jarkocrvenu haljinu. Bacila ju je na krevet i sa sebe svukla prnje i dronjke koje je nosila kao starica.

Dvije su se sestre gladno zagledale u njezino nago tijelo.

“Kad se vratim s njenim srcem, za svaku od nas bit će ljeta napretek”, rekla je, odmjerivši s negodovanjem dlakave brade i upale oči svojih sestara. Namaknula si je na zapešće skrletnu narukvicu u obliku male zmije s repom u čeljustima.

“Zvijezda”, rekla je jedna njezina sestra.

“Zvijezda”, ponovila je za njom druga.

“Upravo tako”, rekla je kraljica-vještica i stavila srebrni obroč na glavu. “Prva u dvjesto ljeta. A ja ću nam je dobiti.” Obliznula je jarkorumene usne zagasitocrvenim jezikom.

“Pala zvijezda”, rekla je.

Bila je noć na proplanku kraj jezerca, a nebo se orosilo nebrojenim zvjezdicama.

Krijesnice su svjetlucale u krošnjama brijestova, po papratištima i grmlju lijeske, titravo se paleći i gaseći kao svjetla nekog neznalog, dalekog grada. Vidra je pljusnula u potočiću što je napajao jezerce. Obitelj lasica vijugala je i ševrdala prema vodi da se napoji. Poljski je miš pronašao pali lješnjak i počeo mu grickati tvrdu ljusku oštrim prednjim zubićima što nikad ne prestaju rasti, ne zato što je bio gladan već zato što je bio začarani princ koji neće moći vratiti svoj vanjski izgled sve dok ne prožvače Lješnjak mudrosti. Ali oprez mu je od uzbuđenja popustio, pa ga je tek sjenka što je zakrila mjesečinu upozorila na spuštanje goleme sovuljage, koja je ščepala miša oštrim kandžama i vinula se natrag u noćno nebo.

Miš je ispustio lješnjak, koji je pao u potočić, koji ga je ponio, i u kojem ga je pojeo losos. Sova je progutala miša u par zalogaja, te joj je tek njegov repić ostao visjeti iz kljuna poput vezice za čizme.

Nešto se probijalo kroz gustiš uz mnogo soptanja i brundanja - *jazavac*, pomislila je sova (i sama žrtva kletve, zbog koje će moći vratiti svoj istinski izgled samo ako proguta miša koji je pojeo Lješnjak mudrosti), *ili možda omanji medvjed*.

Lišće je zašuštalo, voda zažuborila, a zatim je proplanak odozgo oblila svjetlost, čista, bijela, sve sjajnija i sjajnija svjetlost. Sova joj je opazila odsjaj u jezercu, rasplamsani, zasljepljujući blistaj čistog svjetla, tako sjajnog da je prhnula i odletjela u drugi dio šume. Zvjerčice su užasnuto stale zvjerati oko sebe.

Isprva ta svjetlost na nebu nije bila veća od Lune, a zatim se počela doimati krupnijom, nemjerljivo krupnijom, i cijeli je proplanak stao podrhtavati i drhturiti, i svakom je stvoru zastao dah, i krijesnice su se zakrijesile sjajnije no što su se ikad u životu krijesile, svaka u sebi uvjerena da je ovo napokon prava ljubav, ali zaludu...

A tada—

Začuo se prasak, rezak poput pucnja, i svjetlost što se razlila proplankom učas je minula.

Odnosno, gotovo je minula. Prigušeni se sjaj i dalje žario u dubini guštika lijeske, kao da tamo unutra treperi oblak majušnih zvjezdica.

I dopro je glas, visok, zvonak, ženski glas, koji je kazao: "Au", zatim, vrlo tiho, dodao: "Jebemu", te rekao: "Au", još jedanput.

A zatim nije više ništa rekao, i proplankom je zavladao muk.

Četiri

"hoće li me svijeća dovesti tamo?"

LISTOPAD SE SVE VIŠE UDALJAVAO SA SVAKIM TRISTRANOVIM KORAKOM; činilo mu se da korača u ljeto. Šumarcima je prolazio puteljak s visokom živicom s jedne strane, pa je pustio da ga vodi. Visoko nad njim zvijezde su svjetlucale i treperile, a žetvena je Luna zlatnožuto sjala bojom zrela žita. Mjesečina je pogledu otkrivala ruže penjačice u živici.

Počeo ga je hvatati san. Neko vrijeme mu se nastojao othrvati, a zatim je skinuo kaput, odložio torbu - poveliku kožnu torbu kakva će tek za dvadesetak godina postati poznata kao gladstonka, jer u svijetu koji je napustio vojvoda od Aberdeena još je bio premijer kraljice Viktorije - i na nju položio glavu, te se pokrio kaputom.

Zagledao se u zvijezde nad sobom: učinilo mu se da su to plesačice, otmjene i skladne, što izvode gotovo posve nedokučiv ples. Učinilo mu se da vidi i sama lica zvjezdica; blijeda su bila, i blago nasmiješena, kao da su provela tako mnogo vremena nad svijetom, gledajući strku i radost i bol ljudi pod sobom, da se ne mogu ne ozariti svaki put kad još jedan čovječuljak spozna da je baš on središte svojega svijeta, kako to sa svakim od nas biva.

A onda je Tristran shvatio da on to sanja, pa je ušao u svoju spavaću sobu, ujedno i učionicu u selu Zidu: i gospođa Cherry kucnula je po ploči i kazala učenicima da se smire, a Tristran je pogledao u pisaću pločicu da vidi o čemu će danas učiti, ali nije mogao pročitati što je na njoj zapisao. Zatim je gospođa Cherry, koja je toliko sličila njegovoj majci da se Tristran sav zaprepastio što nikad prije nije shvatio da su njih dvije zapravo ista osoba, pozvala Tristrana da ispriповijeda razredu imena i godine svih engleskih kraljeva i kraljica...

"Ispr'čavam se," rekao mu je nekakav tanak i kosmat glas u uho, "je l' bi mogli bar mrvičak tiše sanjat'? Snovi vam se pretaču u moje,

znate, a ako mi jedna stvar ono baš nikad nije išla od ruke, to su vam ti datumi. Vilim O'Spajač, 'iljadu šezde'seste, to vam je otpr'like kol'ko meni stane u glavu, a i to bi' za tili čas trampija za miša koji pleše."

"Mm?" rekao je Tristran.

"Tiše malo", rekao je glas. "Lijepo vas molim."

"Oprostite", rekao je Tristran, i nakon toga sanjao isključivo o mraku.

"Doručak", kazao mu je glas kraj uha. "Nude se verganji frigani u putru i divlji češnjak."

Tristran je otvorio oči: dnevna je svjetlost sjala kroz živicu punu ruža penjačica, šarajući travnjak zlatom i zelenilom. Nešto je rajski mirisalo.

Kraj njega se našla kositrena posuda.

"Priprosta hrana", rekao je onaj glas. "Seljačka hrana, nego što. Nikako nije k'o ono na što se gospoda naviknila, al' ovak'i k'o ja baš ljube slastan verganj."

Tristran je trepnuo, zavukao ruku u kositrenu zdjelu i iz nje kažiprstom i palcem izvadio krupan vrganj. Bio je vruć. Oprezno je zagrizao i osjetio kako mu sokovi naviru u usta. U životu ništa slasnije nije okusio, a nakon što ga je prožvakao i progutao, to je i izjavio.

"Lijepo od vas što to kažete", rekla je sitna prilika koja je sjedila sa suprotne strane vatrice što je pucketala i dimila se u jutarnjem zraku. "Lijepo od vas, svakako. Ali *vi* znate, a i ja znam, da su to samo frigani poljski verganji, ni za prismrdit' poštenu jelu..."

"Ima li još?" upitao je Tristran, shvativši koliko je zapravo gladan; ponekad već i malen zalogaj ima takav učinak.

"Eto ga na, to vam je odgoj", rekla je sićušna prilika, odjevena u prostran, mekan šešir i prostran, mekan kaput. "*Ima li još?*" veli on, k'o da se nude poširana prepeličja jaja s dimljenim butom gazele i tartufima, a ne običan verganj, okusa po tjedan dana staroj lešetini koju ni mačka ne bi takla. *Odgoj.*"

"Zaista bih, najiskrenije vam kažem, htio još jedan vrganj," rekao je Tristran, "ako ne tražim previše."

Onaj čovječuljak - ako je uopće bio ljudskoga roda, u što Tristran nije naročito vjerovao - ispustio je žaloban uzdah i gurnuo nož u tavu što je cvrčala nad vatrom, te iz nje prebacio dva krupna vrganja u Tristranovu kositrenu zdjelu.

Tristran je puhnuo u njih, te ih pojeo služeći se prstima.

“Dajte se pogledajte,” rekao je mali kosmati glasom u kojem su se miješali ponos i natmurenost, “jedete tu te verganje k’o da su vam fini, k’o da vam nisu sama piljevina i pelin i rutvica u ustima.” Tristran je oblizao prste i usrdno kazao svome dobročinitelju da su ovo bile najukusnije gljive koje je ikada imao čast staviti u usta.

“To sada kažete,” rekao je njegov domaćin s tmurnim olakšanjem, “al’ nećete tako više govorit’ za sat vremena. Jasna stvar da se neće složiti’ s vama, k’o ni kad se ona ribarica nije tila složiti’ sa svojim momkom što se njegove sirene tiče. A to se čulo od Garamonda do Vihordvora. Kak’e su tu riječi pale! Sasma su mi uši pomodrine, da vam pravo kažem.” Kosmati čovo duboko je uzdahnuo. “Kad smo već kod vaše drobine,” rekao je, “ja bi’ ispraznija vlastitu tamo pozadi, iza onog drveta. Biste l’ mi ukazali iznimnu čast da pripazite malo na moju naprtnjaču, eno je tamo? Bija bi’ vam zahvalan.” “Naravno”, rekao je Tristran pristojno.

Kosmati čovječuljak izgubio se iza hrastova stabla; Tristran je čuo kako malo stenje, a onda se njegov novi prijatelj opet pojavio, te mu rekao: “Eto ga. Zna’ sam u Paflagoniji jednoga koji bi svako jutro izija živu zmiju, odma’ nakon ustajanja. Priča’ je daje tako bar siguran da mu se ništa gore toga dana neće dogoditi’. Jasno, mora’ je izist’ punu teču dlakavih stonoga prije no što su ga obisili, tako da mu je ta tvrdnja možda bila zericu preuranjena.”

Tristran se ispričao. Pomokrio se iza onoga hrasta, kraj hrpice izmeta koji svakako nije potjecao od nekog ljudskog bića. Izgledao je poput jelenje balege, ili pak zečjih brabonjaka.

“Zovem se Tristran Thorn,” rekao je Tristran po povratku. Njegov jutarnji sudrug spremio je pribor za zajutrak - ognjište, posuđe i ostalo - i pohranio ga u dubine svoje naprtnjače.

Skinuo je šešir, privinuo ga uz prsa i pogledao u Tristrana. “Očaran sam”, rekao je. Potapšao je bok naprtnjače, gdje je pisalo: OČARAN, OVILENJEN, ZATRAVLJEN I SMANTAN. “Svojedobno sam bija smantan,” povjerio mu je, “ali znate kako to već ide.”

I s tim je riječima udario stazom. Tristran je krenuo za njim. “Hej! Samo malo!” doviknuo mu je Tristran. “Može li to malo lakše?” Jer usprkos pozamašnoj naprtnjači (koja je Tristrana podsjetila na Christianovo breme u *Napretku hodočasnika*, knjizi iz koje im je gospođa Cherry čitala odlomke svakog ponedjeljka ujutro, uz objašnjenje da je to sasvim vrijedna knjiga, iako ju je napisao kotlokrpa), onaj se čovječuljak - Očaran? Zar se tako zove? - udaljavao od njega brzo poput vjeverice što se vere uz deblo.

Stvorenjce se brzo vratilo do njega. “Što je sad bilo?” upitao ga je čovo.

“Ne mogu održati korak”, priznao mu je Tristran. “Hodate tako nenavidno brzo.”

Kosmati čovječuljak usporio je hod. “Pardonirajte me”, rekao je Tristranu, koji je pentao za njim. “Navik’a sam na svoj tempo, kad tako često idem sam.”

Nastavili su usporedo, u zlaćanozelenu svjetlu sunca pod netom otvorenim lišćem. Tristran je već bio zapazio tu svjetlost, kakva se vidi jedino u proljeće. Upitao se jesu li ostavili ljetu jednako daleko za sobom kao i listopad. Tu i tamo Tristran bi zamijetio šareni bljesak u nekoj krošnji ili grmu, na što bi mu kosmati čovječuljak kazao nešto poput: “Vodomar. Nekoć su ga zvali Sretni Ribar. Lijepa ptičica”, ili: “Ljubičasti kolibri. Pije nektar iz cvjetova. Lebdi”, ili: “Češljugar. Drže se oni podalje, al’ da ih niste išli proučavat’, jer će vas ti mangupi naučit’ redu.”

Sjeli su kraj potočića da ručaju. Tristran je izvadio kruh sa zrnjem, zrele, rumene jabuke i kolut sira - tvrdog, kiselog i mrvljivog - što je dobio od majke. A premda je čovječuljak sve to sumnjičavo odmjerio pogledom, smazao je hranu za tili čas i polizao mrve kruha i sira s prstiju prije no što će mljackavo prionuti na jabuku. Zatim je zagrabio vodu iz potočića i pristavio čaj.

“A da mi sad kažete kojim ste poslom ovdje?” kazao je kosmati čovječuljak kad su sjeli na zemlju i počeli piti čaj.

Tristran je nekoliko trenutaka razmišljao, te rekao: “Dolazim iz sela Zida, gdje živi mlada dama po imenu Victoria Forester, kojoj nema ravne među ženama, i ja sam njoj, i samo njoj, poklonio svoje srce. Lice joj je—”

“Skup uobičajenih sastojaka?” upitalo ga je stvorenjce. “Oči? Nos? Zubi? Sve ka i obično?”

“Naravno.”

“A, čujte, onda to možete preskočit”, rekao je kosmati čovječuljak. “Računa’ ćemo ka da ste sve to rekli. Jelte, na kak’u vas je to mantavu glupost ta mlada dama natirala?”

Tristran je odložio drvenu šalicu čaja i uvrijeđeno ustao.

“Kako samo uopće”, upitao je tonovima koji su jamačno zvučali uzvišeno i prezirno, “možete i pomisliti da bi me moja ljubljena mogla poslati po nekom glupom zadatku?”

Čovječuljak se zagledao u njega očima sličnim zrcima ulaštena ugljena. “Jer samo bi se zato jedan taki momak usudija na taku glupost, da priđe granicu Vilindoma. Amo iz vaših zemalja jedino dođu trubaduri, i zaljubljeni, i luđaci. A vi mi ne izgledate k’a neki naročiti trubadur, a još ste i - nemojte se vri’đat, momak, al tako vam je to - normalni k’a mrvljiv sirac. Znači da je ljubav, ako se mene pita.”

“Zato što je”, izjavio je Tristran, “svaki zaljubljeni čovjek u srcu luđak, a u glavi trubadur.”

“Jelte?” upitao ga je čovo sumnjičavo. “Baš nisam zapazija. Znači, neka je mlada u pitanju. Je’l vas poslala amo ne bi 1’ se obogatili? To vam je nekoć bila opća pojava. Mladunci bi posvuda tumarali i tražili skriveno blago što ga je neki siroti pozoj ili bauk silnim stoljećima teškom mukom zgrt’a.”

“Ne. Ne zbog bogatstva. Prije je riječ o obećanju koje sam dao spomenutoj dami. Ja sam... razgovarao s njom, i obećavao joj štošta, a onda smo vidjeli zvijezdu padalicu, i obećao sam je donijeti njoj. A pala je...” mahnuo je rukom prema gorskom masivu negdje otprilike u pravcu izlaska sunca, “... ondje.”

Kosmati se čovječuljak počeošao po bradi. Ili njušci; to mu je lako mogla biti njuška. “Znate kako bi ja tu postupija?”

“Ne,” rekao je Tristran, iskreno pobuđene nade, “kako?” Čovječuljak si je otro nos. “Rek’a bi joj da si tutne nos u svinjac, a onda bi o’ša nać neku drugu koja bi me poljubila a da za to ne traži sve pod kapom nebeskom. Mora i tak’e bit’. Teško da se može bacit’ krajac opeke u tim vašim zemljama a da se neku tak’u ne pogodi.” “Nema za mene nijedne druge”, odvratio je Tristran samouvjeren.

Čovo je šmrknuo, pa su spakirali stvari i nastavili dalje.

“To ste ozbiljno rekli?” rekao je čovječuljak. “Ono o zvi’zdi padalici?”

“Jesam”, rekao je Tristran.

“Pa, ja to ne bi’ spominja na vašem mjestu”, rekao je čovječuljak. “Ima ih koji bi nezdravo načulili uši na tak’e izjave. Bolje je držat’ jezik za zubima. Al’ ne i lagat’.”

“Što onda da kažem?”

“Pa,” rekao mu je, “recimo, ako vas pitaju oklen ste došli, mogli bi’ reć: ‘Otraga’, a ako vas pitaju kamo ćete, mogli bi’ reć: ‘Naprid’.”

“Tako dakle”, rekao je Tristran.

Staza kojom su hodali postajala je sve neuočljivija. Hladan je povjetarac promrsio Tristranu kosu, pa se stresao. Put ih je uveo u siv šumarak tankih, blijedih breza.

“Mislite li da ima još puno?” upitao je Tristran. “Do zvijezde?” “Kol’ko je dalek Babilon moj drag?” izjavio je čovječuljak retorički. “Kad sam zadnji put ovuda iša’, ove šume ovdje nije bilo”, dodao je.

“*Koliko je dalek Babilon moj drag*”, izrecitirao je Tristran sebi u bradu dok su išli sivom šumicom.

“Samo slijedi ovaj trag.

Hoće li me svijeća dovesti tamo ?

Da, a zatim natrag amo.

Da, vedro ti kroči kroz tamu samo

Pa će te i svijeća dovesti tamo.”

“E, baš ta”, rekao je kosmati čovječuljak, zvjerajući glavom lijevo-desno kao da ga nešto brine, ili od nečega strepi.

“To je tek pjesmica za malu djecu”, rekao je Tristran.

“Tek *pjesmica...!* Ajme meni, ima ih s ove strane zida koji bi sedam godina robijali za taj pjesmuljak. A tamo oklen ste vi došli pjevušite ih dojenčadi skupa s ‘Nina, nena’ ili ‘Buji, paji’, a da dvaput i ne pomislite... Je’l vam hladno, momak?”

“Sad kad ste to spomenuli, da, malo mi je pro hladno.”

“Osvrnite se. Je 1’ vidite stazu?” upitao ga je čovječuljak glasom punim hitnje.

Tristran je trepnuo. Siva šuma upijala je svjetlost, boju i razdaljinu. Bio je uvjeren da idu stazom, ali sad kad je pokušao razabrati tu stazu, zatitrala je i iščezla poput optičke varke. Uzeo je *ono* drvo, i *onu* stijenu kao putokaze... ali puta nije bilo, tek tmine, i sumraka, i blijeda drveća. "E sad smo ga nagrabusili", uplašeno je rekao kosmati čovo.

"Da potrčimo?" Tristran je skinuo polucilindar i stavio ga na prsa.

Čovječuljak je odmahnuo glavom. "Nikak'e vajde od toga", rekao je. "Zabasali smo u stupicu, a u njojzi ćemo i ostat', bez obzira na trk."

Prišao je najbližem stablu, visokom, blijedom, debla sličnog brezi i opalio ga nogom iz sve snage. Pao je pokoji suhi list, a onda se nešto bijelo smandrljalo iz krošnje i suho, poput šapta tiho udarilo o tlo.

Tristran je priskočio i pogledao o čemu se radi: o kosturu ptice, čistom, bijelom i suhom.

Čovo se stresao. "Mog'o bi' rokirat'," kazao je Tristranu, "ali ni'ko s kim bi' rokir'o ne bi se tu te bolje proveo negoli mi... A letenjem uteć' nećemo, ako je sudit' po *ovome*." Taknuo je kostur stopalom dosta sličnim šapi. "A tak'i k'o što ste vi nikad ne nauče rovat' - makar nas ni to ne bi baš izbavilo..."

"Možda bismo se mogli oboružati", rekao je Tristran.

"Oboružat'?"

"Dok još nisu došli."

"Dok još nisu *došli*? Ma - evo ih, cukune moj. Drveće nas je spopalo. Zašli smo u sparušumu."

"Sparušumu?"

"Ja sam za to kriv - triba sam bolje pazit' kuda to idemo. Sad slobodno zaboravite svoju zvi'zdu, ko šta ću i ja zaboravit' svoju robu. Jedared će se neki drugi nesretni tutumrak izgubit' u šumi i nać' nas oglobane do koske, i to će vam bit' kraj te priče."

Tristran se obazro razrogačenih očiju. Smrklo se, i imao je dojam da se drveće tješnje zbililo oko njih, iako nije vidio nijedno kako se doista giba. Upitao se nije li čovječuljak tek blesav, ili mu se pak koješta privida.

Nešto ga je ubolo u lijevu nadlanicu. Pljesnuo ju je, očekujući da će ugledati kukca. Kad je pogledao, otkrio je blijedožut list. Sušnuo je i

pao na zemlju. Na nadlanici su mu procurili tanki tragovi rumene, vlažne krvi. Šuma je zašaptala oko njih.

“Dade li se tu išta učiniti?” upitao je Tristran.

“Ništa mi ne pada na pamet. E, samo da znamo gdje je prava staza... čak ni sparušuma neće uništiti pravu stazu. Samo je sakriti od nas, odmamiti s nje...” Čovječuljak je slegnuo ramenima i uzdahnuo.

Tristran je stavio ruku na čelo i protrljao ga. “Ma... ja *znam* gdje je staza”, rekao je. Pokazao je prstom. “Ide onuda.”

Čovječuljku su se zakrijesile crne oči. “Sigurni ste?”

“Jesam, gospodine. Kroz onaj guštik, pa malo udesno i naviše. Tuda ide staza.”

“Odakle znate?” upitao ga je čovo.

“*Znam*”, odvratio mu je Tristran.

“Pa dobro. Hajmo!” I čovječuljak je šćepao prtljagu i potrčao dovoljno sporo da ga Tristran, kojemu se kožna torba ljuljala i lupala ga po nogama, kojemu je srce tuklo i koji je hvatao dah na mahove, može slijediti.

“Ne! Ne tuda. Lijevo!” viknuo je Tristran. Granje i trnje drapalo mu je i trgalo odjeću. Šutke su trčali dalje.

Drveće kao da se skupilo u zidinu. Lišće je u zapusima padalo oko njih, bodući i pekući Tristranu kožu gdje god bi ga dotaklo, režući mu i sijekući odjeću. Počeo se pentrati uzbrdo, slobodnom rukom rastjerujući lišće, lupajući torbom po šiblju i granju.

Tišinu je prekinulo nekakvo jaukanje. To se sitni kosmati čovječuljak ukočio u mjestu, zabacio glavu i stao zapomagati prema nebesima.

“Samo hrabro”, rekao je Tristran. “Još samo malo.” Dohvatio je slobodnu ruku kosmatog čovječuljka svojom krupnijom šakom i povukao ga dalje.

I zatim su se našli na pravoj stazi: potezu zelene tratine protegnutom kroz sivu šumu. “Je li ovdje sigurno?” upitao je uspuhano Tristran, oprezno se obazirući.

“Sigurni smo dokle god ostajemo na stazi”, rekao je kosmati čovo, skinuo prtljagu sa sebe, sjeo na travnatu stazu i zagledao se u drveće oko njih.

Blijeda su se stabla tresla iako nije bilo ni daška vjetra, a Tristranu se činilo da se to tresu od bijesa.

Njegov je suputnik počeo drhturiti, kosmatim prstima prebirući i gladeći zelenu tratinu. Zatim je pogledao u Tristrana. “Vi ne bi kojim slučajem imali bocu nečega žešćeg kod sebe, je li? ’ možda pak čaturicu vrućeg, slađeg čaja?”

Čovo je počeo njuškati i petljati po kopči svoje goleme naprtnjače. “Okren’te se”, rekao je Tristranu. “I nemojte virit’.”

Tristran se okrenuo u stranu.

Začulo se natezanje i rondanje. Zatim škljocanje brave, te: “Možete se okrenit, ako ‘oćete.” Čovječuljak je u ruci držao ocakljenu bočicu. Bezuspješno je potezao čep.

“Ovaj... Smijem li vam pomoći s tim?” Tristran se nadao da svojim prijedlogom neće uvrijediti kosmatog čovu. Nije se trebao brinuti; suputnik mu je tutnuo bočicu u ruke.

“Samo dajte”, rekao je. “Imate bolje prste za to.”

Tristran je povukao čep i izvukao ga iz bočice. Osjetio je miris nečega opojnog, poput meda pomiješanog s dimom drveta i klinčićima. Pružio je bočicu čovječuljku.

“Zločin je piti nešto ovoliko rijetko i dobro iz boce”, rekao je kosmati čovječuljak. Odvezao si je drvenu čašicu s pojasa i drhtavo u nju istočio malo te jantarne tekućine. Onjušio ju je, i otpio iz nje, i osmjehnuo se sitnim, oštrim zubima.

“Aaaahhhh. Tako je već bolje.”

Pružio je čašicu Tristranu.

“Polako pijte”, rekao mu je. “Ova boca vrijedi kraljevske otkupnine. Za nju sam dao dva krupna modrobijela dijamanta, mehaničku modrovoljku pjevicu, i zmajsku krljušt pride.”

Tristran je srknuo piće. Zagrijalo ga je do nožnih prstiju i ispunilo mu glavu najsitnijim mjehurićima.

“Dobro je, a?”

Tristran je kimnuo glavom.

“Predobro za tak’e k’o što smo vi i ja, nažalost. Svejedno. Dobro dođe kad zagusti, a sad je svakako bilo gusto. Pod’mo mi van iz ove šume”, rekao je kosmati čovo. “Samo, kuda...?”

“Ovuda”, rekao je Tristran i pokazao nalijevo.

Čovječuljak je začepio bočicu, stavio je u džep i namaknuo naprtnjaču na leđa, pa su njih dvojica zajedno udarili zelenom stazom kroz sivu šumu.

Nakon nekoliko sati bijelo se drveće stalo rijediti, a onda su izašli iz sparušume i nastavili između dviju niskih suhozida po visokom nasipu. Kad je Tristran pogledao odakle su došli, nije opazio ni traga bilo kakvoj šumi; iza njih stajali su bregovi ljubičastih glavica, obrasli vrijeskovim grmljem.

“O’đe možemo stat”, rekao mu je suputnik. “Valja nam malo popričat’. Dajte, sjedite.”

Spustio je golemu naprtnjaču, popeo se na nju i odatle pogledao Tristrana, koji je sjeo na kamen kraj puta. “Nešto tu meni nikako ne ide u glavu. Pa da čujem. O’klen ste vi to?”

“Iz Zida”, kazao je Tristran. “*Rekao sam vam već.*”

“Tko su vam ćaća i mater?”

“Moj otac zove se Dunstan Thorn. Majka mi je Daisy Thorn.” “Mmm. Dunstan Thorn... Mm. Upozn’o sam vam ćaću jedared. Dao mi je prenoćište. Nije loš svat, a i zna držat jezik za zubima dok drugi nastoje ubit’ oko.” Počešao se po njušci. “Ipak, to nije razlog... nema 1’ možda nečeg *neobičnog* u vašoj familiji, je li?”

“Moja sestra Louisa može migati ušima.”

Kosmati čovječuljak mignuo je na to vlastitim čupavim ušima. “Ne, nije u tom stvar”, rekao je. “Prije vas pitam je l’ vam možda neka baba bila znamen’ta čarobnica, ili pak stric istaknuti vrač, ili može bit’ imate kak’u vilinsku granu u rodoslovnom stablu.”

“Nemam, koliko mi je poznato”, priznao je Tristran. Čovječuljak je promijenio pristup. “Gdje leži selo Zid?” upitao je. Tristran mu je pokazao. “Gdje su Sporna brda?” Tristran mu je opet pokazao, bez oklijevanja. “Gdje su Katavarski otoci?” Tristran je pokazao prema jugozapadu. Nije ni znao da Sporna brda ili Katavarski otoci uopće *postoje* sve dok ih čovo nije spomenuo, ali u sebi je bio jednako siguran u njihov položaj kao i u smještaj vlastitoga lijevog stopala ili nosa na licu.

“Hmm. Dobro, daklem. Znete li gdje je Njegovo Visokorođe Jogunac Muskiš?”

Tristran je odmahnuo glavom.

“Znete l’ gdje je Presvijetla citadela Njegova Visokorođa Jogunca Muskiša?”

Tristran je pokazao, posve sigurno.

“A gdje bi bio Pariz? Onaj u Francuskoj?”

Tristran je načas razmislio. "Pa, ako je Zid ondje, onda bi valjda Pariz morao biti otprilike u istom smjeru, zar ne."

"Onda, da vidimo", rekao je kosmati čovječuljak, sebi u bradu koliko i Tristranu. "Znate položaj svega u Vilindomu, ali ne i u svome svijetu, ako se izuzme Zid, a to je međa. Ljudi vam od ruke ne idu... ali... recite mi, momak, možete li nać' tu zvijezdu koju tražite?"

Tristran je smjesta upro prstom. "Tamo se nalazi", rekao je.

"Hmm. Svaka čast. Ali nije to nikak'o objašnjenje. Jeste 1' gladni?"

"Malo. A i sav sam razderan i razdrapan", rekao je Tristran i opipao poveće rupe na hlačama, kao i na kaputu, gdje ga je granje i trnje dohvatilo, a lišće posjeklo u trku. "A čizme da i ne spominjem..."

"Što vam je u torbi?"

Tristran je otvorio gladstonku. "Jabuke. Sir. Pola štruce seljačkog kruha. I lončić riblje paštete. Džepni nožić. Imam donje rublje za preobuku, te nekoliko pari vunениh čarapa. Sve mi se čini da sam trebao ponijeti više odjeće..."

"Samo vi zadržite riblju paštetu", rekao mu je suputnik i hitro razdijelio preostalu hranu na dvije ravnomjerne gomilice.

"Pripomogli ste mi u nevolji," kazao mu je žvačući resku jabuku, "a ja vam tak'e stvari ne zaboravljam. Prvo da vam riješimo odjeću, a onda ćemo vas poslat' po zvijezdu. More?"

"Doista ste ljubazni", rekao je Tristran plaho, režući krišku sira na svoju koricu kruha.

"Eto", rekao je kosmati čovječuljak. "Da mi vama nađemo deku."

U zoru su se tri kneza Vihordvora spustila krševitim gorskim putom u kočiji koju je vuklo šest crnih konja. Konji su nosili uzbibane crne peruške, kočija je bila svježije oličena u crno, a svaki je knez Vihordvora odjećom pokazivao da je u koroti.

U Primusovu slučaju, to je bila duga, crna, pomalo redovnička halja; Tertius je nosio ozbiljno odijelo ožalošćena veletrgovca, dok je Septimus na sebi imao zobunac i duge čarape crne boje, te crni šešir s utaknutim crnim perom, tako da je bio pljunuta slika i prilika gizdava atentatora iz nekog manje bitnog elizabetanskog povijesnog igrokaza.

Knezovi Vihordvora odmjeravali su jedan drugoga, ovaj pažljivo, ovaj oprezno, ovaj prazno. Ni riječi nisu rekli: da su urote bile

moguće, Tertius bi se možda udružio s Primusom protiv Septimusa. Ali nikakvo stupanje u savez nije dolazilo u obzir.

Kočija je tandrkala i tresla se.

Stala je tek jedanput, da se tri kneza svaki za sebe olakšaju. Zatim je otklaparala po kamenitom putu. Tri kneza Vihordvora bila su zajednički položila očeve posmrtno ostatke u Dvoranu predaka. Mrtva su ih braća promatrala s ulaza u dvoranu, ali ništa nisu rekla.

Predvečerje kočijaš doviknuo: "Stranpuće!" i zaustavio zapregu ispred ruševnog svratišta što se kočilo pred ruševinama koje kao da su nekoć bile koliba nekog diva.

Tri kneza Vihordvora izašla su iz kočije i protegnula ukočene noge. Iz svratišta su ih, kroz prozore od okruglog, odebljeg, mutnog stakla, promatrala lica.

Krčmar, koleričan i zlovoljan gnom, pogledao je kroz vrata. "Trebalo bi prozračiti postelje i pristaviti lonac janječeg gulaša", dobacio je preko ramena.

"Koliko postelja da prozračim?" upitala ga je sobarica Letitia sa stubišta.

"Tri", rekao je gnom. "Jamčim ti da će poslati kočijaša da spava s konjima."

"Tri, baš," šapnula je pipničarka Tilly konjušaru Laceyju, "kada svatko može vidjeti da na cesti stoje upravo sedmorica te dične gospode."

Ali kad su knezovi Vihordvora ušli, bila su ih samo trojica, i izjavili su da će njihov kočijaš spavati u konjušnici.

Večerali su janjeći gulaš, uz štruce kruha tako vrućeg i svježeg da se pušio dok su ga trgali, i svaki je knez uzeo zapečaćenu bocu najboljeg baragundca (jer nijedan knez nije htio podijeliti bocu s drugima, pa ni dopustiti da se vino istoči iz boce u pehar). To je sablaznilo gnoma, koji je zastupao mišljenje - *ne* pred gostima, doduše - da vino valja pustiti da diše.

Njihov je kočijaš pojeo zdjelu gulaša, popio dvije kupe tamnog piva i otišao zanočiti u konjušnici. Tri su brata otišla svaki u svoju sobu i stavila zasune na vrata.

Tertius je krišom dao srebrnjak sobarici Letitiji kad mu je donijela žeravnicu za postelju, pa se nije ni najmanje iznenadio kad je netom prije ponoći, u mrtvoj tišini, začuo tiho kucanje na vratima.

Nosila je jednodijelnu bijelu spavaćicu i stidljivo se nasmiješila kad je otvorio vrata, pristojno klecnuvši. U ruci je držala bocu vina.

Zaključao je vrata za sobom i odveo je u postelju, gdje joj je kazao da skinе spavaćicu, pod svjetlošću svijeće pregledao njezino lice i tijelo, poljubio je u čelo, usne, bradavice, pupak i vrške nožnih prstiju, te puhnuo u svijeću. Zatim ju je obljubio, šutke, na blijedoj mjesečini.

Nakon nekog vremena, prostenjao je i smirio se.

“Eto, mileni, je li ti bilo dobro, a?” upitala ga je Letitia.

“Jest”, rekao je Tertius oprezno, kao da se u njezinim riječima krije neka stupica. “Bilo je.”

“Hoćemo se još jednom, prije nego što odem?”

Tertius je umjesto odgovora pokazao između svojih nogu. Letitia je zahihotala. “Njega za tren oka možemo dolično uspraviti”, rekla je. I izvukla je čep iz boce vina koju je donijela, i koja je dotad stajala kraj postelje, te je pružila Tertiusu.

Široko joj se osmjehnuo i otpio gutljaj vina, a onda ju je privukao sebi.

“Kladim se da ti prija”, kazala mu je. “A sad, mileni, daj da ja *tebi* ovaj put pokažem kako se to *meni* sviđa... ma, što je sad bilo?” Jer knez Tertius Vihordvorski počeo se koprcati i bacakati po postelji, razrogačenih očiju i usopćena daha.

“Od tvoga brata”, rekla je Letty. “Naišla sam na njega na stubištu. Rekao mi je da baš dobro krijepi i diže, pa će nam pružiti noć koju nikad nećemo zaboraviti.”

“Kao što i jest”, propentao je Tertius, i trgnuo se, jedanput, dvaput, triput, te umirio. I potpuno ukočio.

Tertius je kao iz velike daljine čuo kako Letitia počinje vrištati. Osjetio je da kraj njega stoje četiri poznate osobe u sjenama kraj zida.

“Bila je doista lijepa”, šapnuo je Secundus, a Letitiji se učinilo da čuje kako zavjese šušte.

“Septimus je iznimno lukav”, rekao je Quintus. “Isti taj odvarak resnika ulio mi je u jelo od jegulja”, a Letitiji se učinilo da čuje kako vjetar huji s gorskih vrleti.

Otvorila je vrata i zatekla cijelo domaćinstvo probuđeno njezinim kricima. Započela je potraga. Kneza Septimusa, međutim, nigdje

nisu uspjeli naći, a jedan je crni pastuh nestao iz konjušnice (gdje je kočijaš spavao i hrkao, i nije se mogao probuditi).

Knez Primus bio je grozne volje kad se sutradan ujutro probudio.

Odbio je naložiti da se Letitia smakne, izjavivši da je ona u jednakoj mjeri kao i Tertius bila žrtva Septimusova lukavstva, ali naredio joj je da isprati Tertiusovo tijelo na povratku u zamak Vihordvor.

Ostavio joj je jednog crnog konja da ponese tijelo, te kesu srebrnjaka. Dostajala je da se plati mještanicu Stranpuća da pođe na put s njom - kao jamac da vuci neće odnijeti konja ili posmrtnu ostatku njegovoga brata - i da se isplati kočijaša kad se taj napokon probudi.

A zatim je, sam u kočiji koju je vukao četveropreg pastuha crnih kao ugljen, knez Primus napustio selo Stranpuće bitno lošije volje nego kad je onamo došao.

Brevis je stigao na križopuće potežući užu. Uža je bilo privezano za bradata, rogata jarca zlopogledu, kojega je Brevis vodio na tržnicu da ga proda.

Tog jutra je Brevisova mati stavila jednu rotkvu na stol pred njega i kazala mu: "Brevis, sine. Jutros iz tla uzmogoh izvući tek ovu rotkvu. Sav nam urod usahnu, i sva nam hrana nestade. Nemamo što prodati doli jarca. Zato deder priveži jarca i povedi ga na tržnicu, pa ga prodaj kakvom seljaku. A novcem što ga za jarca dobiješ -i dobro me slušaj, da nisi uzeo ništa manje od florina - kupi kvočku, kupi žita i repe; pa možda ne izgladnimo."

I tako je Brevis prožvakao svoju rotkvu, svu drvenastu i ljutkastu na jeziku, te cijelo jutro nakon toga proveo u natjeravanju jarca po oboru, zadobivši pritom modricu na rebrima i ugriz na bedru. Napokon je, uz pomoć kotlokrpe koji je naišao onuda, uspio smiriti jarca dovoljno dugo da ga uspije privezati, pa je prepustio majci da kotlokrpi-namjerniku povije jarčje ozljede, te odvuкао jarca prema tržnici.

Katkad bi jarcu došlo da bezglavo jurne, pa bi povukao Brevisa za sobom tako da su mu pete čizama strugale po suhome blatu puta. A onda bi jarac odlučio - neočekivano i naglo, bez Brevisu jasna razloga - stati. Tada bi Brevis ustao sa zemlje i opet krenuo vući blago.

Znojan, gladan i pun modrica stigao je do križopuća na rubu šume, vukući za sobom nimalo susretljiva jarca. Visoka je žena stajala na križopuću. Preko grimizne kukme kojom je prekrila tamnu kosu nosila je srebrn obruč, a oprava joj je bila jarkocrvena poput usana.

“Kako ti je ime, momče?” upitala ga je glasom što je podsjećao na mošusni smeđi med.

“Ime mi je Brevis, gospo”, rekao je Brevis i opazio nešto čudno iza te žene. Bila je to mala dvokolica, ali ništa joj nije bilo upregnuto u rudo. Upitao se kako je uopće dospjela amo.

“Brevis”, meko je kazala. “Tako lijepo ime. Bi li mi prodao svojega jarca, Brevis mladi?”

Brevis se uzeo premišljati. “Mati mi je kazala da odvedem jarca na tržnicu”, rekao joj je, “i da ga prodam za kvočku, nešto žita i nešto repe, te da joj ostatak donesem kući.”

“Pošto ti je mati rekla da prodaš jarca?” upitala ga je žena u dugoj jarkocrvenoj haljini.

“Ni za što manje od florina”, odgovorio je.

Osmjehnula se i pokazala mu dlan. Nešto je žučkasto zatreperilo na njemu. “Vidi, dat ću ti ovu zlatnu gvineju,” rekla mu je, “dovoljno da kupiš pun kokošinjac kvočaka i stotinu vagana repe.”

Momak je zinuo.

“Jesmo li se pogodili?”

Momak je kimnuo i ispružio joj ruku s užetom privezanim za jarca. Uspio je samo reći: “Evo”, dok su mu se predodžbe bezgranična bogatstva i nebrojenih repa tumbale glavom.

Gospa je primila uže. Zatim je prstom takla jarca po čelu, između žutih očiju, i pustila uže.

Brevis je očekivao da će jarac šmugnuti u šumu ili odjuriti već nekim putom, ali ostao je u mjestu, kao ukopan. Brevis je ispružio ruku da primi zlatnu gvineju.

Žena je nato uprla pogled u njega, odmjerila ga od blatnih tabana do znojne, podšišane kose, i još se jednom osmjehnula.

“Znaš,” kazala je, “nekako mi se čini da bi sukladan par bio umnogome dojmljiviji od samo jednoga. Zar ne?”

Brevis nije znao na što to ona misli, pa je zaustio da joj to i kaže. Ali uto je ispružila dugačak prst i takla ga po hrptu nosa, između očiju, i otkrio je da baš ništa ne može reći.

Pucnula je prstima, pa su Brevis i jarac požurili stati između ruda dvokolice; a Brevis je sav u čudu opazio da hoda četveronoške i da nekako nije viši od životinje kraj sebe.

Vještica je pucnula bičem, i dvokolica joj je pohitala blatnim putom. Vukao ju je sukladan par rogatih bijelih jaraca.

Kosmati je čovječuljak uzeo Tristranov poderani kaput, hlače i prsluk, ostavio ga ogrnuta dekom i pješice pošao u selo ugniježđeno u dolini između triju vrijeskom obraslih bregova

U toploj večeri, Tristran je ostao sjediti pod dekom i čekati.

Svjetalca su zatreptala u gloginjama iza njega. Pomislio je da su to krijesnice što pužu ili pak lete, ali kad je bolje pogledao, razabro je da je to sićušan puk što lepeće i skakuće s grane na granu.

Pristojno se nakašljao. Dvadesetak majušnih očiju zagledalo se odozgo u njega. Pokoje stvorenjce nestalo je s vidika. Druga su se povukla visoko u glogov grm, dok je šačica odvažnijih dolepršala bliže njemu.

Udarili su u smijeh piskutavim, zvonkim glasićima, upirući prstom u Tristrana, u njegove razgažene čizme i deku, u donje rublje i polucilindar. Tristran je porumenio do ušiju i čvršće se ogrnuo dekom. Jedan je sićušni svat zapjevao:

*Špotani, smotani,
Dekom umotani
Šašavo nadaš se
Zvezdicu nać
Tuci se, vuci se,
Prvo presvući se
Pa se usudi u
Vilindom zać.*

A drugi je otpjevao:

*Tristran Thorn
Tristran Thorn*

*Zašto li je rođen on
Zavjetom je zgođen on
Prema žudnji pođe on
A u dronjke dođe on
Sad ga čeka zgađen ton
Pristran
Bistran
Tristran
Thorn.*

“Ma bježite, ludice jedne”, rekao je Tristran zajapuren do ušiju, a onda je, kako mu ništa drugo nije bilo pri ruci, bacio na njih svoj polucilindar.

I tako, kad se kosmati čovječuljak vratio iz sela Bančenja (iako nitko živ ne bi znao zašto se tako zvalo jer je to bilo sumorno, turobno mjesto, i to od pamtivijeka) zatekao je Tristrana gdje smrknuto sjedi kraj glogova grma i ogrnut dekom žaluje zbog izgubljenog šešira.

“Svašta su mi ružno rekli o onoj za kojom žudim”, rekao je Tristran. “O gospođici Victoriji Forester. Kako se samo usuđuju?”

“Mali će se puk na sve drznit”, rekao mu je prijatelj. “A i voli pričat’ svašta što nema nikak’og smisla. Doduše, voli pričat i koješta što ima itekak’og smisla. Glava vam je u torbi ako ih slušate, a glava vam je u torbi i ako ih ne slušate.”

“Kazali su mi da će me dočekati gađenje one za kojom žudim.” “Ma je li, to su vam rekli?” Kosmati čovo sad je rasprostirao svakojaku odjeću na travu. Čak i na mjesečini Tristran je jasno vidio da odjeća koju stere ni najmanje nije slična odjeći koju je Tristran sa sebe skinuo ranije toga dana.

U selu Zidu muškarci su nosili smeđe, sivo i crno; čak i najcrvenija marama koju bi oko vrata svezao najrumeniji težak uskoro bi od sunca i kiše izbljedila u doličniju nijansu. Tristran je pogledao tkanine boje cinobera, kanarinca i bronce, odjeću koja ga je prije podsjećala na kostime putujućih glumaca ili sadržaj krabuljne škrinje njegove sestrične Joan, i rekao: “A moja odjeća?”

“Ovo vam je sad odjeća”, rekao je kosmati čovječuljak sav ponosan. “Trampija sam se. Ta vam je tu bolje kakvoće - vid’te, neće se tako lako kidat’ i derat’ - a nije ni pocijepana ni poderana, i jošte

nećete tol'ko odskakat' k'o tuđinac. Vode se ljudi tako nose, da znate." Tristran je razmislio ne bi li radije ostatak pohoda proveo umotan u deku, kao neki divlji urođenik iz školskog udžbenika. Zatim je uzdahnuo, izuo čizme, pustio da mu deka padne na travu i uskoro se, uz korisne savjete kosmatog čovječuljka ("Ne, ne, momak, te vam idu *preko* ovijeh. Jao meni, čemu li ih uopće danas uče?") obukao u svoju krasnu novu odjeću.

Nove su mu čizme bile mnogo udobnije nego što su mu one stare ikada bile.

Nova je odjeća doista bila *dobra*. Iako odijelo, kako se katkad znade reći, ne čini čovjeka, a ni krasno perje ne čini krasnu pticu, ponekad može biti pikantan dodatak. A Tristran Thorn u bojama cinobera i kanarinca nije bio isti čovjek kakav je bio Tristran Thorn u dugome kaputu i nedjeljnom odijelu. Koraci su mu sad bili kočoperni, a kretnje razmetljive kao nikada dotad. Brada mu se podizala umjesto da se spušta, a oči se krijesile kao što nikada nisu dok je na glavi nosio polucilindar.

Nakon što su pojeli obrok koji je kosmati čovječuljak donio sa sobom iz Bančenja - sastojao se od dimljenih pastrmki, zdjele svježe izlupljena graška, nekoliko kolačića s grožđicama i bočice piva - Tristran se već posve udomaćio u novoj odori.

"E, sad", rekao je kosmati čovječuljak. "Spasili ste mi život, momak, unde u sparušumi, a i vaš otac mi je pritek'o u pomoć još dok se ni rodili niste, i neka se nikad ne kaže da sam mulac koja ne vraća dugove—" Tristran je počeo mrmljati nešto o tome kako mu se prijatelj već i odviše odužio, ali kosmati je čovo to prečuo i samo nastavio "—pa si mislim nešto: vi znate gdje je ta vaša zvijezda, je 1' tako?"

Tristran je bez oklijevanja pokazao prema tamnome obzorju. "E, sad, *kol'ko* ima do vaše zvijezde? Znate li i to?"

Tristranu to pitanje dotad nije ni palo na pamet, ali zatekao se kako govori: "Čovjek bi pješice mogao ići, zaustavljajući se samo poradi sna, dok se Luna nada njim šest puta ne napuni i ne iskopni, prelazeći pogibeljne planine i plamteće pustinje, dok ne stigne do mjesta gdje je zvijezda pala."

To uopće nije zvučalo kao nešto što bi on inače rekao, pa je iznenađeno trepnuo.

“Tako sam si i mislio”, rekao je čovječuljak, prišao prtljazi i nagnuo se nad nju da Tristran ne vidi kako se otključava. “A ne bi rek’o ni da ste vi jedini koji će je tražit’. Sjećate se što sam vam ranije rek’o?”

“Da trebam iskopati rupu u koju ću zatrpati izmet?”

“Ne to.”

“Da nikome ne kažem svoje pravo ime, niti svoje odredište.” “Pa ni to.”

“Pa što onda?”

“*Kol’ko je dalek Babilon moj drag?*” izrecitirao je čovo.

“A. Da. To.”

“*Hoće li me svijeća dovesti tamo? I zatim natrag amo.* Samo, stvar je u vosku, znate. Od većine svijeća neće vam biti nikak’e vajde. Svojski sam se natražio da dođem do ove.” I izvadio je okrajak svijeće velik poput jabuke kiselice i pružio ga Tristranu.

Tristran nije zapažao ništa ni u kom pogledu neobično na tom okraju svijeće. Bila je voštanica, ne lojenica, vrlo istrošena i istopljena. Stijenj je bio nagorio i crn.

“Što da radim s njom?” upitao je.

“O tom potom”, rekao je kosmati čovječuljak i izvadio još nešto iz naprtnjače. “Uzmite i ovo. Treba’će vam.”

Zasvjetlucalo je na mjesecini. Tristran je uzeo čovječuljkov dar; činilo se da je riječ o tanku, srebrnu, lancu s petljom na obama krajevima. Bio je hladan i sklizak na dodir. “Što je to?”

“Isto što i obično. Mačji dah, riblja krljušt i mjesecina s jezera vodenice, umijećem patuljaka istaljeni i izliveni i iskovani. Treba’će vam da tu zvijezdu dovedete natrag sa sobom.”

“Treat će mi?”

“O, da.”

Tristran je pustio da mu lanac padne u dlan: bio je poput žive na dodir. “Gdje da ga stavim? Nemam nijednoga džepa na ovoj nesretnoj odjeći.”

“Omotajte si ga oko zapešća dok vam ne zatreba. Ovako. Eto, tako valja. Ali imate džep u haljetku, tute ispod, vid’te?”

Tristran je pronašao skriveni džep. Nad njim je bio malen zapučak, pa je ondje utaknuo visibabu, stakleni cvjetić koji mu je otac dao za sreću kad je odlazio iz Zida. Upitao se ne utječe li on doista na

njegovu sreću, a ako je tako, je li to doista sreća, ili pak peh? Tristran je ustao. Čvrsto je primio kožnu torbu.

“E, sad”, rekao je kosmati čovječuljak. “Ovako vam valja postupit’. Uzmite svijeću u desnu ruku; pripaliću vam je. A onda, krenite prema svojoj zvijezdi. Lancem ćete je dovest amo. U svijeći nema još ne znam kol’ko stijenja, pa najbolje žustro krenite i živo koračajte - zažalićete i zbog najmanjeg zastajkivanja. *Vedro ti kroči kroz tamu samo*, je 1’ tako?”

“Pa... valjda je tako, da”, rekao je Tristran.

Ustreptalo je stao. Kosmati čovječuljak prešao je rukom preko svijeće, a ona je planula odozgo žutim, a odozdo modrim plamičkom. Puhnuo je vjetar, ali plamičak nije ni najmanje zatreptao.

Tristran je čvrsto primio svijeću desnom rukom i zakoraknuo. Svijeća je obasjala svijet: svako stablo i grm i vlat trave.

Idućim se korakom Tristran našao kraj jezera, a svijeća je jarko blistala na vodi; a zatim je hodao kroz planine, kroz samotne vrleti, gdje se svijeća odražavala u očima stvorenja što obitavaju na gorskim snjegovima; i zatim je koračao po oblacima, koji nisu bili posve čvrsti, ali ipak su udobno podnosili njegovu težinu; a onda se, čvrsto se držeći svijeće, našao pod zemljom, a svjetlucanje svijeće ljeskalo se s vlažnih špiljskih zidova; sad se pak još jednom našao u planinama; a zatim se zatekao na putu kroz divlju šumu, gdje je opazio dvokolicu koju vuče par jaraca, a uzde drži žena u crvenoj opravi koja izgleda, koliko je uspio uočiti, onako kao što u povijesnim udžbenicima crtaju Boadiceju; i s idućim se korakom našao na lisnatu proplanku i začuo hihot vode što pljuskavo i pjevuckavo klokoće u potočić.

Još jedanput je zakoraknuo, ali i dalje je bio na proplanku. Oko njega je gusto rasla paprat, i brijestovi, i obilje naprstaka, a Luna je zašla na nebu. Podigao je svijeću ne bi li našao palu zvijezdu, možda kakav kamen ili dragulj, ali ništa nije ugledao.

Ipak, začuo je nešto kroz mrmorenje potočića: neko šmrcanje, neko gutanje. Onako kako zvuči netko tko se trudi ne jecati.

“Dobra večer?” kazao je Tristran.

Šmrcanje je prestalo. Ali Tristran je bio siguran da vidi nešto što svijetli ispod stabla lijeske, pa je krenuo onamo.

“Ispričavam se”, rekao je, nadajući se umiriti onoga tko sjedi pod lijeskom, i moleći se da to nije opet netko od onih majušnih koji su mu oteli polucilindar. “Tražim zvijezdu.”

Kao odgovor je iz podnožja stabla doletio grumen vlažne zemlje i pogodio Tristrana u obraz. Malo ga je zapeklo, a komadići zemlje strusili su mu se niz ovratnik i pod odjeću.

“Neću vam ništa”, kazao je glasno.

Ovaj put, kad je još jedan grumen zemlje poletio prema njemu, izmaknuo mu se s puta, tako da se razbio o brijest njemu iza leđa. Prišao je bliže.

“Odlazi”, rekao je nečiji glas, pun hripanja i gutanja, kao da je netom plakao. “Samo odlazi i ostavi me na miru.”

Nespretno je ležala ispod stabla lijeske i gledala u Tristrana mrgodno i krajnje neprijazno. Prijeteći je zamahnula još jednim grumenom blata prema njemu, ali nije ga bacila.

Oči su joj bile crvene i bolne. Kosa joj je bila iznimno svijetla, gotovo bijela, a plava svilena haljina treperila joj je pod svjetlošću svijeće. Svjetlucala je sjedeći na zemlji. “Molim te, ne gađaj me više blatom”, usrdno ju je zamolio Tristran. “Gle. Nisam te htio prepasti. Samo, tu je negdje pala jedna zvijezda, a ja se moram vratiti s njom dok mi svijeća nije izgorjela.”

“Slomila sam nogu”, kazala je mlada dama.

“Žao mi je, naravno”, rekao je Tristran. “Ali, *zvijezda*.”

“Slomila sam nogu”, tužno mu je rekla, “kad sam pala.” I s tim je riječima zavitala onu grud u njega. Svjetlucava prašina sasula joj se s ruke pri zamahu.

Grumen blata pogodio je Tristrana u prsa.

“Odlazi”, zajecala je i zarila si lice u naručje. “Odlazi i ostavi me na miru.”

“Ti si zvijezda”, rekao je Tristran, kojem je polako svanulo.

“A ti si zvekan,” rekla je ogorčeno djevojka, “a i blesan, bandoglavac, bukvan i kicoš!”

“Da”, rekao je Tristran. “Valjda i jesam, kad već tako kažeš.” I s tim je riječima odmotao jedan kraj srebrnog lanca i namaknuo ga djevojci na vitko zapešće. Osjetio je kako mu se petlja lanca steže oko vlastite ruke.

Ogorčeno je pogledala u njega. "Za ime svega," upitala ga je glasom odjednom silovitijim od svake uvrijeđenosti, od svake mržnje, "što ti to pada na pamet?"

"Vodim te kući sa sobom", rekao joj je Tristran. "Zavjetovao sam se."

I nato je okrajak svijeće silovito prokapao kad je preostatak stijenja zapliva u lokvici voska. Plamen svijeće načas je buknuo, obasjavši proplanak, i djevojku, i neraskidivi lanac što spaja njezino zapešće s njegovim.

Zatim je svijeća utrnula.

Tristran se zagledao u zvijezdu - u djevojku - i dao sve od sebe, te uspio ne reći baš ništa.

Hoće li me svijeća dovesti tamo? pomislio je. I zatim natrag amo. Ali svijeća je utrnula, a selo Zid ležalo je na šest mjeseci naporna putovanja odavde.

"Samo da znaš," rekla mu je djevojka hladno, "ma tko ti bio, i ma kakve namjere sa mnom imao, neću ti baš nimalo izaći u susret, niti ću ti pružiti pomoć, i davat ću sve od sebe da osujetim tvoje naume i nakane." A zatim je dodala, od srca: "Budalo jedna."

"Mm", rekao je Tristran. "Možeš li hodati?"

"Ne", rekla je. "Noga mi je slomljena. Jesi li i gluh, uz to što si glup?"

"Spava li tvoj soj?" upitao ju je.

"Naravno. Ali ne noću. Noću blistamo."

"Pa," rekao je, "ja ću pokušati malo odspavati. Ništa mi drugo ne pada na pamet. Proveo sam težak dan, kad se sve skupa uzme. A možda ni tebi ne bi bilo loše da pokušaš zaspati. Dug je put pred nama."

Rudilo je prvo praskozorje. Tristran je na proplanku položio glavu na svoju kožnu torbu i dao sve od sebe da zanemari uvrede i pogrde kojima ga je obasipala djevojka u plavoj haljini na kraju lanca.

Upitao se što će kosmati čovječuljak učiniti kad se Tristran ne vrati.

Upitao se što sada radi Victoria Forester, i zaključio da ona po svojoj prilici spava, u svojoj postelji, u svojoj spavaćoj sobi, u gazdinskoj kući svojega oca.

Upitao se je li dugo pješačiti šest mjeseci, i što će njih dvoje putom jesti.

Upitao se što zvijezde jedu...

A onda je usnuo.

“Tupan. Tikvan. Tutle”, rekla je zvijezda.

A onda je uzdahnula i namjestila se najudobnije što je mogla u ovakvim uvjetima. Bol u nozi bila joj je tupa, ali stalna. Iskušala je lanac oko zapešća, ali držao ju je tijesno i čvrsto, i nije se mogla ni izvući iz njega ni slomiti ga. “Munjena, maloumna bena”, promrsila je.

A zatim je i ona zaspala.

Pet

Gdje se bješe velik boj za krunu

MLADA JE DAMA NA BISTROM JUTARNJEM SVJETLU IZGLEDALA LJUDSKIJE, manje eterično. Šutjela je otkako se Tristran probudio.

Latio se noža i isjekao otpalu granu drveta u štaku u obliku ipsilona, dok je ona sjedila pod platanom i mrštila se, mrgodila se i probadala ga pogledom odande sa zemlje. Ogulio je koru sa zelene grane i njome obavio gornje rašlje ipsilona.

Još nisu doručkovali, a Tristran je skapavao; želudac mu je kruljio pri radu. Zvijezda nije spomenula glad. S druge strane, nije baš ništa ni rekla ni učinila osim što ga je promatrala, isprva prijekorno, a zatim s neprikrivenom mržnjom.

Čvrsto je pritegnuo koru, provukao je pod petlju i još jedanput je nategnuo. "Najiskrenije ti kažem, nije ovo ništa osobno", rekao je ženi, a i šumarku. Na jarkom sunčevu svjetlu jedva da je uopće svjetlucala, osim ondje gdje su je doticale najtamnije sjene.

Zvijezda je samo bljedim kažiprstom prelazila po srebrnom lancu protegnutom između njih, opipavala ga oko svoga vitkog zapešća, i nije odgovorila.

"Postupio sam tako zbog ljubavi", nastavio je. "A ti si mi doista jedina nada. Ona se zove - to jest, moja se ljubav zove Victoria. Victoria Forester. I ona je najljepša, najmudrija, najdraža djevojka u cijelom bijelom svijetu."

Djevojka je prezirno frknula, prekinuvši šutnju. "I to te mudro, drago stvorenje poslalo ovamo da me mučiš?" rekla je.

"Pa, ne baš. Shvaćaš, obećala mi je što god želim - bio to njezin bračni zavjet, ili poljubac njezinih usana - ako joj donesem zvijezdu koju smo preksinoć vidjeli kako pada. Mislio sam", priznao je, "da će pala zvijezda vjerojatno izgledati kao dijamant ili kamen. Svakako nisam očekivao da će to biti dama."

"A onda, kad si već našao damu, zar joj nisi mogao priteći u pomoć, ili je barem ostaviti na miru? Zbog čega si je uvukao u svoju

glupost?”

“Zbog ljubavi”, objasnio joj je.

Pogledala ga je nebeskoplavim očima. “Dabogda ti prisjela”, rekla je suho.

“Neće”, rekao je Tristran s više samopouzdanja i poleta nego što je zapravo osjećao. “Evo. Iskušaj je.” Pružio joj je štaku, prignuo se i pokušao joj pomoći da ustane. Osjetio je srse u dlanovima, ne baš neugodne, kad im se koža dotaknula. Ona je ostala sjediti na tlu poput panja i ne pokušavajući ustati.

“Rekla sam ti,” kazala je, “dat ću sve od sebe da osujetim tvoje naume i nakane.” Prešla je pogledom po šumarku. “Kako samo priprosto ovaj svijet izgleda danju. I kako dosadno.”

“Samo prebaci što više težine na mene, a ostatak na štaku”, rekao joj je. “Prije ili poslije, moraš se pomaknuti.” Cimnuo je lanac, a zvijezda se, nevoljko, stala pridizati. Najprije se oslonila na Tristrana, a zatim, kao da joj se njegova bliskost gadi, na štaku.

Tada je naglo zinula i oštro udahnula, te se svalila na travu, gdje je ostala ležati s grimasom na licu i tiho jaukati. Tristran je kleknuo kraj nje. “Što je bilo?” upitao ju je.

Ošinula ga je plavim očima, ali bile su prepune suza. “Noga. Ne mogu stati na nju. Valjda je stvarno slomljena.” Koža joj je probljedila poput oblaka, i sva se tresla.

“Žao mi je”, rekao joj je Tristran beskorisno. “Mogu ti napraviti udlagu. Pravio sam je već ovcima. Bit će sve kako treba.” Stisnuo joj je šaku, a onda je otišao do potočića, namočio rupčić i dao ga zvijezdi da si otare čelo.

Nožem je raskolio još par palih grana. Zatim je skinuo haljetak i svukao košulju, izdrapao je u trake i njima joj, najčvršće što je mogao, povezao štapiće oko ozlijeđene noge. Zvijezda nije pustila ni glasa od sebe dok je on to radio, premda mu se učinilo da je, dok je čvrsto stezao zadnji čvor, tiho prostenjala sebi u bradu.

“Stvarno,” kazao joj je, “trebamo ti naći pravog liječnika. Ja nisam nikakav vidar.”

“Nisi?” oporo je rekla. “Ma tko bi to rekao.”

Pustio ju je da malo otpočine na suncu. A onda je rekao: “Možda bi bilo bolje da opet pokušaš” i pomogao joj da ustane.

S noge na nogu, otišli su s proplanka. Zvijezda se punom težinom oslanjala na svoju štaku i Tristranovu ruku, napinjući se od boli sa svakim korakom. A svaki put kad bi se napela ili trgnula, Tristran bi osjetio krivnju i nelagodu, ali smirila bi ga pomisao na sive oči Victorije Forester. Pošli su jelenjom stazom kroz ljeskovu šumu, dok se Tristran - koji je zaključio da bi dolično bilo zapodjenuti razgovor sa zvijezdom - raspitivao o tome koliko je ona već dugo zvijezda, je li ugodno biti zvijezda i jesu li sve zvijezde žene, uz napomenu da je on osobno uvijek smatrao da su zvijezde, kao što ih je gospođa Cherry učila, plamene kugle gorućeg plina široke stotinama milja, jednake Suncu, samo mnogo dalje.

Ni na jedno od tih pitanja i tvrdnji nije mu odgovorila.

“Onda, zašto si pala?” upitao ju je. “Da se nisi spotakla o nešto?”

Zastala je, okrenula se i zagledala u njega kao da proučava nešto posve odbojno s vrlo velike daljine.

“*Nisam se spotakla*”, napokon je rekla. “Nešto me pogodilo. U bok. Ovo.” Iz skuta haljine izvukla je velik, žućkast kamen, s kog su visjela dva kratka srebrna lanca. “Imam modricu na boku, gdje me udario i zbacio s neba. A sad sam ga dužna svuda nositi sa sobom.”

“Zašto?”

Činilo se kao da će mu odgovoriti, a onda je odmahнула glavom, sklopila usne i odšutjela. Potočić je pljusкао i protjecao s desne strane, držeći korak s njima. Podnevno je sunce sjalo odozgo, a Tristranu je glad sve teže padala. Uzeo je suhi krajac kruha iz torbe, namočio ga u potoku i podijelio popola za njih dvoje.

Zvijezda je svisoka odmjerila mokri kruh i nije ga stavila u usta.

“Izgladnjet ćeš”, upozorio ju je Tristran.

Nije mu odgovorila, samo je malo više podigla bradu.

Nastavili su tako šumama, polako napredujući, i počeli se s mukom uspinjati jelenjom stazom na obronku brda. Vodila je preko svaljenih stabala i postupno postala tako strma da je prijetila svaliti šepavu zvijezdu i momka koji ju je zarobio natrag u podnožje. “Zar ne postoji neki lakši put?” napokon je rekla zvijezda. “Nekakva cesta, ili ravna čistina?”

A čim mu je pitanje bilo postavljeno, Tristran je znao odgovor. “Cesta leži pola milje u onom smjeru,” rekao joj je i pokazao prstom,

“a čistina je onamo, iza onoga guštika”, kazao joj je i okrenuo ruku u drugome smjeru.

“Znao si to?”

“Da. Ne. Pa, znao sam to tek nakon što si me upitala.”

“Krenimo mi prema toj čistini”, rekla je, pa su se počeli probijati kroz guštik kako su znali i umjeli. Ipak im je trebalo gotovo punih sat vremena da dopru do čistine, ali tlo je, kad su onamo stigli, bilo ravno kao teren za igru, bez ijedne jamice. Prostor je izgledao kao da je raščišćen s nekim ciljem, ali Tristranu nije padalo na pamet koji bi to cilj mogao biti.

Na travi nasred proplanka, nešto dalje od njih, nalazila se kićena zlatna kruna i svjetlucala na popodnevnom suncu. Bila je urešena crvenim i plavim kamenovima: *rubini i safiri*, pomislio je Tristran. Spremao se prići kruni kad mu je zvijezda dotaknula rame i rekla: “Čekaj. Čuješ li bubnjeve?”

Shvatio je da ih čuje: prigušeno, potmulo bubnjanje što dopire svuda oko njih, izbliza i izdaleka, odjekujući brdima. A zatim je kroz drveće na suprotnoj strani čistine naišao silan lom i tresak, popraćen visokim, nemuštim vriskom. Na proplanak je izbio golemi bijeli konj rasječenih i krvavih sapi. Dojurio je na sredinu čistine, a onda se okrenuo, spustio glavu i suočio s progoniteljem - koji je skočio na proplanak i zarežao tako da se Tristran sav naježio. Bio je to lav, ali jedva sličan onome lavu kojega je Tristran vidio na sajmu u susjednom selu, šugavom, krezubom, slinavom stvoru. Ovo je bio golem lav, boje pijeska u predvečerje. Trkom je izletio na čistinu, a onda zastao i zarežao na bijeloga konja.

Konj je izgledao prestravljen. Griva mu je bila slijepljena znojem i krvlju, a oči mahnite. Uz to mu je, shvatio je Tristran, sa sredine čela izbijao dug rog od bjelokosti. Propeo se na stražnje noge, ržući i frkćući, i jednim ostrim, nepotkovanim kopitom udario lava u rame tako da je lav zaurao kao krupan, ofuren mačak i odskočio unatrag. Zatim je, držeći se podalje, lav stao kružiti oko opreznog jednoroga, zlaćanim očima netremice promatrajući oštri rog koji je stalno bio uperen u njega.

“Spriječi ih”, šapnula je zvijezda. “Pobit će se.”

Lav je zarežao na jednoroga. Režanje je počelo tiho, poput daleke grmljavine, a završilo kao urlik koji je do neba protresao drveće i

stijene doline. Zatim je lav skočio, a jednorog se skvrčio, i proplanak se ispunio zlatom i srebrom i rumenilom, jer lav se našao na leđima jednoroga, duboko mu zarinjući pandže u sapi i ralje u vrat, a jednorog je jaukao i bacakao se i obarao se na leđa ne bi li nekako zbacio golemog mačka sa sebe, nemoćno lamatajući kopitima i rogom u nastojanju da dosegne svoga mučitelja.

“Molim te, učini nešto. Lav će ga ubiti”, nestrpljivo ga je zamolila djevojka.

Tristran bi joj objasnio da, priđe li raspomamljenim zvijerima, može jedino očekivati da bude proboden, izbuban, izgreban i pojeden; k tome bi joj još objasnio da, sve i ako nekako preživi prilazak, svejedno ništa neće moći učiniti, jer kod sebe nema čak ni vjetrovode, uvriježeni način prekidanja životinjskih borbi u Zidu. Ali kad su mu sve te misli napokon uspjele proći kroz glavu, Tristran je već stajao na sredini proplanka, tako da su mu zvijeri bile nadohvat ruke. Lav je odiseo dubokim, životinjskim, stravičnim vonjem, a Tristran je bio dovoljno blizu da vidi preklinjući pogled u jednorogovim crnim očima...

Lav se protiv jednoroga sad za krunu bori, palo je Tristranu na pamet. Sjetio se stare pjesmice:

*Lav sad tuče jednoroga da se selo ori.
Lav ga tuče jednom,
Lav ga tuče dvaput,
Raljama ga grize, pandžama ga drži,
Treći put ga tuče, premoć da zadrži.*

I nato je podigao krunu s trave; bila je teška i meka kao olovo. Prišao je životinjama, obraćajući se lavu kao što se znao obraćati zlovoljnim ovnovima i uzrujanim ovcama na očevim pašnjacima, govoreći: “Daj, daj... Samo polako... Evo tvoje krune... Tako treba...”

Lav je držao jednoroga raljama i tresao ga, kao što mačak kida vuneni šal, i na trenutak ošinio Tristrana krajnje zbunjenim pogledom.

“Zdravo”, rekao je Tristran. Lavlja je griva bila puna trunja i lišća. Ispružio je tešku krunu prema silnoj zvijeri. “Pobijedio si. Pusti sad

jednoroga.” I prišao mu je za korak bliže. Zatim je ispružio obje drhtave ruke i stavio krunu lavu na glavu.

Lav je sišao s ispruženog tijela jednoroga i mekanim koracima počeo tiho obilaziti čistinu, visoko podignute glave. Dospio je do ruba šume i ondje ostao nekoliko minuta, ližući si rane crvenim, crvenim jezikom. Zatim je, predući muklo poput potresa, lav nestao u šumi.

Zvijezda je došepala do ranjenog jednoroga i s mukom sjela na travu, ispruživši slomljenu nogu u stranu. Pomilovala ga je po glavi. “Siroto, siroto stvorenje”, rekla je. Životinja je otvorila tamne oči i pogledala je, a onda joj je položila glavu u krilo i ponovno zažmirila.

Tristran je te večeri prije počinka pojeo ostatak tvrdoga kruha, dok zvijezda nije pojela baš ništa. Zahtijevala je da ostanu uz jednoroga, a Tristran je nije imao srca odbiti.

Čistinu je zavio mrak. Na nebu nad njima zatitrале su tisuće zvjezdica. Žena-zvijezda također je titrala, kao da ju je oprala Mliječna staza, dok je jednorog blago sjao u tami, kao Luna kroz oblake. Tristran je ležao kraj tjelesine jednoroga i osjećao kako zrači toplinu u noć. Zvijezda je ležala s druge strane životinje. Činilo se gotovo kao da mrmori pjesmu jednorogu; Tristranu je bilo krivo što je dobro ne čuje. Uspio je razabrati tek djeliće napjeva, čudne i zamamne, ali pjevala je tako tiho da praktički ništa nije mogao čuti.

Prstima je taknuo lanac što ih vezuje: bio je hladan kao snijeg, istančan kao mjesečina na jezeru vodenice, ili ljeskanje srebrne krljušti pastreve što izranja u sumrak da se hrani.

I uskoro je usnuo.

Kraljica-vještica vozila se u dvokolici šumskom stazom, bičući sapi para jaraca kad god bi posustali. Još prije gotovo pola milje opazila je vatricu za kuhanje što gori kraj puta, a prema boji plamenova znala je da ju je pripalila neka iz njezina soja, jer vještičje vatre gore izvjesnim neobičnim tonovima. Stoga je zaustavila jarce kad je stigla do jarko oličenih čergarskih kola, vatre za kuhanje i starice željeznosive kose, koja je sjedila uz vatru i često pijuckala preko plamena na kojem se pekao šumski zec. Mast je curila iz rasporenog zečjeg droba, šišteći i cvrljeći u vatri koja je odisala dvostrukim mirisom pečenja i dima drveta.

Raznobojna je ptica sjedila pri prednjoj strani kola, na drvenoj pritki kraj vozačke klupe. Našušurila se i prepadnuto kriknula kad je opazila kraljicu-vješticu, ali lanac ju je vezivao uz pritku, pa nije mogla nikamo.

“Dok još nisi ništa rekla,” kazala je sijeda žena, “da ti odmah kažem da sam ja samo sirota onemoćala cvjećarica, bezopasna stara cura koja nikad nikom ništa nije skrivila, i da me pri pogledu na jednu ovako moćnu i grozomornu gospu obuzima silna strava i strah.”

“Neću ti nauditi”, rekla je kraljica-vještica.

Coprnica je čvrsto zaškiljila i odmjerila ženu u crvenoj haljini od glave do pete. “Ti to tako kažeš”, rekla je. “Ali odakle da ja znam da će tako i biti, dok stara i uboga drhturim od pete do glave? Možda me smjeraš opljačkati u mraku, ili štogod još gore.” I razgrnula je vatru štapom tako da se rasplamsala. Miris pečenog mesa raširio se mirnim večernjim zrakom.

“Zaričem se”, rekla je gospa u dugoj jarkocrvenoj haljini, “pravilima i obvezama Sestrinstva kojem obje pripadamo, silovitošću Lilim i svojim usnama, grudima i krepošću da ti nauditi ne želim, i da ću se prema tebi odnositi kao prema vlastitoj gošći.”

“Ništa više ne tražim, dušice draga”, rekla je starica, a osmijeh joj se proširio licem. “Dođi, sjedni. Večera će biti gotova dok janje dvaput stigne mahnuti repom.”

“Drage volje”, rekla je gospa u dugoj crvenoj haljini.

Jarci su hunjkali i brstili travu i lišće kraj dvokolice, mjerkajući s negodovanjem upregnute mazge koje su danju vukle čergarska kola. “Lijepi jarci”, rekla je coprnica. Kraljica-vještica nakrivila je glavu i skromno se osmjehnula. Vatra se presijavala na skretnoj zmišci što joj se poput narukvice ovijala oko zapešća.

Coprnica je nastavila: “Nego, draga moja, ove moje stare oči nipošto nisu što su nekad bile, ali, reci, ne čini li se to meni da je jedan od ovih ljepotana na svijet došao kao dvonožac, a ne četveronožac?”

“Zna toga biti”, priznala je kraljica-vještica. “Kao i kod te tvoje krasne ptice, primjerice.”

“Ta me ptica lišila dragocjenosti iz zalihe predmeta za prodaju. Dala ju je ništariji pred gotovo dvadeset ljeta. A teško mi je i pomisliti na silne muke koje sam nakon toga zbog nje imala. Tako da joj u

današnje vrijeme nema druge nego biti ptica, osim ako ne treba obaviti kakav posao ili držati tezgju; a kad bih mogla naći dobra, snažna slugu koji se ne boji naporna rada, e, onda bi ona dovijeka ostala ptica.”

Ptica je tužno cvrkutnula na pritki.

“Zovu me Madame Semele”, rekla je coprnica.

Zvali su te Slanka Žabokrečanka, dok si još bila kržljava klinka, pomislila je kraljica-vještica, ali nije to naglas izgovorila. “Zovi me Morwaneg”, kazala je vještica umjesto toga. Palo joj je na pamet da je to gotovo šala (jer Morwaneg znači *morski val*, a hladni je ocean u davnini potopio njezino pravo ime, tako da se zasvagda izgubilo).

Madame Semele ustala je, popela se u kola i izašla iz njih s dvjema oličenim drvenim zdjelama, dvama noževima s drvenom drškom i posudicom sasušenih, u zeleni prah izdrobljenih začina. “Kanila sam jesti prstima iz tanjura od svježeg lišća”, kazala je i pružila zdjelu gospi u jarkocrvenoj haljini. Na zdjeli se, pod slojem prašine, vidio naslikani suncokret. “Ali, onda si mislim, koliko ću često imati ovako dično društvo? Znači, samo najbolje. Glavu ili rep?”

“Sama izaberi”, rekla joj je gošća.

“Glavu, onda, tebi, sa slasnim očima i moždinama, i tim njegovim hrskavim ušesima. A ja ću trticu, s koje se samo može glodati bljutavo meso.” S tim je riječima podigla ražanj s vatre i, posluživši se parom noževa tako brzo da se jedva vidjelo išta više od bljeska oštrica, raspolutila truplo, sasjekla meso s kostiju i razdijelila ga, prilično ravnomjerno, u obje zdjele. Dodala je posudicu začina gošći. “Nema soli, draga moja, ali pospi meso ovime, i dostajat će. Malo bosiljka, malo gorske majčine dušice - prema mome receptu.”

Kraljica-vještica uzela je svoj dio zečjeg pečenja i nož, te posula malo začina na jelo. Nabila je zalogaj na vršak noža i pojela ga u slast. Njezina se domaćica za to vrijeme poigravala svojim dijelom, a onda oprezno puhнула u njega. Para se digla s reš pečenog mesa.

“Kakvo je?” upitala je starica.

“Posve ukusno”, iskreno joj je odgovorila gošća.

“Prija ti zbog začina”, objasnila joj je coprnica.

“Osjećam bosiljak i majčinu dušicu,” rekla je gošća, “ali tu ima još nečega, teže odredivog.”

“Ah”, rekla je Madame Semele i žvaknula komadić mesa.

“Okus je doista iznimno neobičan.”

“To svakako. Riječ je o biljci što uspjeva samo u Garamondu, na otoku sred široka jezera. Izvrsno prija uz svakojako meso i ribu, a okusom me pomalo podsjeća na listiće komorača, uz najmanju natruhu muškarnog oraščića. Cvijeće joj ima predivnu narančastu nijansu. Pomaže protiv vjetrova i zimice, a uz to i blago uspavljuje, zbog čega ima ovu osebujnu odliku: onaj tko je okusi, nekoliko sati nije u stanju kazati ništa što ne bi bilo istinito.”

Gospa u dugoj jarkocrvenoj haljini ispustila je drvenu zdjelu na zemlju. “Limbustrava?” rekla je. “Usudila si se nahraniti me limbustravom.”

“Čini se da je tako, dušice”, rekla je starica i stala se oduševljeno cerekati i potcikovati. “Reci ti meni onda, majstorice Morwanneg, ako ti je to ime, kamo li si to pošla u toj krasnoj dvokolici? I zašto me posjećaš na jednu koju sam nekoć znala...? A Madame Semele ništa i nikoga ne zaboravlja.”

“Pošla sam u potragu za zvijezdom”, rekla je kraljica-vještica, “koja je pala u duboke šume s one strane Drobne gore. A kad je našem, svojim ću joj dugim nožem isjeći srce dok je još živa, dok joj srce još pripada. Jer srce živuće zvijezde svemoćno liječi sve stupice vremenosti i starenja. Sestre čekaju da im se vratim.”

Madame Semele ciknula je, objmila se rukama i stala njihati na nožnim prstima, koščatim si prstima stežući slabine. “Srce zvijezde, je li? Hii! Hii! Kakva li će mi to samo nagrada biti. Kušat ću ga u dovoljnoj mjeri da mi se vrati mladost, pa će mi kosa od sijede postati zlačana, a dojke nabreknuti i omekšati, i postati čvrste i jedre. A onda ću odnijeti sve što od srca preostane na Veliki sajam u Zidu. Hii!”

“Nećeš to učiniti”, kazala joj je gošća, vrlo tiho.

“Ne? Gošća si mi, draga moja. Zarekla si se. Okusila si moju hranu. Prema zakonima našega sestrinstva, ni na koji mi način ne smiješ nauditi.”

“O, mogla bih ja tebi kojekako nauditi, Slanko Žabokrečanko, ali samo ću ti napomenuti da ona koja je pojela limbus-travu nekoliko sati nakon toga ne može kazati ništa osim istine; i još nešto...” Udaljene munje palucale su joj u riječima dok je to govorila, a šuma je utihnula, kao da svaki list i svako drvo pažljivo slušaju što će reći.

“Kažem ti ovo: ukrala si znanje koje nisi zaslužila, ali neće ti od njega biti vajde. Jer nećeš moći ni vidjeti, ni opaziti, ni dotaknuti, ni okusiti, ni naći, ni ubiti zvijezdu. Sve i da netko isiječe njezino srce i dade ti ga, ne bi ga prepoznala, ne bi nikad shvatila što to imaš u ruci. To ti kažem. To su moje riječi, istinozborne. A znaj i ovo: zarekla sam se paktom Sestrinstva da ti nauditi neću. Da taj zavjet nisam izrekla, promijenila bih te u hrušta, iščupala ti nožice jednu po jednu i ostavila te da te ptice nađu, zato što si me podvrgla ovoj sramoti.”

Madame Semele razrogačila je oči u strahu i zagledala se preko plamenova vatre u gošću. “Tko si ti?” upitala ju je.

“Kad si me posljednji put znala,” rekla je žena u dugoj jarkocrvenoj haljini, “sa sestrama sam vladala u Karnadinu, prije nego što je potopljen.”

“Ti? Ali ti si mrtva, odavna mrtva.”

“I prije su govorili da su Lilim mrtve, ali uvijek su lagali. Vjeverica još nije našla žir koji će izrasti u hrast koji će posjeći da izrade kolijevku djetesca koje će stasati da me smakne.”

Srebrni su bljeskovi treperili i buktali u plamenovima dok je to govorila.

“Znači, *doista* si to ti. I povratila si mladost.” Madame Semele je uzdahnula. “A sada ću i ja ponovno biti mlada.”

Gospa u jarkocrvenoj haljini nato je ustala i stavila zdjelu sa svojim dijelom zeca u vatru. “Nećeš, nipošto”, rekla je. “Zar me nisi čula? Istom kad odem, zaboravit ćeš da si me uopće vidjela. Zaboravit ćeš sve ovo, čak i moju kletvu, iako će te ta spoznaja srditi i jediti, kao svrab u odavno odsječenoj nozi. A goste ubuduće primaj doličnije i s više poštovanja.”

Drvena zdjela tada je buknula golemim plamenom koji je oprljio hrastovu krošnju visoko iznad njih. Madame Semele štapom je izbacila pocrnjelu zdjelu iz vatre i tabanima je zatukla u visokoj travi. “Ma što me spopade da bacim zdjelu u vatru?” glasno je jauknula. “I, gle, jedan mi je krasni nož sav spaljen i upropašten. Što mi je samo bilo na pameti?”

Nije dobila odgovor. S puta se izdaleka začuo topot, kao da to kozja kopita hitaju u noć. Madame Semele protresla je glavu ne bi li rastjerala prašinu i paučinu iz nje. “Vidiš, starim”, rekla je raznobojnoj ptici na pritki kraj vozačke klupe, koja je sve vidjela i ništa nije

zaboravila. "Starim. I tu se ništa ne može." Ptica se nelagodno promeškolljila na pritki.

Jedna se crvena vjeverica usudila, nakon kratkog oklijevanja, zaći u prostor obasjan vatrom. Dograbila je žir i načas ga zadržala u prednjim šapama, kao da su to ručice u molitvi. Zatim je pobjegla - da zakopa žir, i zaboravi ga.

Scaitheova Oseka lučko je mjestašce podignuto na granitu, dom svjećara, tesara i jedrara; starih mornara bez ponekog prsta ili uda koji su otvorili vlastite točionice groga ili u njima provode dane, preostale kose još slijepljene katranom u duge repove, iako im čekinje na bradi odavna rastu sijede. U Scaitheovoj Oseki nema bludnica, ili bar nijedne koja bi sebe takvom smatrala, premda oduvijek ima mnogo žena koje bi se, u nuždi, opisale više puta udavanima, tako da im jedan muž s *ovoga* broda stiže svakih šest mjeseci, a drugi muž s *onoga* broda pristaje u luku na otprilike mjesec dana svakih devet mjeseci.

Takva računica oduvijek zadovoljava većinu; a čak i ako iznevjeri, pa se čovjek vrati ženi dok joj je neki drugi muž još u postelji, a eto, onda bude svađe - a i krčmareva groga za utjehu poraženome. Mornare takav odnos ne smeta, jer znaju da će ovako postojati barem jedna osoba koja će primijetiti da se jednoga dana nisu vratili s pučine i oplakati njihovo stradavanje; a njihove žene zadovoljava spoznaja da su im muževi sigurno također nevjerni, jer s morem se ne da nadmetati za muškarčevo srce. Ono je i majka i ljubavnica, i ono će mu još, u vjekovima što slijede, saprati truplo, oplakati ga u koralje, bjelokost i biserje.

I tako je u Scaitheovu Oseku jedne noći stigao knez Primus Vihordvorski, sav u crnini, brade guste i ozbiljne poput rodinih gnijezda na mjesnim dimnjacima. Dovezao se u kočiji koju su vukla četiri crna konja i uzeo sobu u *Pomorčevu počinku* u Krivoj ulici.

Smatralo se da ima posve osebujne potrebe i potraživanja, jer u svoje je odaje odnio vlastitu hranu i piće, i držao ih pod ključem u drvenoj škrinji koju je otvarao samo da si uzme jabuku, ili krišku sira, ili kupu paprenog vina. Odsjeo je u najvišoj sobi *Pomorčeva počinka*, visoke, vretenaste zgrade, sazidane na izbočini stijene kako bi se lakše krijumčarilo.

Podmitio je niz mjesnih uličnih derana da mu smjesta jave opaze li da neki njima nepoznat svat stiže u grad, kopnom ili morem; napose im valja paziti na pojavu vrlo visoka, koščata, tamnokosa čovjeka s mršavim, gladnim licem i praznim očima.

“Primus se doista uči oprezu”, kazao je Secundus ostaloj četvorici pokojne braće.

“Pa, znaš kako se kaže,” šapnuo je Quintus turobnim tonom mrtvih, koji je toga dana zvučao kao daleki šum valića na šljunčanu sprudu, “čovjeku kojemu je dojadilo zvjerati preko ramena u strahu od Septimusa dojadio je i život.”

Jutrom je Primus pričao s kapetanima brodova usidrenih u Scaitheovoj Oseki i neštedimice ih častio grogom, ali nije ni pio ni jeo s njima. Popodne je razgledavao lađe u pristaništu.

Uskoro su dugi jezici Scaitheove Oseke (a bilo ih je mnogo) saznali bit i srž svega toga: bradati gospodin kani otploviti na Istok. A tu je priču uskoro sustigla druga, da će zajedriti uz kapetana Yanna na *Srcu sna*, brodu crne oplata i grimizno oličene palube na više-manje dobru glasu (što će reći da se općenito smatralo kako se piratstvom bavi samo na dalekim morima), te da će do toga doći čim on tako kaže.

“Dični meštre!” kazao je ulični deran knezu Primusu. “Jedan je čovjek kopnom stigao u grad. Odsjeo je kod gazdarice Pettier. Mršav je i vrani sličan, a vidio sam ga u *Rici oceana* gdje grogom časti cijelu krčmu. Kaže da je moreplovac u nevolji koji traži vez.”

Primus je potapšao dječarca po prljavoj glavi i pružio mu dukat. Zatim se iznova posvetio pripremama, i toga je popodneva javljeno da će *Srce sna* isploviti već za tri dana.

Dan prije nego što će *Srce sna* odjedriti, viđeno je kako Primus prodaje kočiju i četveropreg vlasniku konjušnice na Wardleu, nakon čega je pješice sišao do luke, dijeleći usput dukate deranima. Ušao je u kabinu na *Srcu sna* i strogo naredio da mu nitko ne smeta ni zbog kakvog razloga, dobrog ili lošeg, sve dok barem tjedan dana ne provedu na pučini.

Te je večeri ružna nezgoda snašla starijeg mornara zaduženog za snast na *Srcu sna*. Pao je, u pijanu stanju, na sklisko popločanom kolniku Prihodne ulice i slomio kuk. Na svu sreću, našla mu se spremna zamjena: isti onaj mornar s kojim je ozlijeđeni te večeri pio i

koji ga je zatim nagovorio da mu na vlažnoj taraci pokaže kako se izvodi iznimno složen korak primorskog plesa. A taj mornar, visok, taman i vrani sličan, upisao se te noći u brodske knjige kružnicom i bio na palubi u zoru kad je brod isplovio iz pristaništa u jutarnjoj izmaglici. *Srce sna* odjedrilo je prema istoku.

Knez Primus Vihordvorski, netom obrijane brade, s litice je promatrao brod kako plovi sve dok nije nestao s vidika. Zatim je prošetao do ulice Wardle, gdje je konjušaru vratio novac i još malo pride, te se odvezao priobalnim putom na zapad u tamnoj kočiji koju su vukla četiri crna konja.

Rješenje je bilo bjelodano. Napokon, pozamašni se jednorog vukao za njima gotovo cijelo prijepodne, krupnim čelom povremeno gurkajući zvijezdu u rame. Rane na njegovim pjegavim sapima, koje su se jučer rascvale u crvene cvjetove pod lavljim pandžama, sada su se sasušile u smeđe kraste.

Zvijezda je šepala, hramala i spoticala se, a Tristran je hodao uz nju, hladnim lancem privezan zapešćem o zapešće.

U jednu ruku, Tristran je smatrao da ima nečega gotovo svetogrdnog u pojmu jahanja jednoroga: to nije konj, ne podliježe nijednoj pradaвної pogodbi između Čovjeka i Konja. Crne mu oči divlje blistaju, a koraci okretno poskakuju, opasni i neukroćeni. U drugu ruku, Tristran je počeo osjećati, premda ne bi mogao objasniti zašto, da je jednorogu stalo do zvijezde i da joj želi pomoći. I tako je rekao: "Čuj, znam da si mi rekla sve ono o nastojanju da mi osujetiš nakane na svakom koraku, ali ako je jednorog voljan, možda će pristati da te djelić puta ponese na svojim leđima."

Zvijezda mu nije odgovorila.

"Pa?"

Slegnula je ramenima.

Tristran se obratio jednorogu, zagledavši mu se u oči crne poput jezera. "Razumiješ li me?" upitao ga je. Nije dobio odgovor. Nadao se da će mu kimnuti glavom ili udariti o tlo kopitom kao dresirani konj kojega je jedanput, dok je bio mlađi, vidio na seoskoj livadi. Ali samo je zurio u njega. "Hoćeš li ponijeti damu? Molim te."

Životinja nije rekla ni riječi, a nije ni kimnula glavom ni udarila kopitom. Ali prišla je zvijezdi i spustila se pred njom na koljena.

Tristran je pomogao zvijezdi da se popne jednorogu na leđa. Objema se rukama primila za slijepljenu grivu i sjela na njega postrance, ispruživši slomljenu nogu u stranu. I tako su idućih nekoliko sati putovali dalje.

Tristran je hodao uz njih s njezinom štakom na ramenu, objesivši svoju torbu na vrh račve. Ispostavilo se da mu je jednako teško putovati uza zvijezdu na jednorogu kao i prije. Tada je bio primoran hodati polako, nastojeći držati korak sa zvijezdinim poštapanjem - a sada je žurno sustizao jednoroga, bojeći se da se životinja ne udalji toliko da lanac koji ih veže ne odvuče zvijezdu s jednorogovih leđa. Trbuh mu je kruljio pri hodu. Bolno je shvaćao koliko je gladan; Tristran je uskoro počeo doživljavati sebe kao puku glad obloženu tek tankim slojem tijela, koja daje sve od sebe da što brže hoda li hoda...

Spotaknuo se i shvatio da će pasti.

“Molim te, stani”, propentao je.

Jednorog je usporio i zaustavio se. Zvijezda ga je pogledala odozgo. Zatim se iskreveljila i odmahnula glavom. “Bolje se i ti popni amo”, rekla je. “Ako ti jednorog dopusti. Inače ćeš se po svoj prilici samo onesvijestiti i povući me na zemlju za sobom. A moramo i stići nekamo gdje ima hrane za tebe.”

Tristran joj je zahvalno kimnuo glavom.

Činilo se da jednorog nema ništa protiv. Suzdržano je čekao, pa se Tristran pokušao uspenirati na njega. Bilo mu je kao da se uspinje uz glatku liticu, a i jednako bezizgledno. Napokon je Tristran odveo životinju do bukvinu stabla koje je prije nekoliko godina iz korijena izvalio orkan, ili vihor, ili razdražljivi div, te se, ne ispuštajući torbu i zvijezdinu štaku, po korijenju popeo na deblo, a otuda na jednorogova leđa.

“S druge strane onoga brijega leži selo”, kazao je Tristran. “Očekujem da ćemo naći nešto za jelo kada onamo stignemo.” Slobodnom je rukom potapšao jednorogove sapi. Životinja je počela hodati. Tristran je stavio ruku zvijezdi oko struka da se pridrži. Osjetio je svilenkasto tkanje njezine tanke haljine i, pod njom, debeli lanac topaza svezan oko struka.

Jahanje jednoroga nije bilo slično jahanju konja: nije se kretao kao konj; sve je nekako bilo neobuzdanije, neobičnije. Jednorog je

pričekao da mu se Tristran i zvijezda udobno smjeste na leđima, a onda je, polako i s lakoćom, počeo dobivati na brzini.

Stabla su poskočila i pohitala oko njih. Zvijezda se prignula i zaplela prste jednorogu u grivu; Tristran je od straha zaboravio na glad, koljenima stisnuo bokove jednoroga i samo se molio da ga kakva zalutala grana ne sruši na zemlju. Uskoro je otkrio da mu doživljaj polako počinje goditi. Ima nečega u jahanju jednoroga, za one koji to još mogu, što se razlikuje od svakog drugog iskustva: ima tu ushita i opojnosti i divote.

Sunce je zalazilo kad su stigli do prvih seoskih međa. Na bregovitoj livadi, pod hrastovim stablom, jednorog se jogunasto zaustavio i odbio nastaviti. Tristran je pokušao sjahati i tvrdo se svalio na travnatu livadu. Trtica ga je zaboljela, ali kako ga je zvijezda promatrala bez ijedne riječi prigovora, nije se usudio protrljati to mjesto.

“Jesi li *ti* gladna?” upitao je zvijezdu.

Nije dobio odgovora.

“Čuj,” kazao je, “ja umirem od gladi. Načisto skapavam. Ne znam jedeš li ti - jedu li zvijezde - uopće, a ni *što* jedu, ako jedu. Ali ne dam da gladuješ.” Upitno ju je pogledao. Ona ga je samo promatrala svisoka, isprva suzdržano, a onda su joj se plave oči učas ispunile suzama. Prinijela je ruku licu i otrla suze, ostavljajući si blatnu mrlju na obrazima.

“Jedemo samo mrak”, rekla je, “i pijemo samo svjetlo. Tako da n-nisam gladna. Usamljena sam i strah me je i hladno mi je i j-jadna sam i z-zarobljena, ali n-nisam gladna.”

“Ne plači”, rekao joj je Tristran. “Slušaj, idem ja u selo po hranu. Ti me samo pričekaj ovdje. Jednorog će te zaštititi ako itko naiđe.” Ispružio je ruke i blago je spustio s jednorogovih leđa. Jednorog je protresao grivu, te počeo spokojno brstiti travu s livade.

Zvijezda je šmrknula. “Da te pričekam ovdje?” upitala ga je i podigla lanac koji ih spaja.

“O”, rekao je Tristran. “Daj mi ruku.”

Pružila mu je šaku. Počeo se upinjati da skine lanac, ali nije se dao smaknuti. “Hmm”, rekao je Tristran. Cimnuo je i lanac oko vlastita zapešća, ali i on se čvrsto držao. “Čini se”, kazao je, “da sam vezan za tebe jednako kao i ti za mene.”

Zvijezda je zabacila glavu, zažmirila i duboko uzdahnula. A onda je otvorila oči i, vrativši samopouzdanje, rekla: “Možda tu postoji nekakva čarobna riječ.”

“Ne znam nijednu čarobnu riječ”, kazao je Tristran. Podigao je lanac. Imao je rumene i ljubičaste odsjaje na zalazećem suncu. “Molim?” rekao je. Drhtaj je prostrujao karikama lanca, a onda je izvukao ruku iz njega.

“Izvoli”, rekao je zvijezdi i dodao joj drugi kraj lanca kojim je bila vezana. “Nastojat ću to brzo obaviti. A ako ti krasni puk počne pjevati one svoje blesave pjesmice, za ime svega, nemoj ih gađati štakom. Samo će ti je ukrasti.”

“Neću”, rekla mu je.

“Morat ću se pouzdati u tebe, u tvoju čast jedne zvijezde, da nećeš pobjeći”, rekao je.

Dotaknula je udlagu na nozi. “Dugo će još proći dok ja ne budem mogla bježati”, izričito mu je napomenula. I Tristran se time morao zadovoljiti.

Preostalih pola milje do sela prešao je pješice. Ležalo je predaleko od utabanih putničkih staza, pa nije imalo krčmu, no trbušasta starica koja mu je to objasnila bespogovorno je tražila da s njom ode u njezinu kolibu, gdje je pred njega stavila punu drvenu zdjelu ječmene kaše s mrkvicom i mali vrč piva. Zamijenio je rupčić od batista za bocu rakije od bazgova cvijeta, kolut zelenog sira i podosta plodova nepoznatog voća: bilo je meko i paperjasto poput marelica, ali ljubičastomodro poput grožđa, a mirisom je pomalo podsjećalo na zrele kruške; žena mu je k tome dala malu balu sijena, za jednoroga.

Vratio se na livadu gdje ih je ostavio, žvačući putom jednu voćku, sočnu, mesnatu i dosta slatku. Upitao se bi li zvijezda htjela probati ovaj plod, i bi li joj u tom slučaju prijao. Nadao se da će biti zadovoljna onime što joj nosi.

Tristran je isprva pomislio da se zacijelo zabunio na mjesečini i pogriješio put. Ne: eno istog onog hrastova stabla, onoga pod kojim je zvijezda sjedila.

“Ima li koga?” pozvao je. Gmižuće i leteće krijesnice žućkasto su i zelenkasto svjetlucale u živicama i krošnjama. Tristran nije dobio

odgovor, i osjetio je mučan, glup osjećaj u dnu želuca. "Ima li koga?" pozvao je. Zatim je prestao pozivati, jer nije bilo nikog da odgovori.

Ispustio je balu sijena na zemlju i udario je nogom.

Nalazila se jugozapadno od njega i kretala brže nego što je on mogao hodati. Pošao je za njom pod jarkom mjesečinom. U sebi se osjećao tupo i blesavo, jer su ga izjedale grižnja savjesti, sramota i žaljenje. Nije joj trebao ostaviti slobodan lanac, trebao ga je zavezati za drvo; trebao je primorati zvijezdu da s njim ode u selo. To mu je prolazilo glavom dok je hodao; ali obraćao mu se još jedan glas, kazujući mu da sve i da je nije tom prilikom oslobodio lanca, učinio bi to ubrzo, pa bi ona tada pobjegla od njega.

Upitao se hoće li ikada više vidjeti zvijezdu, i spocicao o korijenje dok ga je put vodio kroz staro drveće u duboku šumu. Mjesečina se polako izgubila iza gustih krošanja, pa nakon što je neko vrijeme uzaludno tumarao po mraku, sklupčao se ispod jednog stabla, stavio glavu na torbu i sklopio oči, te zdvajao nad svojom sudbinom sve dok nije zaspao.

Na stjenovitom planinskom prijevoju, na najjužnijim padinama Drobne gore, kraljica-vještica pritegla je uzde jarčjeg dvoprega, zaustavila ga i onjušila prohladni zrak.

Nebrojene su zvijezde hladno sjale s neba nad njom.

Izvila je jarkocrvene usne u tako lijep, tako blistav osmijeh, pun tako čiste i savršene sreće, da bi vam se krv sledila u žilama da ste ga vidjeli. "Eto", rekla je. "Ona mi stiže."

A vjetar s planinskog prijevoja pobjedonosno je zatulio oko nje, kao u odgovor.

Primus je sjedio uz žeravicu svoje vatre i drhtao pod debelim, crnim ruhom. Jedan je crni pastuh, možda budan, možda u snu, zarzao i frknuo, a onda se opet smirio. Primusu je bilo neobično hladno za lice; nedostajala mu je gusta brada. Štapom je izgurao kuglicu gline iz žara. Pljunuo je u dlanove, raspolutio vrelu glinu i onjušio slatko meso ježa koji se polako ispekao u žeravici dok je on spavao.

Pažljivo je pojeo doručak, pijuckajući koščice u krug vatre nakon što je sažvakao meso s njih. Potjerao je ježa niz grlo grudom tvrda sira i kiselkastim bijelim vinom.

Kad je objedovao, obrisao je ruke o ruho i bacio rune ne bi li ušao u trag topazu, znamenju vladara (koji su, inače, svime osim nazivom bili kraljevi) krških gradova i prostranih lena Vihordvora. Bacio ih je, a onda zbunjeno blenuo u četvrtaste pločice od crvenog granita. Opet ih je prikupio, protresao dugoprstim rukama, bacio na zemlju i ponovno blenuo u njih. Primus je zatim pljunuo u žeravicu, koja je lijeno siknula. Skupio je pločice i usuo ih u vrećicu o svom pojasu.

“Kreće se sve brže, sve dalje”, kazao je Primus sebi u bradu.

Pomokrio se na žeravicu, jer bio je u divljem kraju, a u tim je predjelima bilo razbojnika i babaroga i koječega još goreg, a on im nije htio svrnuti pozornost na sebe. Zatim je upregao konje u kočiju, popeo se na vozačku klupu i potjerao ih na zapad, prema šumi i planinskom masivu iza nje.

Djevojka se čvrsto držala za jednorogov vrat dok je bjesomučno hitao mračnom šumom.

Mjesečina nije dopirala između stabala, ali jednorog se ljeskao i presijavao blijedom svjetlošću, kao Luna, dok je sama djevojka svjetlucala i treperila kao da se za njom vuče trag svjetleće prašine. A dok je zamicala između stabala, udaljenom se promatraču možda moglo učiniti da ona to titra, pali se i gasi, gasi i pali, kao zvjezdica.

Šest

Što je stablo kazalo

TRISTRAN THORN JE SANJAO.

Popeo se na jabuku da kroz prozor gleda kako se Victoria Forester razodijeva. Kad je svukla haljinu, otkrivši jedar raspon podsukanja, Tristran je osjetio kako mu grana počinje popuštati pod nogama, a onda je počeo propadati kroz zrak na mjesečini...

Padao je na Lunu.

A Luna mu se obraćala: *Molim te*, šaptala je glasom koji ga je pomalo podsjetio na majčin, *zaštiti je. Zaštiti mi kćer. Rade joj o glavi. A ja tu više ništa ne mogu*. Luna bi mu još i više rekla, a možda i jest, samo što se pretvorila u treptaj mjesečine na vodi duboko dolje, a onda je osjetio kako mu malen pauk hoda preko lica, i kako mu se vrat ukočio, i prinio je ruku licu i pažljivo otro pauka s obraza, i jutarnje mu je sunce sjalo u oči, i svijet je bio zlatan i zelen.

“Sanjao si”, kazao mu je glas mlade žene odnekud odozgo. Glas je bio blag, i neobično je oblikovao riječi. Čuo je šuštanje lišća u bakrenastoj krošnji bukve nad sobom.

“Da,” rekao je nepoznatoj na stablu, “sanjao sam.”

“I ja sam sinoć sanjala”, kazao je glas. “U snu sam pogledala uvis i vidjela čitavu šumu, a po njoj se kretalo nešto golemo. I prišlo mi je bliže, i prišlo mi je još bliže, a onda sam ga prepoznala.” Naglo je ušutjela.

“Što je to bilo?” upitao je Tristran.

“Sve”, kazala je. “Bio je to Pan. Kad sam bila vrlo mlada, netko mi je - možda neka vjeverica, kad su ti one tako brbljive, ili svraka, ili možda ribica - kazao da je Pan vlasnik cijele ove šume. Dobro, ne vlasnik kao *posjednik*. Ne u smislu da bi prodao šumu nekom drugom, ili je cijelu ogradio zidom—”

“Ili posjekao stabla”, pripomogao je Tristran.

Zavladala je tišina. Upitao se kamo je djevojka nestala. "Ima li koga?" rekao je. "Jesi li još tamo?"

Lišće nad njim ponovno je šušnulo.

"Ne bi smio govoriti takve stvari", kazala je.

"Oprosti", rekao je Tristran, ne znajući točno zbog čega se to ispričava. "Ali upravo si mi bila rekla da je Pan vlasnik šume..." "Naravno da jest", kazao je glas. "Nije teško biti vlasnik nečega. Ili svega. Samo treba znati da je to tvoje i onda ga se biti voljan odreći. Pan je tako vlasnik ove šume. I prišao mi je u snu. I ti si mi bio u snu, vodio si tužnu djevojku sa sobom na lancu. Bila je to jedna baš tužna, tužna djevojka. Pan mi je kazao da ti pomognem."

"Meni?"

"A od toga mi je došlo baš sve onako toplo i iskričavo i mazno, od vršaka listića do krajičaka korjenčića. Pa sam se probudila, i spazila te gdje spavaš s glavom na mom deblu, i još hrčeš kao prasence." Tristran se počeo nosu. Prestao je pogledom tražiti ženu u krošnji crvene bukve i umjesto toga pogledao samo stablo. "Ti si stablo", rekao je Tristran, pretačući misli u riječi.

"Nisam oduvijek bila stablo", kazao je glas šuštanjem crvena bukovog lišća. "Jedan me čarobnjak pretvorio u stablo."

"Što si bila prije?" upitao ju je Tristran.

"Misliš da sam mu draga?"

"Kome?"

"Panu. Kad bi ti bio Gospodar šume, ne bi nekome povjerio posao, kazao mu da pruži svu moguću pomoć i potporu, da ti taj netko nije drag, zar ne?"

"Pa..." rekao je Tristran, ali prije nego što se uspio odlučiti za umjestan odgovor, stablo je već kazalo: "Nimfa. Bila sam šumska nimfa. Ali jedan se princ dao u potjeru za mnom, i to ne dobar princ, već onakav drugačiji, i, eto, čovjek bi mislio da bi jedan princ, pa makar i takav krivi, znao gdje su granice, nije li tako?"

"Nije li?"

"Upravo tako i ja mislim. Ali on to nije znao, pa sam u trku izvela kratko zazivanje, i - *ba-bum!* - sad sam stablo. Što kažeš?"

"Pa," rekao je Tristran, "ne znam kakvi ste bili kao šumska nimfa, madam, ali predivni ste kao stablo."

Stablo mu nije odmah odgovorilo, ali lišće mu je ljupko šušnulo. “Bila sam zgođušna i kao nimfa, da znaš”, priznala mu je stidljivo.

“Kakvu to točno pomoć i potporu?” upitao ju je Tristran. “Nije da se žalim. Hoću reći, nema te pomoći i potpore koja bi mi u ovom trenutku bila naodmet. Ali ne bih ih nužno najprije potražio od jednoga stabla. Ne možeš poći sa mnom, ne možeš me ni hraniti, ni dovesti zvijezdu ovamo, ni poslati nas natrag u Zid mojoj pravoj ljubavi. Siguran sam da bi me vrhunski zaštitila od kiše, kad bi kišilo, iako, trenutačno, ne kiši...”

Stablo je šušnulo, onako visoka. “Ispričaj ti meni radije što ti se sve do sada dogodilo,” kazalo je stablo, “pa ću ja najbolje znati mogu li ti biti od pomoći ili ne.”

Tristran se htio pobuniti. Osjećao je kako se zvijezda sve više udaljava od njega, brzinom jednoroga u kasu, a ako za nešto sad nema vremena, onda je to prepričavanje pustolovina iz cijeloga života do današnjeg dana. Ali onda mu je palo na pamet da je svaki napredak u dosadašnjem tijeku potrage postigao zato što je prihvaćao pruženu pomoć. I tako je sjeo na šumski pod i ispričovijedao crvenoj bukvi sve čega se uspio prisjetiti: o svojoj ljubavi, čistoj i istinskoj, prema Victoriji Forester, o svome obećanju da joj donese palu zvijezdu -i to ne bilo koju palu zvijezdu, već onu koju su zajedno vidjeli s vrha brijega Dyties, te o svome odlasku u Vilindom. Ispričao je stablu o putovanjima koja je prošao, o kosmatome čovječuljku i malom, krasnom puku koji mu je ukrao polucilindar; ispričao joj je o čarobnoj svijeći i svome silno dalekom putovanju do zvijezde na proplanku, o lavu i jednorogu, te o tome kako je izgubio zvijezdu.

Nakon što je priveo priču kraju, uslijedila je tišina. Bakrenasta se krošnja stresla blago, kao na nježnom vjetru, a onda jače, kao da nailazi oluja. A zatim je lišće oblikovalo prodoran, prigušen glas, i kazalo: “Da si je zadržao na lancu, i da je ona pobjegla iz okova, nema te sile na zemlji ili nebu zbog koje bih ti ikad pristala pomoći, sve i da me moćni Pan ili sama gospa Silvija dođu kumiti ili preklinjati. Ali oslobodio si je, i zbog toga ću ti pomoći.”

“Hvala ti”, rekao je Tristran.

“Kazat ću ti tri istine. Dvije ću ti kazati sada, a zadnja je za priliku u kojoj će ti najviše zatrebati. Sam ćeš morati prosuditi kada će to biti.

Prvo i prvo, zvijezda je u velikoj opasnosti. Ono što se dogodi u sredini šume uskoro se dozna na njenim najdaljim granicama, jer stabla se povjeravaju vjetru, a vjetar pronosi glase u iduću šumu do koje dopre. Na djelu su sile koje joj rade o glavi, i ne samo o glavi. Moraš je pronaći i zaštititi.

Drugo i drugo, kroz šumu vodi jedan put, tamo, uz onu smreku (a o toj smreki bih ti mogla ispričati stvari od kakvih bi se i stijena zarumenjela). Tim će putom za nekoliko minuta naići kočija. Požuriš li, nećeš je propustiti.

Treće i treće, ispruži ruke.”

Tristran je ispružio ruke. Visoko odozgo polako je pao bakrenast list, vrteći se i klizeći i kotrljajući kroz zrak. Pao je točno sred njegova desnog dlana.

“Eto”, kazala je bukva. “Pohrani ga na sigurno. I poslušaj ga kad ti najviše zatreba. A sad,” dodala je, “kočija samo što nije stigla. Trči! Trči!”

Tristran je dohvatio torbu i potrčao, uspijevajući pritom nekako strpati list u džep haljetka. Začuo je topot kopita na proplanku, sve bliži i bliži. Znao je da ne može na vrijeme stići donde, počeo očajavati da uopće neće stići, ali svejedno je potrčao još brže, tako da više nije čuo ništa do lupanja srca u grudima i ušima, i siktanja zraka dok ga uvlači u pluća. Hitao je i jurio kroz paprat i uspio stići do puta kad je kočija naišla stazom.

Kočija je bila crna, a vukla su je četiri konja crna kao noć, čije je uzde držao blijedi čovjek u dugom crnom ruhu. Nalazila se na dvadeset koraka od Tristrana. Zastao je, progutao slinu da dođe do daha i onda pokušao doviknuti, ali grlo mu je bilo suho, i više nije imao sape, i glas je izašao iz njega kao hrapav, graktav šapat. Pokušao je viknuti i samo zahripao.

Kočija je prošla pokraj njega i ne usporivši.

Tristran je sjeo na zemlju i došao do daha. Zatim je, u strahu za zvijezdu, ustao i nastavio hodati šumskim putom što je brže mogao. Nije hodao dulje od deset minuta kad je naišao na crnu kočiju. Golema grana, sama po sebi velika poput nekih stabala, svalila se iz krošnje hrasta na stazu točno pred zapregu, a sad ju je vozač, koji je ujedno bio i jedini putnik kočije, pokušavao ukloniti s puta.

“Da čovjek ne povjeruje,” rekao je kočijaš, odjeven u dugo crno ruho, kojemu je, prema Tristranovoj procjeni, bilo skoro pedeset godina, “nije bilo ni vjetra, ni oluje. Naprosto je pala. Prestravila je konje.” Glas mu je bio dubok i potmuo.

Tristran i vozač ispregnuli su konje i privezali ih za hrastovu granu. Zatim su obojica stala gurati, a četiri konja vući, i zajedno su odmaknuli granu na rub staze. Tristran je nijemo rekao *hvala* hrastovu stablu čija se grana srušila, crvenoj bukvi i šumskome Panu, a zatim upitao vozača hoće li ga povesti kroz šumu.

“Ne primam putnike”, rekao je vozač trljajući si bradu.

“Naravno”, rekao je Tristran. “Ali bez mene se ne biste izvukli oдавде. Jamačno vas je Providnost poslala meni, baš kao što je Providnost poslala mene vama. Neću vas odvući s puta, a možda ponovno dođe vrijeme kad će vam biti drago zbog još jednog para ruku.”

Kočijaš je pogledom odmjerio Tristrana od glave do pete. Zatim je iz baršunaste vrećice o svom pojasu izvadio šaku četvrtastih pločica od crvenog granita.

“Izaberi jednu”, kazao je Tristranu.

Tristran je izabrao kamenu pločicu i pokazao čovjeku simbol urezan na njoj. “Hmm”, šturo je rekao vozač. “Izaberi sad još jednu.” Tristran je to i učinio. “I još jednu.” Čovjek je opet protrljao bradu. “Da, možeš poći sa mnom”, kazao je. “Rune su očito sigurne u to. Premda će biti opasno. Ali možda doista opet zatreba odmaknuti pokoju svaljenu granu. Ako hoćeš, možeš sjesti sa mnom naprijed na vozačku klupu, da mi praviš društvo.”

Dok se penjao na vozačku klupu, Tristran je opazio nešto posve čudno, jer kad je prvi put bacio pogled u unutrašnjost kočije, učinilo mu se da vidi petoricu blijede gospode, posve u sivom, kako tužno gledaju u njega. Ali kad je idući put pogledao, tamo nije bilo baš nikoga.

Kočija je tandrkala i poskakivala travnatom stazom ispod svoda od zlatnozelenih krošanja. Tristran se brinuo za zvijezdu. Možda i jest stalno narogušena, pomislio je, ali za to ipak ima izvjesnog opravdanja. Nadao se da je neće snaći nikakva nevolja dok je on ne sustigne.

Katkad se kazivalo da je sivocrni gorski lanac koji se poput hrptenice protezao sa sjevera na jug kroz taj predio Vilindoma nekoć bio div, div koji je tako izrastao i tako otežao da se jednoga dana, iscrpljen od pukog napora kretanja i življenja, ispružio na ravnici i zapao u tako dubok san da su mu cijela stoljeća prolazila između dva otkucaja srca. Ako se to i zbilo, zbilo se vrlo davno, u Prvome dobu svijeta, kad je sve bilo kameno i plameno, vodeno i vjetreno, a malo tko je ostao živ da prokaže laž ako nije tako bilo. Ipak, istinito ili ne, četiri velike gore u lancu nosile su imena Glavna gora, Ramena gora, Drobna gora i Koljena gora, a južna su podnožja bila poznata kao Stopala. Prijevoji su vodili kroz gorje, jedan između glave i ramena, gdje bi se nalazio vrat, i jedan odmah južno od Drobne gore.

Bilo je to divlje gorje, napučeno divljim stvorovima: trolovima boje škriļjevca, kosmatim divljacima, zalutalim silvanima, brdskim kozama i rudničkim gnomima, samotnjacima, izgnanicima i pokojim planinskim vješcem. Nije to bio jedan od doista visokih gorskih lanaca u Vilindomu, poput gore Huon, u čijem je vrhu Vihordvor. Ali samotnim ga je putnicima svejedno bilo teško prijeći.

Kraljica-vještica prešla je prijevoj južno od Drobne gore u nekoliko dana, i sad je čekala na izlazu s klanca. Jarce je privezala za grm trnjaka, koji su stali bezvoljno brstiti. Sjela je na rub ispregnute dvokolice i stala brusnim kamenom oštiti noževe.

Noževi su joj bili starinski: koštanih držaka, a oštrica isklesanih od vulkanskog stakla, crnog poput čađe, s bijelim mrljama u obliku pahuljica vječno ukočenih u opsidijanu. Imala je dva noža: manji je bio sjekač sjekiraste oštrice, težak i tvrd, za otvaranje prsnog koša, razdvajanje zglobova i trančiranje mesa, dok je drugi bio duga, bodežu slična oštrica za isijecanje srca. Kad su noževi postali tako oštri da vam je bilo kojim od tih sječiva mogla prijeći preko grla a da ne osjetite više od dodira najtanje vlasi prije nego što vam životna krv ne stane tiho i toplo istjecati, kraljica-vještica odložila ih je i započela pripreme.

Prišla je jarcima i svakome od njih prišapnula moćnu riječ.

Gdje su dotad bili jarci, sada su stajali muškarac s kozjom bradicom i mlada žena tupih očiju i dječaćkog izgleda. Šutjeli su.

Čučnula je uz dvokolicu i prišapnula joj nekoliko riječi. Dvokolica ništa nije učinila, pa je vještica udarila petom po kamenitom tlu.

“Starim”, kazala je svome paru slugu. Nisu joj odgovorili, nisu ničim pokazali da su je uopće shvatili. “Nežive stvari oduvijek je bilo teže promijeniti od živih stvorova. Duše su im starije i gluplje, i teže ih je nagovoriti. Kad bih samo opet imala svoju pravu mladost... ma, u osvitu svijeta mogla sam preobraziti gore u mora i oblake u dvore. Mogla sam napučiti gradove oblucima sa spruda. Da sam samo opet mlada...”

Uzdahnula je i podigla ruku: modar joj je plamičak načas zapalucio oko prstiju, a onda je spustila ruku i sagnula se da dotakne dvokolicu, a plamen je minuo.

Uspravila se. Sada joj je vrana kosa bila prošarana sjedinama, a pod očima je imala tamne kolobare; ali dvokolice više nije bilo, a pred njom je stajalo malo svratište na rubu gorskog prijevoja.

Izdaleka se prolomila grmljavina, tiho, popraćena titranjem munje.

Ploča svratišta njihala se i škripala na vjetru. Na njoj je bio naslikan znak dvokolice.

“Vas dvoje,” rekla je vještica, “unutra. Ona jaše amo, i morat će proći ovim prijevojem. Sad se samo moram pobrinuti za to da uđe ovamo. *Ti si*”, kazala je muškarcu s bijelom bradicom, “Jaroslav, vlasnik ove taverne. Ja ću biti tvoja žena, a ovo je”, pokazala je na djevojku tupih očiju, koja je nekoć bila Brevis, “naša kći, sluškinja.”

Još jedan udar groma odjeknuo je s gorskih vrhova, glasnije nego prije.

“Uskoro će kiša”, rekla je vještica. “Pođimo naložiti vatru.”

Tristran je osjećao da je zvijezda pred njima i postojano se kreće. Činilo mu se da je sustižu.

A crna je kočija, na njegovo olakšanje, nastavila ići zvijezdinim tragom. Jedanput, kada se put račvao, Tristran se zabrinuo da neće krenuti pogrešnim odvojkom. Bio je spreman izaći iz kočije i sam nastaviti dalje, ako do toga dođe.

Njegov je suputnik zaustavio konje, sišao s vozačke klupe i izvadio one svoje rune. Nakon što se posavjetovao s njima, popeo se natrag i poveo kočiju lijevim odvojkom.

“Nipošto ne bih htio ispasti drzak,” rekao je Tristran, “ali smijem li pitati što vi to tražite?”

“Svoju sudbinu”, rekao je čovjek nakon kraće stanke. “Svoje pravo na vladavinu. A ti?”

“Ima jedna mlada dama koju sam uvrijedio svojim ponašanjem”, rekao je Tristran. “Htio bih to ispraviti.” Kad je to izrekao, znao je da govori istinu.

Vozač je samo progundao.

Šumske su se krošnje naglo rijedile. Drveća je bilo sve manje, i Tristran je ugledao gorje pred njima i zinuo u čudu. “Kakve planine!” rekao je.

“Kad budeš stariji,” rekao mu je suputnik, “svakako posjeti moju citadelu, visoko u vrletima gore Huon. E, to je planina, s koje odozgo gledaš planine prema kojima su ovo” i tu je mahnuo prema vrhuncima Drobne gore pred njima, “puka prigorja.”

“Da vam pravo kažem,” rekao je Tristran, “nadam se da ću ostatak života provesti kao ovčar u selu Zidu, jer sad sam doživio onoliko uzbuđenja koliko čovjek može u cijelome životu htjeti, uza sve te svijeće i stabla i mladu damu i jednoroga. Ali prihvaćam poziv u duhu u kojem ste mi ga dali, i zahvaljujem vam na njemu. Ako ikada posjetite Zid, morate svratiti do moje kuće, a ja ću vam dati vunene odjeće i ovčjeg sira, te janječeg gulaša koliko možete pojesti.”

“Odviše si ljubazan”, rekao je vozač. Put je sad bio lakši, prekriven drobljenim šljunkom i zaravnanim kamenjem, pa je puknuo bičem da brže potjera četiri crna pastuha. “Vidio si jednoroga, kažeš?”

Tristran je bio spreman ispričati suputniku sve o susretu s jednorogom, ali onda se predomislio i samo kazao: “Bila je to izuzetno plemenita životinja.”

“Jednorози su Lunina stvorenja”, rekao je vozač. “Nikad nisam nijednoga uživo vidio. Ali kaže se da služe Lunu i slušaju njezine naloge. Do sutra navečer stići ćemo u planine. Kad večeras zađe sunce, stat ćemo. Ako želiš, možeš prenoćiti u kočiji; ja ću pak spavati uz vatru.” U glasu mu se ništa nije promijenilo, ali Tristran je sa sigurnošću spoznao, naglo i u isti mah tako silovito da se ošamutio, da se ovaj čovjek nečega boji, da je do dna duše prestravljen.

Munje su te noći treperile po gorskim vrhuncima. Tristran je spavao na kožnom sjedalu u kočiji, s glavom na vreći zobi; sanjao je o duhovima, o Luni i zvijezdama.

Kiša je počela u zoru, naglo, kao da se nebo pretvorilo u vodu. Niski, sivi oblaci zakrili su pogled na planine. Po teškom pljusk Tristran i vozač privezali su konje za rudo kočije i krenuli. Put je sada vodio samo uzbrdo, pa konji nisu mogli ići brže nego korakom.

“Uđi ti”, rekao je kočijaš. “Nema smisla da obojica kisnemo.” Na sebi su imali jednodjelne platnene kabanice koje su našli ispod vozačke klupe.

“Teško da bih se mogao više smočiti”, rekao je Tristran, “osim ako još i ne skočim u rijeku. Ostat ću ovdje. Dva para očiju i dva para ruku još bi nam lako mogla spasiti glave.”

Njegov je suputnik progundao. Hladnom, mokrom rukom otro si je kišu s očiju i usta, a onda je rekao: “Blesav si, dečko. Ali zahvaljujem ti.” Prebacio je uzde u lijevu ruku i pružio mu desnicu. “Ime mi je Primus. Knez Primus.”

“Tristran. Tristran Thorn”, rekao mu je, osjetivši da je čovjek nekako zaslužio saznati njegovo pravo ime.

Rukovali su se. Kiša je počela padati još jače. Konji su posve usporili korak kad se put pretvorio u potok, a teška je kiša zapriječila pogled temeljito poput najgušće magle.

“Ima jedan čovjek”, kazao je knez Primus, sad već vičući da ga se čuje kroz kišu i udare vjetra što mu otkidaju riječi s usana. “Visok je, pomalo sličan meni, ali mršaviji, sličniji vrani. Oči mu djeluju nedužno i tupo, ali smrt je u njima. Zove se Septimus, jer bio je sedmi muški potomak našega oca. Ako ga ikada vidiš, bježi i skrivaj se. Ja sam mu meta. Ali neće oklijevati da te ubije nađeš li mu se na putu, ili da te, možda, iskoristi kao sredstvo kojim će ubiti mene.”

Silovit nalet vjetra izlio je pun krčag vode Tristranu niz vrat.

“Zvuči kao iznimno opasan čovjek”, rekao je Tristran.

“To je najopasniji čovjek kojega ćeš u životu sresti.”

Tristran je šutke škiljio u kišu i sve gušći mrak. Nije više bilo lako vidjeti put. Primus je opet prozborio, kazavši: “Ako mene pitaš, ima nečega neprirodnog u ovoj oluji.”

“Neprirodnog?”

“Ili više nego prirodnog; natprirodnog, da tako kažem. Nadam se da ćemo putom naići na neko svratište. Konji se trebaju odmoriti, a meni bi prijala suha postelja i topla vatra. Kao i dobar obrok.”

Tristran je dobacio da se slaže. Pokušao je dokučiti postoji li tu neko svratište, ali nije ga razabirao. Sjedili su zajedno, sve mokriji. Tristran je razmišljao o zvijezdi i jednorogu. Ona se sada jamačno smrzava, sva smočena. Brinula ga je njezina slomljena noga i mislio je kako se sigurno već sva ukočila od jahanja. A za sve to je on kriv. Bilo mu je grozno.

“Nitko nikad na ovome svijetu nije bio jasniji od mene”, rekao je knezu Primusu kad su stali da nahrane konje iz nakvašenih zobnica.

“Mlad si i zaljubljen”, rekao mu je Primus. “Svaki mladić na tvome mjestu jasniji je nego što je itko ikad na ovome svijetu bio.”

Tristran se upitao kako je knez Primus samo uspio dokučiti da Victoria Forester postoji. Zamislio se kako joj pripovijeda svoje pustolovine po povratku u Zid, pred razbuktalom vatrom u salonu; ali iz nekog su mu razloga sve te pripovijesti djelovale pomalo isprazno.

Činilo se da je sumrak toga dana počeo padati u zoru, a nebo je sada bilo gotovo crno. Put ih je vodio sve više uvis. Kiša bi prestala na trenutak i zatim se udvostručila, padajući jače nego ikad.

“Je li to tamo neko svjetlo?” upitao je Tristran.

“Ništa ne vidim. Možda je samo bio divlji oganj, ili munja...” rekao je Primus. A onda su prošli zavoj na putu, i kazao je: “Pogriješio sam. Doista, eno svjetla. Dobro si to uočio, mladiću. Ali ima koječega ružnog u ovim planinama. Valja nam se samo nadati da su ovi ovdje prijateljski nastrojeni.”

Konji su povukli kočiju novom silinom sad kad im je odredište izbilo na vidik. Bljesnula je munja, otkrivši planine što im se strmo uzdižu s obje strane.

“Imamo sreće!” potmulo je grmnuo Primus, baš poput groma. “To je svratište!”

Sedam

Pod znakom dvokolice

ZVIJEZDA JE STIGLA NA PRIJEVOJ DRŠĆUĆI, TUŽNA I MOKRA DO KOŽE. Brinula se za jednoroga; nisu mu našli hrane na cijelom današnjem putu, jer su šumsku travu i paprat zamijenile sive stijene i kržljavi trnjaci. Jednorogova nepotkovana kopita nisu bila vična kamenitom putu, a ni leđa mu nisu bila vična nošenju jahača, tako da mu je korak postajao sve sporiji.

Dok su putovali, zvijezda je proklinjala dan kada je pala na ovaj moker, neprijazan svijet. Izgledao joj je tako blag i prijazan dok ga je promatrala odozgo s neba. Tako je nekada bilo. Sada je mrzila i njega i sve na njemu, izuzev jednoroga; a onako umorna i ukočena od jahanja čak bi drage volje bila pristala provesti neko vrijeme i bez jednoroga.

Nakon što ju je cijeli dan zalijevala kiša, svjetla svratišta bila su nešto najprijaznije što je vidjela otkako je stigla na svijet. "*Pazi se, pazi se*", prskale su kapljice kiše po kamenu. Jednorog je zastao na pedeset koraka od svratišta i odbio mu prići bliže. Vrata svratišta bila su otvorena, natapajući sivi svijet toplim žutim svjetlom.

"Dobro mi došla, dušice", pozvao ju je ljubazan glas s otvorenih vrata.

Zvijezda je pomilovala jednoroga po mokrome vratu i obratila mu se blagim riječima, ali on se nije pomaknuo. Samo je skamenjeno stajao pod svjetlom svratišta, poput blijeda duha.

"Hoćeš li ući, dušice? Ili ćeš zanočiti tamo vani, na kiši?" Ženin prijazan glas ugrijao je zvijezdu, primirio je: odisao je baš pravom mješavinom praktičnosti i zabrinutosti. "Možemo ti dati hrane, ako hranu išteš. Na ognjištu bukti vatra, a vruće vode ima dovoljno za punu kadu, da ti istopi studen iz kostiju."

"Meni će... meni će trebati pomoći da uđem..." rekla je zvijezda. "Noga mi je..."

“Ajoj, sirotice malena”, rekla je žena. “Pozvat ću svoga muža Jaroslava da te unese. U staji ima sijena i svježe vode za grlo koje jašeš.”

Jednorog se stao mahnito obazirati kad je žena krenula prema njemu. “De, de, dušice. Neću ti preblizu prići. Napokon, mnoga su duga ljeta prošla otkako sam bila dovoljno nevina da dotaknem jednoroga, a i mnoga duga ljeta otkako je jedan od vas uopće viđen u *ovim* krajevima, jer ovamo nam ne zalazi baš mnogo namjernika, da znaš...”

Plahim korakom jednorog je pošao za ženom u staju, držeći se podalje od nje. Prošao je konjušnicom do najdalje pregrade, gdje je legao na suhu slamu, a zvijezda je s mukom sišla s njegovih leđa, promočena i potištena.

Pokazalo se da je Jaroslav bjelobrad, kršan i mučaljiv svat. Šutke je podigao zvijezdu u naručje, odnio je u svratište i stavio na tronožac ispred raspirene vatre od cjepanica.

“Dušo sirota”, rekla je krčmarova žena, koja je ušla za njima. “Ma gledaj kakva si, mokra kao rusalka, vidi samo kakva se lokva pod tobom skupila, a ta krasna haljina, ma gledaj u kakvom je stanju, jamačno si mokra do kosti...” A kad je poslala muža van, pomogla je zvijezdi da skine natopljenu haljinu i stavila je na kuku pokraj vatre. Svaka je kapljica siktala i šištala kad bi pala na vruće opeke ognjišta.

Pred vatrom je stajala limena kada, oko koje je krčmarova žena stavila papirnati paravan. “Kakvu kupku voliš?” upitala ju je udvorno. “Toplu, vruću ili za kuhanje jastoga?”

“Ne znam”, rekla je zvijezda, gola izuzev topaza na srebrnom lancu oko struka, glave posve smućene čudnim razvojem zbivanja, “jer nikada još nisam bila u kupki.”

“Nisi nikada?” Krčmarova se žena sva zapanjila. “Ma, pile malo; dobro, neka ti onda ne bude *prevruća*. Samo ti mene zovi ako ti zatreba još koje vjedro vode; stavila sam još pokoje na vatru u kuhinji. A kad se okupaš, donijet ću ti kuhanog vina i malo slatke pečene repe.”

I, prije nego što se zvijezda uopće stigla pobuniti da ni ne jede ni ne pije, žena se užurbano udaljila, ostavivši zvijezdu da sjedi u limenoj kadi, slomljene noge u udlazi ispružene iz vode i položene na onaj tronožac. Isprva je voda doista bila prevruća, ali kad se navikla na

vrućinu, opustila se, i prvi put otkako je pala s neba osjetila se potpuno sretnom.

“Tako treba, šećeru”, rekla je krčmarova žena po povratku. “Kako se sada osjećaš?”

“Mnogo, mnogo bolje, hvala”, rekla je zvijezda.

“A tvoje srce? Kako ti se srce osjeća?” upitala ju je žena.

“Moje srce?” Pitanje je bilo čudno, ali činilo se da to ženu istinski zanima. “Sretnije je. Smirenije. Manje muka ga mori.”

“Dobro je. Dobro je tako. Neka se samo jarko i žarko raspiri u tebi, a? Samo neka plamti.”

“Sigurna sam da će mi uz vašu skrb srce gorjeti i buktati od sreće”, rekla je zvijezda.

Krčmarova žena nagnula se do zvijezde i primila je pod bradu. “Ma srdašce moje, pile malo, kakve divote ona samo priča.” I žena se udvorno nasmiješila i prošla rukom kroz prosijedu kosu. Objesila je debelo izatkan kupaonički haljetak na rub paravana. “Obuci ovo nakon kupanja - o, ne, ne žuri, pilence - bit će ti udoban i topao, a tvoja će ljupka haljina još neko vrijeme biti sva mokra. Samo mi vikni kad poželiš iskočiti iz kade, pa ću ti doći pomoći.” Zatim se nagnula i dotaknula zvijezdi prsa između grudi jednim hladnim prstom. I osmjehnula se. “Dobro, snažno srce”, rekla je.

Ima dobrih ljudi na ovom neprosvijecenom svijetu, zaključila je zvijezda, ugrijana i uspokojena. Vani su kiša i vjetar bubnjali i zavijali gorskim prijevojem, ali u svratištu pod znakom dvokolice sve je bilo toplo i udobno.

Napokon je krčmarova žena, uz pomoć svoje tupooke kćeri, pomogla zvijezdi da izađe iz kupke. Vatra se ljeskala s topaza usađenog u srebro koji je zvijezda nosila oko struka na svezanom srebrnom lancu, sve dok topaz, zajedno sa zvijezdinim tijelom, nije nestao ispod debele tkanine haljetka.

“A sada, slatko moje,” kazala je krčmarova žena, “dođi amo i udobno se smjesti.” Pomogla je zvijezdi da dođe do dugog drvenog stola, na čijem su čelu ležali sjekirica i nož, oboje s drškama od kosti i oštricama od tamna stakla. Oslanjajući se o nju, zvijezda je došepala do stola i sjela na klupu kraj njega.

Vani je puhnuo vjetar, a vatra je buknula zeleno, modro i bijelo. Uto je dubok glas grmnuo pred svratištem kroz riku nepogode. “Uslugu!

Hranu! Vino! Vatra! Gdje je konjušar?"

Krčmar Jaroslav i njegova kći nisu se ni pomaknuli, samo su pogledali ženu u crvenoj opravi kao da traže upute. Stisnula je usne. A onda je rekla: "Može pričekati. Nakratko. Naposljetku, ne ideš ti nikamo, dušice moja, zar ne?" Tu se obratila zvijezdi. "Barem ne s takvom nogom, sve dok kiša ne popusti, a?"

"Ne mogu vam reći koliko sam vam zahvalna na gostoprimstvu", rekla je zvijezda prostodušno i iskreno.

"Pa jasna stvar", rekla je žena u crvenoj opravi i uzrujanim prstima nestrpljivo prešla preko crnih noževa, kao da jedva čeka da nešto obavi. "Imat ćemo vremena na pretek nakon što te napasti odu, a?"

Svjetlost svratišta bilo je nešto najsretnije i najbolje što je Tristran vidio na svom putovanju kroz Vilindom. Dok je Primus gromko pozivao sluge, Tristran je ispregnuo iscrpljene konje i poveo ih jednog po jednog u staje smještene uz bok svratišta. U najdaljoj pregradi konjušnice spavao je bijeli konj, ali Tristran ga od posla nije stigao pobliže promotriti.

Znao je - negdje u onom čudnom mjestu u sebi koje je znalo smjerove i razdaljine do stvari koje nikad nije vidio i mjesta koja nikad nije posjetio - da je zvijezda negdje blizu, i to ga je utješilo, ali i usplahirilo. Znao je da su konji iznureniji i gladniji od njega samoga. Može on pričekati s večerom - a time i, pretpostavio je, sa suočenjem sa zvijezdom. "Istimarit ću konje", kazao je Primusu. "Inače će se prehladiti."

Visoki je čovjek položio ručerdu Tristranu na rame. "Svaka ti čast, momče. Poslat ću podvornika da ti donese komovice."

Tristran je mislio o zvijezdi dok je četkao konje i čistio im kopita. Što će joj reći? Što će *ona* reći? Timario je zadnjeg konja kad mu je sluškinja tupih očiju donijela kupu vrućeg vina.

"Odloži ga ondje", kazao joj je. "Popit ću ga drage volje čim budem imao slobodne ruke." Stavila je kupu na kutiju s priborom i izašla ne rekavši ni riječi.

Uto je konj u zadnjoj pregradi ustao na noge i počeo kopitima udarati o vrata.

"Oj, smiri se," dobacio mu je Tristran, "smiri se, momče, a ja ću vidjeti mogu li za sve vas naći tople zobi i mekinja."

Pastuhu se to u prednjem unutarnjem kopitu zaglavio krupan kamen, koji je Tristran pažljivo uklonio. *Gospodična*, odlučio je da će reći, *molim vas, primite moje najiskrenije i najponiznije isprike. Gospodine*, odvratio će mu pak zvijezda, *učinit ću to od sveg srca. A sad, pođimo u vaše selo, gdje ćete me uručiti svojoj pravoj ljubavi, u znak odanosti koju prema njoj ćutite...*

Iz snatrenja ga je prenuo jak tresak, kad je silni bijeli konj - samo što to, smjesta je shvatio, nije bio konj - srušio vrata pregrade i sluđeno se zaletio prema njemu uperena roga.

Tristran se bacio na slamu na podu staje i obujmio glavu rukama.

Prošlo je nekoliko trenutaka. Podigao je glavu. Jednorog je sad stajao pred kupom i spuštao rog u kuhano vino.

Tristran se nekako osovio na noge. Vino se pušilo i klokotalo, a Tristranu je tada palo na pamet - podatak mu je izronio u svijest iz neke davno zaboravljene bajke ili djelića priče za djecu - da rog jednoroga potire...

“Otrov?” prošaptao je, a jednorog je podigao glavu i zagledao se Tristranu u oči, i Tristran je znao da je tako. Srce mu je silovito tuklo u njedrima. Vjetar je poput pomahnitale vještice vrištao oko svratišta.

Tristran je otrčao do vrata staje, a onda zastao i razmislio. Prepipao je džep haljetka i našao grudu voska, jedini ostatak njegove svijeće, uz koji se priljepio uveli bakrenasti list. Pažljivo je odlijepio list s voska. Zatim je prinio list uhu i poslušao što će mu reći.

“Vina, gospodine?” upitala je Primusa sredovječna žena u dugoj crvenoj opravi nakon što je ušao u svratište.

“Nažalost, ne”, odvratio joj je. “Iz osobnog praznovjerja, sve do dana kad ne vidim hladno truplo svoga brata na tlu preda mnom neću piti ništa do vlastita vina, ni jesti ništa do hrane koju sam pribavim i pripravim. Tako ću i ovdje postupiti, ako nemate ništa protiv. Jasno, platit ću vam kao da sam se vašega vina naužio. Smijem li vas zamoliti da postavite ovu moju bocu kraj vatre, da se otkravi? Dakle, imam jednog suputnika, mladića koji se upravo bavi konjima; on takve prisege nije dao, pa ako biste mu mogli poslati kupu komovice ne bi li mu istjerala studen iz kostiju...?”

Sluškinja se naklonila i klecnula, te smjesta otišla natrag u kuhinju.

“Onda, domaćine,” kazao je Primus bjelobradom krčmaru, “kakve su vam postelje ovdje, u ovoj teškoj zabiti? Imate li slamarice? Gori li vatra u sobama? A sve mi je milije što vidim da vam pred kaminom stoji kada - ako imate vjedro netom zakuhane vode, kasnije bih se i okupao. Samo, pazite, neću vam za to platiti više od malog srebrnjaka.”

Krčmar je pogledao prema svojoj ženi, koja je pak rekla: “Postelje su nam dobre, a sluškinji ću naložiti da u sobi naloži vatru za vas i vašeg suputnika.”

Primus je skinuo potpuno mokro ruho i objesio ga uz vatru, pokraj zvijezdine još vlažne plave haljine. Zatim se okrenuo i opazio mladu damu za stolom. “Još jedna gošća?” rekao je. “Baš mi je drago, gospođice, po ovako mučnu vremenu.” Nato se iz susjedne prostorije, staje, začuo glasan tresak. “Nešto je zacijelo uplašilo konje”, zabrinuto je rekao Primus.

“Možda grmljavina”, rekla je krčmarova žena.

“Dakako, možda”, rekao je Primus. Nešto mu je drugo zaokupilo pažnju. Prišao je zvijezdi i nekoliko otkucaja srca samo zurio u njezine oči. “Ti...” oprezno je kazao. Zatim je dodao, posve sigurno: “Kod tebe je kamen moga oca. Ti imaš Moć Vihordvora.”

Djevojka ga je čvrsto pogledala nebeskoplavim očima. “Dobro, onda”, rekla je. “Zatraži da ti je dam, pa da se više riješim te gluposti.”

Krčmarova žena brže-bolje je prišla stolu i stala kraj čela. “Dušo draga, nemojte mi sad tu gnjaviti druge goste”, strogo mu je kazala.

Primusu je pogled pao na noževe složene na drvenoj površini stola. Prepoznao ih je: u trezorima Vihordvora bilo je trošnih svitaka u kojima su ti noževi bili nacrtani i u kojima su stajala njihova imena. Bili su prastari, iz Prvoga doba svijeta.

Ulazna vrata svratišta naglo su se otvorila.

“Primuse!” doviknuo je Tristran dok je utrčavao. “Pokušali su me otrovati!”

Knez Primus mašio se kratkog mača, ali kako je dohvatio balčak, kraljica-vještica ščepala je duži nož i prevukla mu oštricu preko grla jednim glatkim, vještim pokretom...

Sve se odvijalo tako brzo da Tristran nije stigao shvatiti što se zbiva. Ušao je, ugledao zvijezdu i kneza Primusa, krčmara i njegovu čudnu

obitelj, a onda je krv stala prštati u grimiznom slapu na svjetlosti ognjišta.

“Drž’te ga!” viknula je žena u jarkocrvenoj opravi. “Drž’te to derište!”

Jaroslav i sluškinja potrčali su prema Tristranu; a uto je jednorog banuo u svratište.

Tristran mu je skočio s puta. Jednorog se propeo na stražnje noge i oštrim kopitom tako udario sluškinju da je odletjela.

Jaroslav je spustio glavu i bjesomučno jurnuo na jednoroga, kao da ga želi odalamiti čelom. I jednorog je spustio glavu, i krčmar Jaroslav žalosno je skončao.

“*Glupo!*” raspomamljeno je vrisnula krčmarova žena i pošla na jednoroga s noževima u objema rukama. Desnu šaku i podlakticu oblijevala joj je mrlja bojom istovjetna njezinoj opravi.

Tristran je četveronoške otpuzao prema ognjištu. U lijevoj je ruci još držao onu grudu voska, jedini ostatak svijeće koja ga je amo dovela. Gnječio ju je šakom sve dok nije postala meka i podatna.

“Samo da uspije”, rekao je Tristran sebi u bradu. Nadao se da je drvo znalo što govori.

Iza njega, jednorog je bolno zanjistao.

Tristran je otrgnuo komad čipke s haljetka i obavio ga voskom.

“Što se to zbiva?” upitala ga je zvijezda, dopuzavši do Tristrana na sve četiri.

“Nisam baš siguran”, priznao joj je.

Vještica je uto urliknula; to ju je jednorog probo rogom kroz rame. Pobjedonosno ju je podigao u zrak, spremajući se baciti je na pod i zatim dokrajčiti oštrim kopitima, kad je, onako probodena, vještica zamahnula i zarila oštricu dužega noža od kamenog stakla jednorogu u oko i duboko u lubanju.

Životinja se svalila na drveni pod svratišta, krvareći iz boka, oka i otvorenih usta. Prvo je pala na koljena, a onda se teško strovalila kad ju je život napustio. Jednorogu se jezik, prošaran crno-bijelim pjegama, posve otužno isplazio iz mrtvih usta.

Kraljica-vještica izvukla je svoje tijelo s roga, primila se jednom rukom za ranjeno rame, drugom čvrsto stisnula sjekiricu i teturavo se osovila na noge.

Pogledom je premjerila prostoriju i opazila Tristrana i zvijezdu skutrene kraj vatre. Polako, nesnosno polako, zaglavinjala je prema

njima sa sjekiricom u ruci i smiješkom na licu.

“Goruće zlatno srce smirene zvijezde uvelike nadmašuje titravo srce uplašene zvjezdice”, kazala im je glasom koji smirenošću i suzdržanošću nikako nije pristajao uz onako krvavo lice. “Ali čak i srce zvijezde u strahu i trepetu daleko je bolje nego da srca uopće nema.”

Tristran je desnicom primio zvijezdu za ruku. “Ustani”, kazao joj je.

“Ne mogu”, jednostavno mu je rekla.

“Ustani, inače pogibamo”, kazao joj je dižući se na noge. Zvijezda je kimnula i nespretno, prebacujući težinu na njega, počela davati sve od sebe da se osovi na noge.

“*Ustani, inače pogibamo?* „’ ponovila je kraljica-vještica. “O, poginut ćete vi sada, djeco, stajali vi ili sjedili. Meni je svejedno.” Primaknula im se još za jedan korak.

“Sada,” rekao je Tristran stišćući jednom rukom zvijezdu za nadlakticu, a drugom držeći priručnu svijeću, “sada, *hodaj!*”

A onda je gurnuo lijevu šaku u vatru.

Zaboljelo ga je i zapeklo, tako da mu je došlo da zavrišti, a kraljica-vještica zgranuto ga je pogledala, kao da gleda utjelovljenje sušte ludosti.

Zatim se improvizirani stijenj zapalio i počeo gorjeti postojanim, plavim plamenom, i svijet je stao lelujati oko njih. “Molim te, hodaj”, usrdno je zamolio zvijezdu. “I ne puštaj me.”

A ona je teturavo zakoraknula.

Ostavili su svratište za sobom dok su im urlici kraljice-vještice odzvanjali u ušima.

Našli su se ispod zemlje, a svijeća je treperavo obasjala vlažne špiljske zidove; idućim su se opreznim korakom zatekli u pustinji bijelog pijeska pod mjesečinom; a trećim su korakom dospjeli visoko iznad zemlje, s pogledom na brda, drveće i rijeke duboko ispod sebe.

A tada je posljednji ostatak voska istopljeno iscurio preko Tristranove šake, i više nije mogao izdržati vrelinu, i posljednji je tračak plamena zauvijek utrnuo.

Osam

Gdje se pripovijeda o kulama na nebu i drugim temama

U GORJU JE SVITALO. OLUJE IZ PRETHODNIH NEKOLIKO DANA MINULE SU, i zrak je bio čist i hladan.

Knez Septimus Vihordvorski, visok i vrani sličan, pješice se uspinjao gorskim prijevojem, gledajući u hodu oko sebe kao da traži nešto što je izgubio. Vodio je smeđeg brdskog konjića, malog i dugodlakog. Zastao je na mjestu gdje se prijevoj širio, kao da je kraj puta našao ono što traži. Bila je to mala, istrošena dvokolica, tek nešto više od kozjih kolica, prevaljena na bok. U blizini su ležala dva tijela. Prvo je pripadalo bijelom jarcu, glave oblivene rumenom krvlju. Septimus ga je gurnuo nogom da ga bolje vidi, pomaknuvši mu glavu; imao je duboku i smrtonosnu ranu točno po sredini čela, između rogova. Kraj jarca je ležalo tijelo mladića, lica u smrti tupa koliko je zacijelo bilo i u životu. Nije imao rana koje bi otkrile kako je skončao, ničega do olovne modrice na sljepoočnici.

Na nekoliko koraka od tih tijela, djelomično zakriveno stijenom, Septimus je otkrio truplo muškarca srednjih godina, okrenuto licem nadolje, u tamnoj odjeći. Put mu je bila posve blijeda, a krv mu se na kamenitom tlu skupila u lokvu. Septimus je čučnuo kraj trupla i oprezno mu podigao glavu za kosu; grkljan mu je bio stručno rasječen od uha do uha. Septimus se zbunjeno zagledao u truplo. *Prepoznao* ga je, a ipak...

A onda je suho i sipljivo prasnuo u smijeh. "Brada", naglas je rekao truplu. "Potkratio si bradu. Kao da te ne bih prepoznao bez brade, Primuse."

Primus, koji je siv i utvaran stajao uz ostalu braću, kazao je: "Prepoznao bi me, Septimuse. Ali to mi je moglo kupiti trenutak-dva u kojem bih ja opazio tebe prije nego što ti prepoznaš mene", a mrtav mu glas nije bio ništa više od šuštanja jutarnjeg lahora u grmu trnjike.

Septimus je ustao. Sunce se tada počelo uzdizati nad najistočniji vrh Drobne gore, optačući ga svjetlom. “Znači, ja ću biti osamdeset drugi vladar Vihordvora”, rekao je truplu na tlu, a sebi u bradu dodao: “te, da i ne spominjem, glavar Visokršja, majordom Kulskih gradova, čuvar Citadele, vojvoda veleskrbnik gore Huon i sve ostalo po redu i broju.”

“E, nećeš, brate, sve dok ti Moć Vihordvora ne bude oko vrata”, jetko je rekao Quintus.

“A tu je onda i pitanje osvete”, rekao je Secundus, glasom zavijanja vjetra kroz prijevoje. “Sada si se, prije svega, dužan osvetiti ubojici svojega brata. To nalaže zakon krvi.”

Kao da ih je čuo, Septimus je odmahnuo glavom. “Zašto se nisi mogao strpjeti još samo nekoliko dana, brate Primuse?” upitao je truplo pod nogama. “Osobno bih te ubio. Lijepo sam isplanirao tvoju smrt. Kad sam otkrio da više nisi na *Srcu sna*, nije mi trebalo dugo da ukradem brodski čamac i uđem ti u trag. A sada moram osvetiti tvoje tužno truplo, i to samo zbog časti naše krvi i Vihordvora.”

“I tako će Septimus biti osamdeset drugi vladar Vihordvora”, rekao je Tertius.

“Jedna mudra izreka ponajprije upozorava da ne valja odviše ozbiljno računati s brojem neizlegnutih pilića”, istaknuo je Quintus.

Septimus se udaljio od tijela i pomokrio uz sivu kamenu gromadu. Zatim se vratio do Primusova trupla. “Da sam te ja ubio, mogao bih te ostaviti ovdje da truneš”, rekao je. “Ali kako je to zadovoljstvo pripalo drugome, ponijet ću te dio puta sa sobom i ostaviti te na visokoj stijeni, da te orlovi pojedu.” I zatim je, stenjući od napora, podigao tijelo sprijeda posve ljepljivo od krvi, odnio ga do konjića i prevalio mu ga preko leđa. Pročeprkao je po mrtvačevu pojasu i iz njega izvadio vrećicu s runskim pločicama. “Hvala ti na ovome, brate”, rekao je i potapšao truplo po leđima.

“Dabogda te ugušile ako se ne osvetiš kuji koja me preklala”, rekao je Primus glasom gorskih ptica što se bude da pozdrave novi dan.

Sjedili su jedno do drugoga na gustom, bijelom kumulusu veličine omanjeg mjesta. Oblak je pod njima bio mek i prohladan. Bivao je sve hladniji što bi se u njega više utonulo, pa je Tristran gurnuo opečenu šaku što je mogao dublje u njegovo tkivo: blago se opiralo,

ali prihvatilo mu je ruku. Unutrašnjost oblaka na opip je bila spužvasta i studena, u isti mah stvarna i koprenasta. Oblak mu je pomalo ohladio bol u ruci, razbistrivši mu misli.

“Pa,” rekao je nakon nekog vremena, “bojim se da sam poprilično zabrljao sve skupa.”

Zvijezda je sjedila kraj njega na oblaku u haljetku koji je posudila od žene iz svratišta, slomljene noge ispružene na gustu maglicu pred sobom. “Spasio si mi život”, napokon je rekla. “Nisi li?”

“A valjda jesam, rekao bih. Da.”

“Mrzim te”, rekla je. “Već sam te mrzila zbog svega skupa, ali sada te mrzim više no ikad.”

Tristran je protegnuo opečenu ruku u blaženo hladnom oblaku. Osjećao je umor i blagu nesvjesticu. “Iz nekog konkretnog razloga?”

“Evo zašto”, rekla mu je odsječno. “Sada, kad si mi spasio život, prema zakonu moga naroda odgovoran si za mene, kao i ja za tebe. Kamo god ti krenuo, moram i ja poći.”

“O”, rekao je. “Nije to tako strašno, zar ne?”

“Radije bih provodila dane vezana za krvožedna vuka ili smrdljivu svinju ili močvarnog bauka”, odbrusila mu je.

“Iskreno ti kažem, nisam ja tako loš”, kazao joj je, “nakon što me malo bolje upoznaš. Čuj, žao mi je zbog onog vezivanja lancem. Što kažeš na to da krenemo od samog početka, kao da do svega onoga nikada nije došlo? Evo, dakle, ime mi je Tristran Thorn, drago mi je što smo se upoznali.” Pružio joj je neopečenu ruku.

“Majko Luno, spasi me!” rekla je zvijezda. “Prije bih se rukovala s —”

“Siguran sam da bi”, rekao joj je Tristran, ne čekajući da čuje kakva će joj gnusoba ovaj put biti prihvatljivija od njega. “*Kažem* ti da mi je žao”, rekao joj je. “Krenimo iznova. Ja sam Tristran Thorn. Drago mi je što smo se upoznali.”

Uzdahnula je.

Zrak je bio rijedak i studen na ovolikoj visini iznad zemlje, ali sunce ih je grijalo, a oblici okolnih oblaka podsjećali su Tristrana na neki bajkoviti grad ili onostrano mjesto. Daleko, daleko dolje vidio je stvarni svijet: sunčeva je svjetlost ocrtavala svako stabalce, pretvarala svaku zavojitu rijeku u tanki srebrni pužev trag što se ljeska i svija krajolikom Vilindoma.

“Onda?” rekao je Tristran.

“Dobro”, rekla je zvijezda. “Da pukneš od smijeha, zar ne? Kamo god pošao, morat ću s tobom. Sve i ako me to ubije.” Rukom je zavrtjela površinu oblaka, stvarajući valiče u maglici. Zatim je, na trenutak, dlanom dotaknula Tristranovu šaku. “Sestre su me zvale Yvaine”, kazala mu je. “Jer bila sam večernja zvijezda.”

“Gledaj nas”, rekao je. “Baš smo krasan par. Ti sa slomljenom nogom, ja s ovom rukom.”

“Pokaži mi ruku.”

Izvukao ju je iz prohladnog oblaka: šaka mu je bila sva crvena, a plikovi su izbijali s obju strana i na nadlanici, svugdje gdje su mu plamenovi oblizali kožu.

“Boli li te?” upitala ga je.

“Da”, rekao joj je. “Poprilično, da ti pravo kažem.”

“Tako treba”, rekla je Yvaine.

“Da mi šaka nije opečena, ti bi vjerojatno sada bila mrtva”, spomenuo je. Bila je dovoljno smjerna da postidjeno pogne glavu. “Znaš,” dodao je, mijenjajući temu, “ostavio sam torbu u svratištu one luđakinje. Više ništa nemamo, izuzev odjeće u kojoj stojimo.”

“U kojoj sjedimo”, ispravila ga je zvijezda.

“Nemamo hrane, nemamo vode, na nekih smo pola milje iznad svijeta i ne možemo ni sići, ni upravljati smjerom kretanja oblaka. I oboje smo ozlijeđeni. Jesam li nešto izostavio?”

“Zaboravio si navesti da se oblaci kidaju, raspršuju i iščezavaju”, rekla je Yvaine. “Bude to tako. Vidjela sam na svoje oči. A još jedan pad ne bih preživjela.”

Tristran je slegnuo ramenima. “Eto”, rekao je. “Očito nam se crno piše. Ali kad smo već ovdje gore, baš bismo i mogli malo pogledati čega sve ovdje ima.”

Pomogao je Yvaine da ustane, pa su skupa, nespretno, prešli nekoliko nesigurnih koraka po oblaku. Zatim je Yvaine ponovno sjela. “Ovo nema smisla”, kazala mu je. “Idi ti razgledaj. Ja ću te ovdje pričekati.”

“Obećavaš?” upitao ju je. “Nećeš ovaj put pobjeći?”

“Dajem ti riječ. Majkom Lunom ti se kunem”, rekla je Yvaine tužno. “Spasio si mi život.”

I Tristran se time morao zadovoljiti.

Kosa joj je sada bila pretežno sijeda, a koža na licu obješena i izborana na vratu, kraj očiju i u kutovima usana. Nije imala boje u obrazima, iako joj je haljina bila jarka mrlja krvavog cinobera; na ramenu je bila podrapana, a kroz procijep se vidjela duboka brazgotina, stisnuta i odurna. Vjetar joj je vijao kosu oko lica dok je vozila crnu kočiju Jalovinom. Četiri pastuha često su se spotala: gust im se znoj cijedio sa sapi, a krvava pjena kapala s usana. Ipak, kopita su im postojano toptala blatnim putem kroz Jalovinu, gdje ništa ne raste.

Kraljica-vještica, najstarija od Lilim, zaustavila je konje kraj gromadne stijene boje bakrene patine što je poput igle stršala iz baruština Jalovine. Zatim je, sporošću primjerenom gospi koja više nije u prvoj, a pače ni u drugoj mladosti, sišla s vozačke klupe na vlažno tlo.

Prišla je boku kočije i otvorila vrata. Glava mrtvog jednoroga, s njezinim bodežom još u očnoj duplji, svalila se s unutarnje strane vratnica. Vještica se popela u kočiju i raširila jednorogova usta. Sve ih je više obuzimala mrtvačka ukočenost, pa se vilica teško otvorila. Vještica je iz sve snage zagrizla vlastiti jezik, grizla ga toliko da u ustima osjeti bol kao od metalne oštrice, grizla ga sve dok nije okusila krv. Promučkala ju je u ustima, miješajući krv sa slinom (osjetila je da joj se nekoliko prednjih zuba počinje klimati), te pljunula na jednorogov pjegasti jezik. Krv joj je poprskala usne i bradu. Promrsila je nekoliko slogova koji se ovdje neće prenijeti, a onda ponovno pritislula jednorogova usta i zatvorila ih. "Izlazi iz kočije", kazala je mrtvoj životinji.

Ukočeno, nespretno, jednorog je podigao glavu. Zatim je pomaknuo noge, kao kad netom rođeno ždrijebe ili lane tek uči hodati, i trzajući se, upinjući se ustao na sve četiri. Napola izlazeći, napola padajući, provukao se kroz vrata kočije i svalio na blato, gdje se osovio na noge. Lijeva strana, na kojoj je ležao u kočiji, bila mu je natekla i tamna od krvi i tjelesnih tekućina. Napola slijep, mrtvi jednorog oteturao je prema zelenoj kamenoj igli i stigao do uleknuća u podnožju, gdje je ničice pao na prednje noge u grozomornoj parodiji molitve.

Kraljica-vještica sagnula se i izvukla svoj nož iz očne duplje. Presjekla je grkljan životinji. Krv je počela curiti, presporo, iz nastale brazgotine. Otišla je natrag u kočiju i vratila se iz nje sa sjekiricom. Stala je njome cijepati jednorogov vrat sve dok ga nije odvojila od tijela, i odrubljena se glava svalila u kamenito uleknuće, sad tamnocrvenu lokvu slankaste krvi.

Primila je jednorogovu glavu za rog i stavila je kraj tijela na kamen; potom je čvrstim, sivim očima pogledala u rumenu baricu koju je stvorila. Dva su je lica pogledala iz lokve: dvije žene, izgledom daleko starije od nje sada.

“Gdje je?” upitalo je prvo lice, čangrizavo. “Što si učinila s njom?”

“Gledaj se!” rekla je druga Lilim. “Uzela si posljednju mladost koju smo sačuvale - sama sam je iščupala iz njedara zvijezde, još davno, makar je vrištala i koprcala se i bila stvarno nemoguća. A kad te vidim, jasno mi je da si već spiskala glavninu te mladosti.”

“Bila sam tako blizu”, rekla je vještica svojim sestrama u barici. “Ali uz nju je bio jednorog koji ju je zaštitio. Sada imam jednorogovu glavu, i donijet ću je sa sobom, jer odavno već nismo imali svježije izdrobljeni rog jednoroga za naše čini.”

“Ma goni ti rog jednoroga”, rekla joj je najmlađa sestra. “Što je sa zvijezdom?”

“Ne mogu je naći. Kao da gotovo više uopće nije u Vilindomu.”

Zavladao je muk.

“Ne”, kazala joj je jedna sestra. “Još je ona u Vilindomu. Ali pošla je na Sajam u Zidu, a to je preblizu svijetu s druge strane zida. Kad jednom uđe u taj svijet, za nas je izgubljena.”

Jer svaka od njih je znala da bi zvijezda, kad bi prošla kroza zid i ušla u svijet stvari kakve jesu, u tren oka postala puka izbrazdana gromada kamena i kovine koja je jednom pala s nebesa: hladna i mrtva, njima posve beskorisna.

“Onda ću otići u Kopkov Jarak i pričekati je, jer svi koji idu u Zid moraju onuda proći.”

Odrizi dviju žena s negodovanjem su je promatrali iz barice. Kraljica-vještica prešla je jezikom preko zuba (*ovaj na vrhu ispast će mi do navečer*, pomislila je, *kako se samo klati*) i zatim pljunula u krvavu lokvu. Valići su se raširili njome, uklanjajući svaki trag Lilim;

sad je barica odražavala samo nebo nad Jalovinom i blijede, bijele oblake visoko u njemu.

Gurnula je nogom bezglavo truplo jednoroga tako da se prevalilo na bok. Zatim je uzela glavu i odnijela je sa sobom na vozačku klupu. Stavila ju je kraj sebe, dohvatila uzde i bičem potjerala uzrujane konje u umoran kas.

Tristran je sjedio na tornju od oblaka i pitao se zbog čega nijedan junak onih grozota za groš koje je nekoć tako usrdno čitao nikad nije bio gladan. Želudac mu je kruljio, a ruka ga je baš jako boljela.

Svaka čast pustolovinama tamo gdje im je mjesto, pomislio je, ali valja odati dužno poštovanje i redovitim obrocima i izbjegavanju bolova.

Ipak, znao je da je živ, i osjećao je vjetar u kosi, i oblak je jezdio nebom kao galijun pod punim jedrima. Dok je odozgo gledao svijet, nije se mogao sjetiti je li se ikada prije osjetio tako živim. Nebo je bilo nekako *nebesko*, a svijet nekako *nov*, kako to nikad dotad nije ni opazio ni osjetio ni shvatio.

Razabrao je da se na neki način nalazi iznad svega što ga tišti, baš kao što je i iznad svijeta. Bol u ruci bila je negdje daleko. Sjetio se svojih postupaka i pustolovina, i putovanja koje ga čeka, i sve mu se odjednom učinilo tako tričavim i jednostavnim. Ustao je na tornju od oblaka i više puta viknuo "Oooj!" najglasnije što je mogao. Čak je i stao mahati haljetkom iznad glave, osjećajući se pritom pomalo priglupo. Zatim je sišao s tornja; deset stopa od podnožja krivo je ugazio, pa je pao u magličastu mekoću oblaka.

"Što si se to derao?" upitala ga je Yvaine.

"Da ljudima dadem do znanja da smo ovdje", kazao joj je Tristran.

"Kojim ljudima?"

"Nikad se ne zna", odvratio joj je. "Bolje da dovikujem ljudima kojih nema, nego da nas ljudi kojih *ima* ne primijete zato što nisam ni pisnuo."

Nije mu se udostojila odgovoriti na to.

"Nešto si mislim", rekao je Tristran. "I evo što mislim. Kad učinimo sve što meni treba - dovedemo te u Zid, predamo Victoriji Forester - mogli bismo učiniti i ono što *tebi* treba."

“Što *meni* treba?”

“Pa, želiš se vratiti, zar ne? Gore na nebo. Da opet noću blistaš. Pa da to riješimo.”

Pogledala ga je u oči i odmahнула glavom. “Ne ide to tako”, objasnila mu je. “Zvijezde padaju. Ne vraćaju se na nebo.”

“Možda ti budeš prva”, kazao joj je. “Moraš *vjerovati* u to. Inače se nikada neće ostvariti.”

“*Neće* se nikada ostvariti”, kazala mu je. “Jednako kao što ti svojom dernjavom nikada nećeš nikoga prizvati ovdje gore, gdje nema žive duše. Nije bitno vjerujem li ja u to ili ne, stvari naprosto tako stoje. Kako tvoja ruka?”

Slegnuo je ramenima. “Boli”, rekao je. “Kako tvoja noga?” “Boli”, rekla je. “Ali ne onako jako kao prije.”

“Ahoj!” začuo se glas odnekud iz velike visine. “Ahoj, vi dolje! Treba 1’ kome pomoć?”

To se malena lađa punih jedara zlačano ljeskala na suncu, a rumeno, brkato lice gledalo je u njih preko ograde. “Jesi 1’ ti to, muškiću moj mladi, maločas skakao i ritao se?”

“Jesam”, odazvao se Tristran. “I mislim da bi nam trebala pomoć, da.”

“Važi”, odvratio mu je čovjek. “Spremite se, onda, da primite ljestvice.”

“Nažalost, prijateljica mi ima slomljenu nogu,” doviknuo je, “a ja sam ozlijedio ruku. Mislim da se ni ona ni ja ne možemo popeti ljestvicama.”

“Ništa vi ne brinite. Povuci ćemo vas.” I s tim je riječima čovjek prebacio duge ljestvice od užeta preko ograde lađe. Tristran ih je dohvatio zdravom rukom i nastavio ih čvrsto držati dok se Yvaine uspinjala na prečke, a zatim se primio ispod nje. Lice je zamaklo za ogradu lađe dok su Tristran i Yvaine nespretno visjeli s kraja ljestvica od užeta.

Vjetar je uto ponio nebesku lađu tako da su se ljestvice odvojile od oblaka, a Tristran i Yvaine počeli se polako obrtati u zraku.

“A sad, *ho-ruk!*” viknulo je više glasova u isti mah, a Tristran je osjetio kako se dižu za nekoliko stopa. “*Ho-ruk! Ho-ruk! Ho-ruk!*” Na svaki su se povik podigli malo više. Oblak na kojem su dotad sjedili više nije bio ispod njih; tu se sad nalazila provalija od, procijenio je

Tristran, bar jedne milje. Čvrsto se držao za uže, obujmivši prečku laktom opečene ruke.

S još jednim povlačenjem Yvaine se našla u razini ograde lađe. Netko ju je pažljivo podigao i stavio na palubu. Tristran se samostalno uspenrao preko ograde i svalio na hrastovu oplatu palube.

Rumeni mu je čovjek pružio ruku. "Dobro nam došli", rekao je. "Ovo je slobodna lađa *Perdita* što plovi u munjolojnom pohodu. Kapetan Johannes Alberic, na službi." Zakašljao je punim plućima. A zatim, prije nego što je Tristran stigao prozboriti i riječ odgovora, kapetan je opazio Tristranovu lijevu šaku i pozvao: "Meggot! Meggot! Tako ti svega, gdje si? Ovamo! Putnicima treba pomoći. Evo, momče, Meggot će ti se pobrinuti za tu ruku. Objed je o šestom zvonu. Sjedit ćete za mojim stolom."

Uskoro ga je usplahirena žena s raščupanom kosom boje mrkve - Meggot - odvela u potpalublje i namazala mu šaku gustom, zelenom pomadom, koja ga je hladila i olakšavala mu bol. A zatim su produžili u menzu, malu blagovaonicu pokraj kuhinje (koju su, kako je s oduševljenjem otkrio, nazivali *galija*, baš kao u pomorskim pričama koje je čitao).

Tristran je doista dobio mjesto za kapetanovim stolom, iako u menzi zapravo i nije bilo drugih stolova. Uz kapetana i Meggot, tu je bilo još petero članova posade, raznorodne družbe kojoj je očito odgovaralo da kapetan Alberic vodi glavnu riječ, a on ju je i vodio, s vrčem piva u jednoj ruci, dok mu je druga naizmjenice bila zauzeta držanjem tupaste lule i ubacivanjem hrane u usta.

Objedovali su gustu juhu od povrća, graha i ječma, koja je nasitila Tristrana i utažila mu glad. Za piće su dobili najčišću, najhladniju vodu koju je Tristran u životu okusio.

Kapetan ih uopće nije pitao kako su se to našli visoko na oblaku, a oni mu nisu ponudili to objasniti. Tristran je dobio ležaj uz prvog časnika Oddnessa, mirnog gospodina s velikim krilima koji je teško mucao, dok se Yvaine smjestila u Meggotinoj kabini, a sama se Meggot preselila u mrežu za spavanje.

Kasnije, u ostatku putovanja Vilindomom, Tristran se često prisjećao vremena provedenog na *Perditi* kao jednog od najsretnijih razdoblja u životu. Posada mu je puštala da pomaže oko snasti, a tu

i tamo čak je smio i stati za kormilo. Katkad bi lađa jedrila iznad tamnih olujnih oblaka velikih poput gorja, a posada bi bakrenom škrinjicom pecala munje. Kiša i vjetar zalijevali bi palubu, a on bi se često zatekao kako se ushićeno smije dok se zdravom rukom drži za ogradu od užadi da ga oluja ne baci u dubinu, a kiša mu pere lice.

Meggot, nešto viša i nešto mršavija od Yvaine, posudila joj je nekoliko oprava koje je zvijezda nosila s olakšanjem, uživajući u tome da iz dana u dan nosi nešto novo. Često bi se, usprkos slomljenoj nozi, popela na pramčanu figuru i samo sjedila na njoj, gledajući zemlju pod sobom.

“Kako ruka?” upitao ga je kapetan.

“Mnogo bolje, hvala”, rekao je Tristran. Koža na ruci bila mu je sjajna i puna ožiljaka, a u prstima nije baš imao osjet opipa, ali Meggotina pomada gotovo je posve uklonila bol i nemjerljivo ubrzala zarastanje. Sjedio je na palubi s nogama prebačenim preko palube, i gledao van.

“Usidrit ćemo se za tjedan dana, da uzmemo provijant i nešto tereta”, rekao je kapetan. “Možda bi bilo najbolje da vas ondje iskrčamo.”

“O. Hvala vam”, rekao je Tristran.

“Bit ćete bliže Zidu. Samo, odande ćete imati još dobrih deset tjedana puta. Možda i više. Ali Meggot kaže da je gotovo zaliječila nogu tvoje prijateljice. Uskoro će opet moći punom težinom stati na nju.”

Sjedili su jedan do drugoga. Kapetan je pućkao lulu: odjeću mu je prekrivao tanak sloj pepela, a kad nije pušio lulu, žvakao joj je kamiš, ili čačkao glavu oštrom metalnom alatom, ili nabijao u nju još duhana.

“Znaš,” rekao je kapetan, zagledan u obzorje, “nismo te tek pukom srećom pronašli. Pa, *bila* je sreća što smo vas pronašli, ali također bi bilo istinito kazati da sam škiljio na jedno oko da vidim nećeš li se pojaviti. Kao i nekolicina drugih u okolici.”

“Zašto?” upitao ga je Tristran. “I odakle ste znali za mene?”

Kapetan je u odgovor prstom nacrtao obris na orošenoj površini ulaštena drva.

“Izgleda mi kao kula”, rekao je Tristran.

Kapetan mu je namignuo. "Tu riječ ne valja preglasno izgovarati", rekao je, "čak ni ovdje, u visini. Smatraj to družinom."

Tristran je pogledao u njega. "Poznajete li vi jednog kosmatog čovječuljka sa šeširom i pregolemom naprtnjačom punom kojekakvih dobara?"

Kapetan je kucnuo lulom o bok lađe. Pokretom ruke već je izbrisao naranu kulu. "Tako je. A on nije jedini član družine kojemu je stalo da se vratiš u Zid. Kad smo već kod toga, bolje kaži mladoj dami da bi si, ako se već želi pretvarati da je nešto što nije, možda mogla s vremena na vrijeme dati truda da izgleda kao da jede nešto - bilo što."

"Nikad pred vama nisam spomenuo Zid", rekao je Tristran. "Kad ste me upitali odakle sam, kazao sam: 'Otraga', a kad ste me pitali kamo idemo, kazao sam: 'Naprijed.'"

Prošao je još jedan tjedan. Petoga je dana Meggot odlučila da Yvaine smije skinuti udlagu. Skinula joj je priručne zavoje i treščice, a Yvaine je počela hramati palubom od pramca do krme, pridržavajući se za ogradu. Uskoro se bez napora mogla kretati lađom, iako je još blago šepala.

Šestoga je dana puhнула silna oluja, pa su bakrenom škrinjicom ulovili šest vrsnih munja. Sedmoga su dana pristali u luku. Tristran i Yvaine oprostili su se od kapetana i posade slobodne lađe *Perdita*. Meggot je Tristranu dala lončić one zelene pomade za njegovu ruku i za Yvaine, da si njome maže nogu. Kapetan je dao Tristranu kožnu torbu s naramenicom, punu suhog mesa i voća, te opiljaka duhana, uz nož i kutijicu kresiva ("O, nije to ništa, momče. Ionako ovdje uzimamo provijant"), dok je Meggot poklonila Yvaine plavu svilenu opravu s našivenim srebrnim zvjezdicama i polumjesecima ("Jer tebi stoji nemjerljivo bolje nego što je meni ikada stajala, draga").

Lađa se usidrila uz desetak drugih, sličnih nebeskih lađa na vrhu golema stabla, dovoljno velikog da podnese stotinu stanova ugrađenih u deblo. Tu su stanovali ljudi i patuljci, gnomi i silvani i drugi, još čudniji žitelji. Stube su zavijale oko debla, a Tristran i zvijezda polako su se njima spustili. Tristranu je laknulo što je opet na nečemu što se drži za čvrsto tlo, a ipak se, na neki način koji nikada ne bi znao pretočiti u riječi, osjećao razočarano, kao da je,

kad su mu stopala ponovno dotaknula zemlju, izgubio nešto vrlo krasno.

Tri su dana hodali prije nego što je lučko stablo nestalo iza obzorja.

Išli su prema zapadu i zalasku sunca, širokom i prašnom cestom. Spavali su kraj živica. Tristran je jeo voće i oraščice s grmlja i drveća, i pio iz bistrih potoka. Malo su koga susretali na putu. Kad su mogli, svraćali su u mala gazdinstva gdje bi Tristran pola dana radio u zamjenu za hranu i malo stajske slame za spavanje. Katkad bi putom zastali u gradićima i selima da se umiju i najedu - ili, što se zvijezde tiče, da se pretvaraju da jedu - te da prenoće, kad god bi si to mogli priuštiti, u mjesnome svratištu.

U gradiću zvanom Krestišće Podbrdno Tristran i Yvaine doživjeli su susret s bjesovskim lovcima na roblje koji je mogao nesretno završiti, a Tristran provesti ostatak života boreći se u beskonačnim bjesovskim ratovima pod zemljom, da Yvaine nije bila brza na mislima i oštra na jeziku. U Berinhedovoj šumi Tristran je nadmašio jednog tamošnjeg orijaškog smečkastog orla koji ih je oboje htio odnijeti u gnijezdo da nahrani mladunčad, a nije se bojao baš ničega, izuzev vatre.

U taverni u Fulkovištu Tristran je postao znamenit nakon što je iz pamćenja izrecitirao Coleridgeovu poemu *Kublaj Kan*, Dvadeset treći psalam, monolog o vrlini samilosti iz *Mletačkog trgovca* i pjesmu dječaku koji je ostao na zapaljenom brodu kad su svi ostali utekli, listom štivo koje je morao naizust naučiti u školskim danima. Od srca se zahvaljivao gospođi Cherry što ga je tjerala da uči stihove napamet, sve dok se nije ispostavilo da je puk Fulkovišta donio odluku da on zauvijek ima ostati s njima i postati idući mjesni bard; Tristran i Yvaine bili su primorani iskrasti se iz mjesta u gluho doba noći, a pobjegli su samo zato što je Yvaine nagovorila dvorišne pse (dok Tristranu uopće nije bilo jasno kako joj je to pošlo za rukom) da ne laju dok oni prolaze.

Tristranovo je lice od sunca dobilo smeđu boju oraha, a odjeća izbljedila u nijanse hrđe i prašine. Yvaine je ostala blijeda kao Luna, i nije prestala šepati, ma koliko da su desetina milja prevalili.

Jedne večeri, nakon što su se ulogorili na rubu duboke šume, Tristran je čuo nešto što nikad prije nije čuo: prekrasan napjev, žalostan i osebujan. Ispunio mu je glavu viđenjima, a srce

udivljenjem i oduševljenjem. Glazba gaje navela na misli o neograničenim prostorima, o golemim kristalnim sferama što se neizrecivo sporo okreću kroz nesagledive zračne dvorane. Napjev ga je prenio daleko, odvojio od samoga sebe.

Nakon što su možda prošli dugi sati, a možda tek minute, pjev je završio, a Tristran je uzdahnuo. "Bilo je čudesno", rekao je. Zvijezdi su se usne i nehotice izvile u smiješak, a oči su joj zasjale. "Hvala", rekla mu je. "Valjda mi sve do sada nije došlo da zapjevam."

"Nikad još nisam čuo ništa slično."

"Bilo je noći", kazala mu je, "kada smo sestre i ja pjevale skupa. Pjevale smo pjesme poput ove, sve o našoj gospi majci, i o prirodi vremena, o radostima blistanja i o samoći."

"Neka ti ne bude", kazala mu je. "Barem sam još živa. Imala sam sreće što sam pala u Vilindom. A mislim i da sam vjerojatno imala sreće što sam upoznala tebe."

"Hvala ti", rekao je Tristran.

"Nema na čemu", rekla je zvijezda. Zatim je i ona uzdahnula, i zagledala se uvis, u nebo, kroz procjepe u krošnjama.

Tristran je tražio doručak. Pronašao je pokoju mladu puharu i stablo šljive puno ljubičastih plodova koji su sazreli i gotovo se sasušili u suhe šljive, kad je opazio pticu u raslinju.

Nije ju ni pokušao uloviti (nekoliko tjedana prije toga silno se prenerazio kad je zamalo uspio uloviti krupnog sivosmeđeg poljskog zeca za večeru, a zec je zastao na rubu šume, zgroženo ga pogledao, rekao: "Pa, baš ti je to služilo na čast, samo da znaš" i odskakutao u dugu travu), ali opčinila ga je. Ptica je bila jedinstvena, velika kao fazan, ali s perjem svih boja, kričavo crvenim i žutim i živopisno plavim. Izgledala je kao pridošlica iz tropskih krajeva, kao potpuni tuđinac u ovoj zelenoj, papratnoj šumi. Prepala se kad joj se stao primicati, nespretno šepajući i zapomažući reskim kreštanjem kad joj je prišao bliže.

Tristran je kleknuo na jedno koljeno kraj nje, šapćući da je smiri. Ispružio je ruku prema ptici. Bilo je očito u čemu je nevolja: srebrn lanac privezan ptici za nožicu zapleo se oko zavojita izboja čvornatog korijena, zarobivši ondje pticu i onemogućivši joj kretanje.

Vrlo pažljivo, Tristran je odmotao srebrni lanac i oslobodio ga korijena, lijevom rukom gladeći pticu po našušurenom perju. “Evo”, kazao joj je. “Idi kući.” Ali ptica nije ni pokušala otići od njega. Umjesto toga, nakrivila je glavu i zagledala mu se u lice. “Čuj,” rekao je Tristran, osjećajući se prilično čudno i smeteno, “netko će se vjerojatno brinuti što te nema.” Krenuo je podići pticu u naručje.

Uto ga je nešto udarilo i ošamutilo; iako je stajao u mjestu, imao je dojam da se upravo punom brzinom zaletio u nevidljivi zid. Zateturao je i gotovo se srušio.

“Lopovčino!” viknuo je prepukli starački glas. “Pretvorit ću ti kosti u led i ispeći te na vatri! Iskopat ću ti oči i privezati jedno za haringu, a drugo za galeba, da te dvojni pogled na more i nebo otjera u ludilo! Jezik ću ti pretvoriti u uskoprcanu glistu, a prsti će ti postati britve, a onda će ti plameni mravi zaplaziti po koži, pa svaki put kad se počeseš—”

“Nema potrebe da nadugačko opisujete što želite reći”, rekao je Tristran starici. “Nisam vam ukrao pticu. Lanac joj je zapeo za korijen, a ja sam je upravo oslobodio.”

Sumnjičavo ga je pogledala ispod raščupane, željeznosive kose. Zatim je pritrčala ptici i uzela je. Podigla ju je preda se i nešto joj šapnula, a ptica joj je odgovorila čudnim, pjevnim cvrkutom. Starica je sumnjičavo odmjerila Tristrana. “Pa, to što kažeš možda i nije hrpetina bezočnih laži”, priznala mu je krajnje nevoljko.

“Nije to uopće hrpetina bezočnih laži”, rekao je Tristran, ali starica i njena ptica već su bile na pola puta preko proplanka, pa je prikupio gljive puhare i šljive, i vratio se do Yvaine.

Sjedila je kraj puta i trljala si stopala. Bolio ju je kuk, kao i noga, dok su joj stopala bivala sve osjetljivija. Tristran ju je noću katkad znao čuti kako tiho jeca sebi u bradu. Nadao se da će im Luna poslati još jednog jednoroga, a znao je da neće.

“Pa,” kazao je Tristran Yvaine, “to je bilo čudno.” Ispričao joj je što mu se sve jutros zbilo i pomislio da je tu priči kraj.

Naravno, prevario se. Nekoliko sati nakon toga Tristran i zvijezda hodali su šumskom stazom kad su ih sustigla jarko oličena čergarska kola. Vukle su ih dvije sive mazge, a uzde je držala ona starica koja mu je zaprijetila pretvoriti kosti u led. Zaustavila je

mazge i koščatim prstom pozvala Tristrana. “Dođi amo, momče”, rekla je.

Oprezno joj se primaknuo. “Da, gospođo?”

“Sve mi se čini da sam ti se dužna ispričati”, rekla je. “Izgleda da si mi kazao istinu. Naprečac sam zaključila.”

“Da”, rekao je Tristran.

“Daj da te vidim”, rekla je i sišla na put. Hladnim je prstom dotakla mekano mjesto ispod Tristranove brade i prinudno mu podigla glavu. Upro je bademaste oči u njezine staračke zelene. “Izgledaš mi sasvim pošteno”, rekla mu je. “Zovi me Madame Semele. Krenula sam u Zid, na sajam. Baš si mislim, dobro bi mi došao dečko za rad na mojoj maloj cvjećarskoj tezgi - prodajem stakleno cvijeće, znaš, nešto najljepše što si u životu vidio. Ti bi bio sasvim dobar trgovčić, a na tu ruku ti možemo staviti rukavicu da ne plašiš kupce. Što veliš na to?”

Tristran je razmislio, rekao: “Ispričajte me” i otišao do Yvaine da se posavjetuje s njom. Zajedno su se vratili do starice.

“Dobar dan”, rekla je zvijezda. “Raspravili smo o vašoj ponudi, i smatramo da—”

“*Dakle?*” upitala je Madame Semele, netremice gledajući u Tristrana. “Što samo tu stojiš k’o mutavo prase! Govori! Govori! Govori!”

“Nemam nikakve želje raditi za vas na sajmu”, rekao je Tristran, “jer imam vlastita posla kojemu mi se ondje valja posvetiti. Međutim, u slučaju da nas ipak pristanete povesti, moja suputnica i ja voljni smo vam platiti prijevoz.”

Madame Semele odmahнула je glavom. “Ništa ja nemam od toga. Mogu i sama skupljati drva za ogrjev, a ti bi samo bio dodatni teret kojeg Bezvjernik i Beznadnik moraju vući. Ne primam putnike.” Popela se natrag na vozačku klupu.

“Ali,” rekao je Tristran, “platio bih vam.”

Coprnica se prezirno zacerekala. “Nema toga pod kapom nebeskom čime bi ti meni mogao platiti prijevoz. Nego, ako nećeš raditi za mene na sajmu u Zidu, gubi mi se s očiju.”

Tristran je opipao zapučak haljetka i osjetio je ondje, hladnu i savršenu, kakva je bila za čitavog trajanja njegovih putešestvija.

Izvukao ju je kažiprstom i palcem, i pokazao starici. “Prodajete stakleno cvijeće, kažete”, rekao joj je. “Što kažete na ovaj cvjetić?”

Bila je to visibaba izrađena od zelena i bijela stakla, vješto sazdana: kao da je jutros bila ubrana s rosne livade, još posuta kapljicama rose. Starica je na otkucaj srca zaškiljila u nju, promotrivši joj zelene listiće i uske bijele latice, a onda je graknula: zvučalo je kao kreštav hropac neke unesrećene ptice grabljivice. “Odakle ti?” kriknula je. “Daj mi je! Da si mi je smjesta dao!”

Tristran je sklopio prste oko visibabe, zakrivši ih pogledu, i ustuknuo za nekoliko koraka. “Hmm”, rekao je naglas. “Upravo sam se sjetio da sam duboko privržen ovome cvjetiću koji mi je otac dao na dar kad sam kretao na putovanje, i koji se, sve mi se čini, odlikuje iznimnim osobnim i obiteljskim značajem. Svakako mi je dosad donosio sreću ove ili one vrste. Možda bi mi bilo bolje da zadržim cvjetić, a suputnica i ja možemo u Zid pješice.”

Madame Semele bila je vidno rastrgana između želje da prijete i da se dodvori, a te potrebe tako su joj se bjelodano smjenjivale na licu da se gotovo tresla od nastojanja da ih obuzda. A zatim je ovladala sobom i kazala mu glasom prepuklim od suzdržavanja: “De, de. Čemu žurba. Sigurna sam da nas dvoje možemo sklopiti pogodbu.”

“O,” rekao je Tristran, “čisto sumnjam. To bi trebala biti baš vrlo dobra pogodba da mene privuče, a morala bi biti popraćena i izvjesnim jamstvima sigurnog putovanja, te zaštitnim klauzulama, kako bih bio siguran da će vaše ponašanje i postupci prema meni i mojoj suputnici u svakom trenutku biti dobrohotni.”

“Daj da opet vidim tu visibabu”, zamolila ga je starica.

Ptica jarkih boja, s lancem oko jedne noge, izlepršala je iz otvorenih vrata čergarskih kola i pogledala što se to zbiva pod njom.

“Sirotica,” rekla je Yvaine, “tako zavezana lancem. Zbog čega je ne pustite na slobodu?”

Ali starica joj nije odgovorila, osorno je prečuvši, ili je tako barem Tristran zaključio. Rekla mu je: “Prevest ću te do Zida, i kunem ti se čašću i pravim imenom da ti nijednim svojim djelom neću pokušati nauditi za vrijeme putovanja.”

“Niti nedjelovanjem ili pak neizravnim djelovanjem dopustiti da nevolja snađe mene ili moju suputnicu.”

“Kako ti kažeš.”

Tristran je još malo razmislio. Svakako nije imao povjerenja u staricu. "Želim da mi dadete riječ kako ćemo stići u Zid u istoj naravi, obliku i stanju u kojima smo sada, te da ćete nam putom dati hranu i smještaj."

Starica je coknula jezikom, te kimnula. Ponovno se spustila s vozačke klupe, hraknula i pljunula u prašinu. Pokazala je prstom na ispljuvak. "Sada ti", rekla je. Tristran je pljunuo odmah pokraj njega. Coprnica je stopalom protrljala obje mokre mrlje, tako da su se izmiješale. "Eto", rekla je. "Pogodba je pogodba. Daj mi taj cvijet."

Pohlepa i glad tako su joj se jasno ocrtavale na licu da je Tristranu postalo jasno kako se mogao i bolje pogoditi, ali ipak je dao očevu visibabu starici. Kad ju je uzela, licem joj se raširio krezub osmijeh. "Ma, ova mi doista izgleda bolje od one koju je prokleta derište budzašto dalo prije gotovo dvadeset ljeta. Nego, reci ti meni, mladiću," upitala je Tristrana, pogledavši ga oštrim, staračkim očima, "znaš li ti kakvu si to stvarčicu nosio u zapučku?"

"Cvjetić. Stakleni cvjetić."

Starica se nasmijala tako jako i tako naglo da je Tristran pomislio da se guši. "To je smrznuta čarolija", rekla mu je. "Predmet moći. Takva stvar u pravim rukama može učiniti čuda i čudesna. Gledaj." Podigla je visibabu iznad glave, a onda je polako spustila, lagano njome dotaknuvši Tristranu čelo.

Na jedan se kratak otkucaj srca osjetio izuzetno čudno, kao da mu žilama umjesto krvi kola gusta, crna melasa; zatim se oblik svijeta promijenio. Sve mu je postalo golemo i gorostasno. Kao da je sama starica postala orijašica, a vid mu se zamutio i zbunio.

Dvije silne ruke spustile su se i blago ga podigle sa zemlje. "Kola nisu ne znam kolika", rekla je Madame Semele, a glas joj je bio potmuo, polagan, tečan tutanj. "Pa ću se držati slova svoga zavjeta, jer neću ti nauditi, a imat ćeš i hranu i smještaj na putovanju u Zid." A zatim je spustila puha u džep pregače i uspentrala se na kola.

"A što predlažete učiniti sa mnom?" upitala ju je Yvaine, ali nije se posve iznenadila kad nije dobila odgovor. Otišla je za staricom u tamnu unutrašnjost čergarskih kola. Nisu bila pregrađena u prostorije; uz jedan zid nalazio se krupan regal od kože i borovine sa stotinu pretinaca, a u jedan od tih pretinaca, podstavljen mekim

čičkovim maškom, starica je stavila visibabu. Ispod prozora na drugom zidu stajao je mali krevet, kraj velikog ormara.

Madame Semele sagnula se i izvukla drveni kavez iz nereda ispod kreveta, te izvadila ustreptalog puha iz džepa i stavila ga u nj. Zatim je uzela šaku oraščića, bobica i sjemenki iz drvene zdjelice i isula ih u kavez, koji je objesila o lanac na sredini kola.

“Eto vidiš”, rekla je. *“I hrana i smještaj.”*

Yvaine je sve to radozno promatrala sjedeći na staričinom krevetu. “Jesam li u pravu”, pristojno ju je upitala, “kada iz raspoloživih dokaza (naime, toga što me niste ni pogledali, ili, ako vam je pogled i prešao preko mene, toga što mi se ni riječju niste obratili, te toga što ste mojeg suputnika pretvorili u životinjicu a da se niste na sličan način pobrinuli za mene) zaključujem da me ne možete niti vidjeti, niti čuti?”

Vještica joj nije odgovorila. Otišla je do vozačkog mjesta, sjela i dohvatila uzde. Egzotična ptica poskočila je kraj nje i jedanput radozno cvrkutnula.

“Pa jasno da sam održala riječ - doslovce”, rekla je starica kao da joj odgovara. “Vratit ću mu prvotni oblik na sajmišnoj livadi, tako da će se preobraziti u sebe prije nego što dođe u Zid. A nakon što dobije stari lik, i tebe ću opet pretvoriti u ženu, jer još nisam našla bolju sluškinju od tebe, glupačo. Ne bih podnijela da mi se on povazdan mota pod nogama, da mi njuška i virka i stalno nešto zapitkuje, a još bih ga morala i hraniti pride, i to ne samo oraščićima i sjemenkama.” Čvrsto se obujmila rukama i počela klatiti u mjestu. “O, vrlo rano mora ustati taj koji će mene nasamariti. A stvarno vjerujem da je cvijet toga tikvana još i bolji od onoga kojeg si me ti lišila prije toliko ljeta.”

Coknula je jezikom, i pucnula uzdama, i mazge su počele glavinjati šumskom stazom.

Dok je vještica vozila, Yvaine je počivala na njenom pljesnivom krevetu. Kola su se njihala i klaparala šumom. Kad bi se zaustavila, ona se budila i ustajala. Dok je vještica spavala, Yvaine bi sjedila na krovu čergarskih kola i gledala zvijezde. Katkad bi coprnicina ptica sjela uz nju, i tada bi je mazila i tetošila, jer joj je prijalo što barem netko prepoznaje da ona postoji. Ali dok je vještica bila budna, ptica se ponašala kao da je uopće nema.

Yvaine je također skrbila za puha, koji je najveći dio vremena provodio spavajući čvrsto kao top, sklupčan s glavom između šapica. Kad bi vještica otišla prikupiti drva za ogrjev ili donijeti vodu, Yvaine bi otvorila njegov kavez, gladila ga i pričala mu, a u nekoliko prilika mu je i pjevala, iako nije mogla procijeniti je li išta od Tristrana ostalo u puhu koji ju je gledao spokojnim, snenim očicama, sličnim kapljicama crne tinte, i čije je krzno bilo mekše od paperja.

Kuk je više nije bolio jer sad nije morala hodati iz dana u dan, a ni stopala je više nisu naročito mučila. Uvijek će šepati, to je znala, jer Tristran nije neki vidar kad je u pitanju zarastanje slomljene kosti, iako joj je pomogao najbolje što je znao. To mu je i Meggot priznala.

Pri susretu s drugim ljudima, što se tu i tamo znalo dogoditi, zvijezda je davala sve od sebe da ne izlazi na vidjelo. Doduše, uskoro je naučila da sve i kad bi joj se netko obratio dok ga vještica može čuti - sve i kad bi netko, kao jedanput jedan drvosječa, upro prstom u nju i upitao Madame Semele tko je to - coprnica uopće neće biti u stanju opaziti da je Yvaine tu, pa čak ni čuti ništa što bi imalo veze s njezinim postojanjem.

I tako su prolazili tjedni, puni tandrkanja i trešnje što prodire u same kosti, u coprnicinim čergarskim kolima, za vješticu, i pticu, i puha, i palu zvijezdu.

Devet

Gdje se mahom opisuju zbivanja u
Kopkovu Jarku

KOPKOV JARAK BIO JE DUBOK USJEK U VAPNENAČKIM PRIGORJIMA - visokim, zelenim bregovima gdje tanak sloj zelene trave i crvenkaste zemlje prekriva stijene od krede, a tla jedva da ima dovoljno da se drveće primi korijenjem. Jarak je izdaleka izgledao kao bijela brazgotina krede na ploči presvučenoj zelenim baršunom. Mjesna legenda kazivala je da je taj usjek u jednom danu i jednoj noći iskopao izvjesni Kopko, služeći se kopačom koja je svojedobno bila oštrica mača, prije nego što ju je Weyland Smith istopio i prekovao na putu kroz Vilindom iz Zida. Bilo je onih koji su tvrdili da je taj mač u davnini bio Flamberge, i drugih koji su kazivali da je to nekoć bio mač Balmung; ali nije se mogao naći nitko tko bi kazao da znade tko je taj Kopko točno bio, pa su sve to lako mogla biti puka naklapanja. Uglavnom, put za Zid vodio je kroz Kopkov Jarak, tako da je svaki putnik što ide pješice ili ma kojom vrstom vozila na kotačima morao proći Jarkom, gdje se kreda s obiju strana uzdiže poput debelih bijelih zidova, a Prigorja valovito naliježu na njih kao zeleni jastuci na postelji diva.

Usred Jarka, pokraj puta, stajalo je nešto što na prvi pogled nije bilo mnogo više od hrpe naslagana pruća i šiblja. Pomniji pogled otkrio bi da je priroda dotične nakupine negdje na pola puta između male brvnare i velikog stožastog šatora od drveta, s rupom na krovu kroz koju bi se povremeno provukao tračak sivog dima.

Čovjek u crnom već je dva dana najpozornije držao tu hrpu pruća na oku, odozgo s vrha Prigorja, a i iz veće blizine kad bi se usudio. Kolibu, ustanovio je, nastava žena poodmaklih godina. Nema sustanara, a ni vidljiva posla, osim što zaustavlja baš svakog usamljenog namjernika i svako vozilo što prolazi Jarkom, te trati dane.

Djelovala mu je posve bezopasno, ali Septimus nije ostao jedini preživjeli muškarac u svojoj obitelji zato što se uzdao u vanjski izgled, a dotična je starica, u to je bio uvjeren, bila ista ona koja je preklala Primusa.

Dužnost osvete tražila je krv za krv; nije, ipak, nalagala da se dotična krv prolije na točno određen način. Sad, narav je Septimusa svrstala u rođene trovače. Svaka čast oštricama, udarcima i stupicama, ali bočica bistre tekućine koja umiješana u hrani gubi svaki trag okusa i mirisa, e, to je bio Septimusov *metier*.

Nažalost, starica očito nije uopće jela hranu koju ne bi sama prikupila ili ulovila u stupicu, pa iako mu je palo na pamet da joj na vratima kuće ostavi vruću pitu s nadjevom od zrelih jabuka i smrtonosnog resnika, ubrzo je zaključio da to baš i neće ići. Razmislio je ne bi li skotrljao gromadu vapnenca s okolnih brda i svalio je na kućicu; ali to ne bi zajamčilo da će i nju zgnječiti. Požalio je što nije veći čarobnjak - odlikovao se skromnom sposobnošću pronalaženja koja se mjestimice znala naći u njegovoj lozi, a tijekom godina je naučio ili ukrao pokoju manju čaroliju: svejedno, nije znao ništa što bi mu dobro došlo sada, kada treba prizvati poplave, ili uragane, ili udare munja. I tako je Septimus motrio svoju buduću žrtvu kao što mačka motri mišju rupu, iz sata u sat, noću i danju.

Prošao je ponoćni sat i bilo je mračno, bez i tračka mjesečine, kad se Septimus napokon prikrao vratima kuće od pruća s lončićem žeravice u jednoj ruci, te knjigom romantične poezije i gnijezdom kosa, u koje je smjestio nekoliko šišarki jele, u drugoj. O pojasu mu je visjela toljaga od hrastovine, glave načičkane mjedenim klinovima. Osluhnuo je na vratima, ali nije čuo ništa do ravnomjerna disanja i, tu i tamo, snenog mrmljanja. Oči su mu se privikle na mrak, a kuća se jasno ocrtavala naspram bijele krede Jarka. Odšuljao se do ugla kućice, odakle je mogao držati ulaz na oku.

Najprije je istrгнуo nekoliko stranica iz knjige pjesama i zgužvao svaku pjesmu u lopticu ili smotuljak papira, te ih ugurao između pruća u zidu kolibe pri tlu. Preko pjesama stavio je šišarke. Zatim je otvorio lončić, vrškom noža s poklopca skinuo nekoliko traka voštanog lana i uronio ih u usijanu žeravicu. Kad su se dobro razgorjele, stavio ih je na smotuljke i šišarke, te stao oprezno puhati u žute plamičke sve dok se nisu primili. Rasuo je suharke iz ptičjega

gnijezda po vatrici, koja je zapucketala u mraku i stala cvasti i rasti. Suho pruće u zidu počelo se blago dimiti, tjerajući Septimusa da suspregne kašalj, a onda je planulo, a Septimus se nasmiješio.

Septimus se vratio pred ulaz u kolibu i visoko podigao toljagu. *Jer, procijenio je, baba će ili izgorjeti zajedno sa svojom kućom, čime će moj zadatak biti ispunjen, ili će pak osjetiti dim i probuditi se, sva ustrašena i smetena, te istrčati iz kuće, a onda ću je toljagom zviznuti po glavi i rascopati je prije nego što stigne i riječ reći. I tada će ona biti mrtva, a moja osveta ispunjena.*

“Dobar plan”, kazao je njegov mrtvi brat Tertius pucketanjem suhog drveta. “A nakon što je ubije, može se posvetiti stjecanju Moći Vihordvora.”

“Vidjet ćemo”, rekao je Primus, a glas mu je bio zov daleke noćne ptice.

Plamenovi su lizali drvenu kućicu, te rasli i bujali uza zidove u žarku, žutonarančastu vatru. Nitko nije izašao na vrata kolibe. Uskoro se požar razbuktao, pa je Septimus morao ustuknuti za nekoliko koraka da se odmakne od jare. Osmjehnuo se, široko i pobjedonosno, i spustio toljagu.

Osjetio je oštru bol u peti. Okrenuo se i opazio gdje mu bistrooka zmijica, rumena pod sjajem vatre, duboko zariva zube straga u kožnu čizmu. Zavitlao je toljagom prema zmijici, ali stvorenjce mu se odmaknulo od pete i velikom brzinom šmugnulo za bijelu vapnenačku gromadu.

Bol u peti počela mu je jenjavati. *Ako je i bilo otrova u ugrizu, pomislio je Septimus, koža ga je jamačno dobrim dijelom upila. Podvezat ću si nogu u gležnju, a zatim izuti čizmu i na mjestu ugriza načiniti rez u obliku križa, te isisati gujin otrov.* Tako razmišljajući, sjeo je na gromadu vapnenca pod svjetlošću požara i povukao čizmu.

Nije se dala izuti. Stopalo mu je trnulo, pa je shvatio da mu zacijelo brzo otiče. *Onda ću odsjeći čizmu,* pomislio je. Podigao je nogu u razinu bedra; na trenutak je pomislio da mu se svijet mrači, a onda je opazio da se vatra, koja je dotad poput krijesa obasjavala Jarak, ugasila. Studen ga je prožela do kosti.

“Dakle,” kazao mu je glas iza leđa, mek kao svilena uzica za gušenje, sladak kao otrovna pastila, “mislio si se ogrijati paljevinom

moje male kolibe. Jesi li to čekao na vratima da udarcima ugasiš plamen, pokaže li se da mi nije po volji?”

Septimus joj je htio odgovoriti, ali mišići u čeljusti čvrsto su mu se stegli, a zubi snažno zaškrgutali. Srce mu je počelo tući u grudima kao mali bubanj, ne uvriježenim, ravnomjernim otkucajima već divlje i nesputano, bez ritma. Osjećao je kako mu svaka žila i žilica pronose živu vatru tijelom, ako to pak njima ne kola led: nije mogao odrediti.

Jedna mu je starica iskoračila u vidokrug. Sličila je ženi koja je stanovala u drvenoj kolibi, ali bila je starija, tako starija. Septimus je pokušao zatreptati, razbistriti oči pune suza, ali zaboravio je kako se trepće, a oči mu se nisu dale sklopiti.

“Sram te bilo”, rekla mu je žena. “Pokušao si podmetnuti požar i tjelesno napasti sirotu staricu koja sama živi, i bila bi prepuštena na milost i nemilost svakoj vucibatini koja naiđe da nije dobrote njenih malih prijatelja.”

I podigla je nešto s krednog tla i obavila time zapešće. Zatim se vratila u kolibu - koja čudesno nije izgorjela, ili se pak obnovila, Septimus nije znao i nije ga bilo briga. Srce mu je pod rebrima bubnjalo u sinkopama, i bio bi vrisnuo iz petnih žila, da je mogao.

Svanula je zora prije nego što je bol minula, a starija su braća tada šesteroglasno primila Septimusa u svoje redove.

Septimus je jedanput, za kraj, bacio pogled na skvrčeno, još toplo obličje u kojem je nekoć prebivao, i pogled u njegovim očima. Zatim je pogledao u stranu.

“Više nema braće koja joj se može osvetiti,” kazao je glasom jutarnjih ugara, “i nijedan od nas nikada neće biti vladar Vihordvora. Pođimo dalje.”

A nakon što je to kazao, ondje više ni duhova nije bilo.

* * *

Sunce je toga dana sjalo u zenitu kad su kola Madame Semele zaklaparala vapnenačkim usjekom Kopkova Jarka.

Madame Semele primijetila je čađavu kolibu od pruća kraj puta i, kad joj se približila, zgrbljenu staricu u izbljedjeloj crvenoj opravi koja joj je mahnula s ruba staze. Žena je bila slijepa na jedno oko, smežurane kože i kose bijele kao snijeg.

“Dobar ti dan, sestro. Što ti je to bilo s kućom?” upitala ju je Madame Semele.

“Ta današnja mladež. Jedan je pomislio da bi baš veselo bilo potpaliti kuću sirote starice koja u životu mrava nije zgazila. Pa, taj je brzo naučio svoju lekciju.”

“Jest”, rekla je Madame Semele. “Uvijek oni nauče. A nikada nam ne budu zahvalni na lekciji.”

“Istinu zboriš”, kazala je žena u blijedocrvenoj opravi. “Nego, reci ti meni nešto, dušice. Tko li se sve to danas s tobom vozi?”

“To se tebe”, rekla je nabusito Madame Semele, “baš nimalo ne tiče, i hvala ti unaprijed što ne guraš nos u tuđa posla.”

“Tko se vozi s tobom? Kaži mi po istini, da ne nahuckam harpije na tebe, da te ne raščereče i ne objese ono malo što od tebe ostane o kuku duboko pod svijetom.”

“A tko si ti, molim te, da mi tako prijetiš?”

Starica je uprla ono svoje zdravo i ono svoje mutno oko u Madame Semele. “Znam ja tebe, Slanko Žabokrečanko. Drži taj pogani jezik za zubima. Tko putuje s tobom?”

Madame Semele osjetila je kako joj riječi bježe s usana, željela ih ona reći ili ne. “Evo tko: dvije mazge u zaprezi, ja, služavka koju držim u liku velike ptice, te mladić u liku puha.”

“Tkogod drugi? Štogod drugo?”

“Nitko i ništa. Kunem ti se Sestrinstvom.”

Žena kraj puta stisnula je usne. “Onda idi svojim putom, da te više ne gledam”, rekla je.

Madame Semele coknula je jezikom i protresla uzde, pa su se mazge počele vući dalje.

U posuđenoj postelji u tamnoj unutrašnjosti kola zvijezda je sve to prespavala, ne znajući kako je blizu stradavanja bila, niti kako ga je

tijesno izbjegla.

Kad su im kućica od pruća i smrtna bjelina Kopkova Jarka nestali s vidika, egzotična ptica dolepršala je na pritku, zabacila glavu i stala graktati, kreštati i pjevuckati sve dok joj Madame Semele nije kazala da će joj zavrnuti tu blesavu šiju ako ne ušuti. A čak i tada je, u mirnome mraku kola, naočita ptica hihotala i cvrkutala i piskutala, a jedanput je, čak, i huknula poput ćuka.

Sunce je već bilo nisko nad zapadnim obzorjem kad su se približili mjestu Zidu. Sjalo im je u oči, zasljepljujući ih i pretvarajući im svijet u tekuće zlato. Nebo, drveće, grmlje, čak i sam put zlatili su se na svjetlosti zapadajućeg sunca.

Madame Semele zaustavila je mazge na livadi, tamo gdje će joj stajati tezga. Ispregnula je obje mazge i odvela ih do potoka, gdje ih je privezala uz drvo. Stale su piti žedno i zdušno.

Po cijeloj livadi i drugi su prodavači i posjetitelji postavljali tezge, podizali šatore i vješali paravane s grana. Ozračje iščekivanja doticalo je sve i svakoga poput zlatne svjetlosti zapadajućega sunca.

Madame Semele ušla je u kola i otkvačila kavez s lanca. Iznijela ga je na livadu i spustila na travnati humak. Otvorila je vratašca kaveza i koščatim prstima izvadila usnulog puha. "Idemo van", rekla mu je. Puh je prednjim šapicama protrljao vodenaste crne očice i zaškiljio u svjetlost sumraka.

Vještica je iz pregače izvadila stakleni sunovrat. Njime je dotaknula Tristranovu glavu.

Tristran je pospano zatreptao, a zatim zijevnuo. Prošao je rukom kroz raskuštranu smeđu kosu, uspravio se i pogledao vješticu sa silnom mržnjom u očima. "Ma, ti jedna zla stara babetino—" progovorio je.

"Začepi ta blesava usta", odsječno je rekla Madame Semele. "Dovela sam te amo zdravog i čitavog, u istom stanju u kojem sam te našla. Dala sam ti hranu i dala sam ti smještaj - a ako ti ni jedno ni drugo nije bilo po volji, niti si to očekivao, pa, što se to mene tiče? Hajde, bježi sada, dok te nisam pretvorila u migoljavu glistu i odgrizla ti glavu, ili možda rep, tko će ga znati. Idi! Iš! Iš!"

Tristran je nabrojao do deset, a zatim se udaljio, sav namrgođen. Zaustavio se nakon desetak koraka kraj nekog grmlja i pričekao

zvijezdu, koja je šepavo sišla s kola i pošla prema njemu.

“Jesi li dobro?” upitao ju je, istinski zabrinut, kad je došla do njega.

“Jesam, hvala”, rekla je zvijezda. “Nije me zlostavljala. Dapače, uvjerenam sam da uopće nije imala pojma da sam kraj nje. Baš neobično, zar ne?”

Madame Semele sad je stajala pred pticom. Onim staklenim cvijetom dotaknula joj je pernatu glavu, a ptica se rastočila i promijenila i pretvorila u mladu ženu, izgledom ne naročito stariju od samoga Tristrana, tamne, kovrčave kose i krznatih, mačjih ušiju. Letimice je pogledala prema Tristranu, a u tim ljubičastim očima bilo je nečega Tristranu krajnje poznatog, iako se nije mogao sjetiti gdje ih je to već vidio.

“Znači, to je pravo obličje ptice”, rekla je Yvaine. “Bila mi je dobra suputnica.” A onda je zvijezda shvatila da srebrni lanac koji je držao pticu zarobljenom stoji i sad kad je ptica postala žena, i još joj se zlatnocrveno presijava oko zapešća i gležnja. Yvaine je to pokazala Tristranu.

“Da”, rekao je Tristran. “Vidim. Doista grozno. Ali ne znam dade li se tu išta učiniti.”

Zajedno su pošli preko livade prema procjepu u zidu. “Najprije ćemo posjetiti moje roditelje,” rekao je Tristran, “jer nema sumnje da sam im nedostajao onoliko koliko su i oni nedostajali meni” - iako, istini za volju, Tristran jedva da je u svim svojim putešestvijama i pomislio na svoje roditelje - “i onda ćemo navratiti do Victorije Forester, i” - i s tim / Tristran je ušutio. Jer više nije mogao pomiriti svoju nekadašnju nakanu da dade zvijezdu Victoriji Forester sa sadašnjim saznanjem da zvijezda nije stvar koja se može predati iz ruke u ruku, nego istinska osoba u svakom pogledu, i ni u kojem pogledu stvar. A ipak, Victoria Forester *jest* njegova prava ljubav.

Kako bude, bit će. Progutat će tu gorku pilulu kada za to dođe vrijeme, odlučio je. Sada će prvo odvesti Yvaine u selo i rješavati nedoumice kako budu nailazile. Osjetio je kako ga obuzima bolja volja, a u glavi mu je vrijeme provedeno u liku puha već nije bilo više od ostataka sna, kao da je naprosto jedno popodne zadrijemao pred kuhinjskim ognjištem i sad se ponovno posve razbudio. U ustima je gotovo osjećao upamćeni okus najboljeg tamnog piva gospodina

Bromiosa, iako je shvatio, lecnuvši se pun krivnje, da je zaboravio boju očiju Victorije Forester.

Sunce je bilo golemo i rumeno iza krovova Zida kad su Tristran i Yvaine prešli na suprotnu stranu livade i ugledali pod sobom procjep u zidu. Zvijezda je nesigurno zastala.

“Jesi li siguran da to zaista želiš?” upitala je Tristrana. “Jer ja sam u nedoumici.”

“Ništa ti ne brini”, rekao joj je. “Makar me ne iznenađuje što su te spopali živci; meni je u trbuhu kao da sam progutao stotinu leptira. Osjetit ćeš se umnogome bolje nakon što sjedneš u salon moje majke i popiješ njezin čaj - dobro, nećeš ga piti, ali bit će čaja da ga srkneš - ma, dajem ti riječ da će za jednu takvu gošću, i za doček sinu nakon duga izbivanja, moja majka iznijeti najbolji servis.” I rukom je potražio njenu, i zaštitnički je stisnuo.

Pogledala ga je, i nasmiješila se, blago i žalosno. “Kamo god ti pošao...” prošaptala je.

Držeći se za ruke, mladi momak i pala zvijezda krenuli su prema procjepu u zidu.

Deset

Zvezdana prašina

KATKAD SE KAŽE DA JE JEDNAKO LAKO PREVIDJETI NEŠTO KRUPNO I upadljivo kao i previdjeti nešto sitno i nejasno, te da upravo one krupne stvari koje čovjek previdi često stvore nevolje.

Tristran Thorn došao je do procjepa u zidu sa strane Vilindoma po drugi put otkako je bio začet prije osamnaest godina, sa zvijezdom koja je šepala kraj njega. Opijali su ga mirisi i zvuci sela u kojem je proveo djetinjstvo, a srce mu je bujalo u grudima. Pristojno je kimnuo stražarima na procjepu kad im je prišao, prepoznavši obojicu. Mlađi, koji se dokono klatio s noge na nogu i iz vrča, sva je prilika, otpijao najbolje tamno pivo gospodina Bromiosa, bio je Wystan Pippin, koji je nekoć išao u školu s Tristranom, iako se nikad nisu družili; stariji, pak, koji je ozlojeđeno uvlačio dim iz lule koja se očito netom ugasila, bio je glavom i bradom Tristranov bivši poslodavac u trgovini *Monday & Brown*, časni Jerome Ambrose Brown. Stražari su bili leđima okrenuti Tristranu i Yvaine, pogleda odlučno uprtih u selo, kao da drže da bi bio grijeh promatrati pripreme što se odvijaju na livadi iza njih.

“Dobra večer,” pristojno ih je oslovio Tristran, “Wystane, gospodine Brown.”

Obojica su se prenula. Wystan si je prolio pivo po prsima kaputića. Gospodin Brown podigao je štap i uzbuđeno upro vrh Tristranu u grudi. Wystan Pippin odložio je pivo, mašio se štapa i njime zapriječio prolaz.

“Ni koraka dalje!” rekao je gospodin Brown, mahnuvši štapom na Tristrana kao da je on neka divlja zvijer koja bi svaki čas mogla skočiti na njega.

Tristran se nasmijao. “Zar me ne prepoznajete?” upitao ga je. “Ja sam, Tristran Thorn.”

Ali gospodin Brown, koji je, znao je Tristran, bio stariji stražar, nije spustio štap. Odmjerio je Tristrana od glave do pete, od izlizanih

smeđih čizama do duge raskuštrane kose. Zatim se zagledao u Tristranovo preplanulo lice i sumnjičavo šmrknuo. “Ako i jesi ona propalica Thorn,” rekao je, “ne vidim zašto bismo propustili tebe ili nju. Napokon, mi čuvamo zid.”

Tristran je trepnuo. “I ja sam nekoć čuvao zid”, spomenuo je. “I sjećam se da ne postoji pravilo o zabrani prolaza iz ovoga smjera. Samo sa strane sela.”

Gospodin Brown polako je kimnuo. Zatim je kazao, onako kako se govori maloumnima: “A ako jesi Tristran Thorn - što sam voljan prihvatiti samo rasprave radi, jer nimalo mu ne sličiš, a ni govorom na njega ne podsjećaš - za svih godina koje si ovdje proživio, koliko je točno ljudi prošlo kroza zid sa strane livade?”

“Eto, nijedan, koliko znadem”, rekao je Tristran.

Gospodin Brown osmjehnuo se onako kako se volio smješkat i kad bi Tristranu uskraćivao jutarnju nadnicu zato što je pet minuta zakasnio. “Baš tako”, rekao je. “Pravilo ne postoji zato što do toga ne dolazi. Nitko ne prolazi sa suprotne strane. Barem ne dok sam *ja* na dužnosti, u svakom slučaju. A sad, tornjaj se odavde, dok te nisam izdevetao po glavi.”

Tristran je zanijemio u čudu. “Ako vi mislite da sam ja prošao, ma, sve to što sam prošao, samo da me na samome kraju zaustave jedan samodopadni, škrti piljar i klippan koji je od mene prepisivao testove iz povijesti...” započeo je, ali Yvaine ga je dotaknula po ramenu i kazala: “Tristrane, pusti mu na volju, zasad. Nećeš se boriti sa svojim.”

Tristran joj nije odgovorio. Onda se okrenuo na peti, bez riječi, i skupa su pošli natrag uz livadu. Oko njih je bulumenta stvorova i ljudi podizala tezge, vješala natpise i vozila tačke. A Tristran je u tom trenutku, u naletu nečega pomalo sličnog nostalgiji, ali nostalgiji što se u jednakoj mjeri sastoji od čežnje i očaja, shvatio da bi vrlo lako ovo mogli biti njegovi, jer osjetio je da ima više zajedničkog s njima nego s blijedoputim žiteljima Zida u kaputima od kamgarna i čizmama s okovima.

Zastali su i počeli promatrali kako se jedna sitna žena, široka gotovo koliko i visoka, trudi postaviti tezgu. Bez poziva, Tristran joj je prišao i počeo pomagati, prenositi teške sanduke od kolica do tezge, penjati se na visoke ljestve da povješa raznorazne barjačice s grane,

vaditi iz sanduka teške staklene boce i vrčeve (listom začepljene golemim, potamnjelim čepovima, zapečaćene srebrnkastim voskom i ispunjene raznobojnim dimom što polako kola) i razmještati ih na police. Dok su on i prodavačica tako radili, Yvaine je sjedila na obližnjem panju i tihim im, jasnim glasom pjevala pjesme visokih zvijezda, kao i svjetovnije pjesme koje je čula i naučila od svijeta kojeg su susreli na svojim putovanjima.

Kad su Tristran i sitna žena počeli privoditi posao kraju, priređujući tezgu za sutradan, već su radili pod svjetiljkama. Žena ih nije htjela pustiti da odu dok ih ne nahrani; Yvaine ju je jedva uspjela uvjeriti da nije gladna, ali Tristran je zdušno pojeo sve što mu je poslužila, te, neočekivano za njega, popio preko pola stolne boce slatkog kanarskog vina, tvrdeći da nema ništa jači okus od svježe iscijeđenog groždanog soka i da baš nimalo ne utječe na njega. Pa ipak, kad im je zbijena, sitna žena ponudila da prespavaju na čistini iza njezinih kolica, Tristran je za tren oka zaspao snom pijanca.

Bila je vedra, hladna noć. Zvijezda je sjedila kraj usnulog mladića koji ju je nekoć zarobio, a zatim joj postao suputnik, i čudila se kamo joj je mržnja nestala. Nije joj se spavalo.

Nešto je šušnulo otraga, u travi. Tamnokosa žena našla se kraj nje, i zajedno su nastavile promatrati Tristrana.

“Ima u njemu još nešto puhovsko”, kazala je tamnokosa žena. Uši su joj bile šiljaste i mačje, a izgledala je jedva malo starije od samoga Tristrana. “Katkad se pitam preobražava li ona to ljude u životinje, ili pak pronalazi stvorenje u nama i oslobađa ga. Možda u meni ima nečega što je po svojoj prirodi ptica jarkih boja. O tome sam vrlo često razmišljala, ali nisam došla ni do kakvog zaključka.”

Tristran je promrmlija nešto nerazumljivo i promeškoltio se u snu. Zatim je blago zahrkao.

Žena je obišla Tristrana i sjela kraj njega. “Imam dojam da je dobra srca”, rekla je.

“Da”, priznala je zvijezda. “Rekla bih da jest.”

“Trebala bih te upozoriti”, rekla je žena. “Ako napustiš ove krajeve i odeš... onamo...” i mahnula je prema selu Zidu vitkom rukom s čijeg je zapešća ljesnuo srebrn lanac, “... onda ćeš se, koliko mi je znano, preobraziti u ono što bi u tome svijetu i bila: u hladnu, mrtvu stvar što se survala s neba.”

Zvijezda se stresla, ali ništa nije rekla. Samo je ispružila ruku preko usnulog Tristrana i dotakla srebrni lanac koji se ženi obavijao oko zapešća i gležnja, te protezao u grmlje i dalje u mrak.

“Navikneš se na to, s vremenom”, rekla je žena.

“Doista? Navikneš se?”

Ljubičaste oči pogledale su u plave oči, a zatim u stranu. “Ne.”

Zvijezda je pustila lanac. “Nekoć me ulovio lancem vrlo sličnim tvojemu. Zatim me oslobodio, a ja sam pobjegla. Ali pronašao me i dužnošću vezao uza se, a moj soj to obvezuje čvršće od najčvršćega lanca.”

Travanjski je lahor zapirio livadom, prošuštavši grmljem i drvećem u dugom, prohladnom uzduhu. Žena mačjih ušiju zabacila je kovrčavu kosu s lica, te rekla: “Imaš neku dužnost otprije, zar ne? Imaš nešto što ti ne pripada, a što moraš predati zakonitome vlasniku.”

Zvijezda je stisnula usne. “Tko si ti?” upitala ju je.

“Rekla sam ti. Bila sam ptica u čergarskim kolima”, rekla je žena. “Znam što si ti, i znam zašto te vještica nikad nije opazila. Znam tko te traži i zbog čega si joj potrebna. Također znam odakle potječe topaz koji nosiš oko struka na srebrnu lancu. Znajući to, kao i tvoju pravu prirodu, znam i kakva te dužnost zacijelo čeka.” Sagnula se i prstima nježno odmaknula kosu s Tristranova lica. Usnuli mladić nije se ni pomaknuo ni odgovorio.

“Mislim da ti ne vjerujem, niti imam povjerenja u tebe”, rekla je zvijezda. Neka se noćna ptica oglasila s krošnje iznad njih. Zvučala je vrlo usamljeno u mraku.

“Vidjela sam ti topaz oko struka dok sam bila ptica”, rekla je žena i ponovno ustala. “Gledala sam te dok si se kupala u rijeci, i prepoznala što je to.”

“Kako?” upitala ju je zvijezda. “Kako si ga prepoznala?”

Ali tamnokosa žena samo je odmahнула glavom i vratila se putom kojim je došla, uputivši tek još jedan pogled prema usnulome mladiću na travi. A zatim ju je progutala noć.

Tristranu je kosa opet, nedokazano, pala preko lica. Zvijezda se prignula i nježno je odmaknula, pustivši pritom da joj prsti ostanu na njegovu licu. On je samo spavao.

Tristrana je netom nakon izlaska sunca probudio krupan jazavac koji je hodao na stražnjim nogama i nosio izlizani svileni haljetak boje lavande. Njuškao mu je u uho sve dok Tristran nije pospano otvorio oči, a onda je rekao, sav važan: "Obiteljsko ime Thorn? Tristran iz tog skupa?"

"Mm?" rekao je Tristran. Osjećao je ružan okus u ustima, suhim i skorenim. Da je mogao, spavao bi još nekoliko sati.

"Tražili su vas", rekao je jazavac. "Dolje, kraj procjepa. Čini se da bi jedna mlada dama željela porazgovarati s vama."

Tristran se uspravio i široko osmjehnuo. Dotaknuo je rame zvijezde, koja je spavala kraj njega. Otvorila je snene plave oči i rekla: "Što je?"

"Dobra vijest", kazao joj je. "Sjećaš li se Victorije Forester? Možda sam jedanput ili dvaput spomenuo njezino ime na našim putovanjima."

"Da", rekla je. "Možda si."

"Eto," rekao je, "idem se naći s njom. Čeka me na prolazu." Zastao je. "Nego. Čuj. Bilo bi vjerojatno najpametnije da ostaneš ovdje. Ne bih htio da se ona zbuni, shvaćаш."

Zvijezda se okrenula na bok, prekrila lice laktom i ušutjela. Tristran je zaključio da je jamačno opet zaspala. Obuo je čizme, umio se i isplahnuo usta u obližnjem potoku, a onda navrat-nanos otrčao livadom prema selu.

Jutros su na zidu stražarili velečasni Myles, vikar Zida, i gospodin Bromios, krčmar. Između njih je stajala jedna mlada dama, leđima okrenuta livadi. "*Victoria!*" presretno ju je pozvao Tristran; ali mlada se dama nato okrenula, pa je opazio da to *nije* Victoria Forester (koja, odjednom se sjetio, i oduševio zbog toga, ima *sive* oči. Eto kakve su: sive. Kako si je uopće dopustio da to zaboravi?). Ali tko bi mogla biti ta mlada dama u ljupkom šeširiću i marami, Tristran nije znao, iako su joj suze navrle na oči kad ga je ugledala.

"Tristrane!" rekla je. "*Ti* si! Rekli su da si *ti*! O, Tristrane! Kako si *mogao*? O, kako si samo *mogao*?" A on je uto shvatio tko je zacijelo ta mlada dama koja ga kori.

"Louisa?" kazao je sestri. A zatim: "Baš si se promijenila od moga odlaska. Iz malešnog curetka izrasla si u pristalu mladu damu."

Šmrknula je i puhнула nos u laneni rupčić s čipkastim porubom, koji je izvukla iz rukava. "A ti si se", kazala mu je, otirući obraze rupčićem, "na svojim putešestvijama izrodio u raščupanog, razdrpanog vagabunda. Ali dobro izgledaš, rekla bih, a to mi je drago. Hajde, dođi", i nestrpljivo mu je mahnula da prođe kroz procjep u zidu i priđe joj.

"Ali zid—" rekao je, pomalo plaho odmjeravajući krčmara i vikara.

"E, što se toga tiče, kad su sinoć Wytan i gospodin Brown završili sa smjenom, svratili su u gostionicu *Sedme svrake*, gdje je Wytan uspio spomenuti da su susreli odrpanca koji je kazao da je ti, te da su mu zabranili da prođe. Da su tebi zabranili. Kad je ta vijest stigla do očevih ušiju, iz tih je stopa otišao u *Svraku* i obojici očitao takvu bukvicu i dao im takve jezikove juhe da stvarno nisam mogla vjerovati da to izlazi iz njegovih usta."

"Neki od nas bili su za to da te se jutros pusti da se vratiš," rekao je vikar, "dok su drugi bili za to da ostaneš ondje do podneva."

"Ali nitko od onih koji su bili za to da čekaš ne stražari jutros na zidu", rekao je gospodin Bromios. "Bilo je malo povuci-potegni da se to uspije tako utanačiti - i to na dan kad sam se trebao posvetiti služenju okrepe, ako smijem primijetiti. Ali, pustimo to, lijepo je da si nam se vratio. Hajde, prođi." I s tim mu je riječima pružio ruku, pa se Tristran zdušno rukovao s njim. Zatim se rukovao i sa vikarom.

"Tristrane," rekao je vikar, "pretpostavljani da si na putovanjima vidio štošta čudno."

Tristran je načas razmislio. "Rekao bih da jesam", kazao je.

"Moraš mi, onda, idući tjedan svratiti u vikarijat", rekao mu je vikar. "Popit ćemo čaj, pa ćeš mi sve natenane ispričovijedati. Nakon što se na miru smjestiš. Može?" A Tristran, koji je uvijek s priličnim strahopoštovanjem gledao u župnika, mogao je samo kimnuti glavom.

Louisa je uzdahnula, pomalo teatralno, i odsječnim korakom krenula prema *Sedmoj svraci*. Tristran je potrčao pločnikom da je sustigne, te nastavio hodati uz nju.

"Srcu mi godi što te opet vidim, sestro", rekao joj je.

"Kao da nismo svi skupa svisnuli od brige", kazala mu je prijekorno, "zbog tih tvojih silnih smucanja. A nisi me čak ni probudio da se oprostimo. Otac je bio sav izvan sebe od strepnje za tebe, a za

Božić, nakon što se nisi pojavio, pojeli smo patku i slatko, a onda je otac izvadio bocu porta i nazdravio prijateljima koji nisu s nama, pa je majci suza stala suzu sustizati, a onda sam se i ja rasplakala, jasno, i zatim je otac počeo puhati nos u svoj najbolji rupčić, a baka i djed Hempstock ustrajali su na tome da usprkos svemu potežemo božićne praskalice i čitamo svečarske krilatice na njima, od čega nam je svima samo bilo još gore, i, pravo da ti kažem, Tristrane, da znaš da si nam upropastio Božić.”

“Oprosti”, rekao je Tristran. “Što mi to sada radimo? Kamo to idemo?”

“Idemo u *Sedmu svraku*”, rekla je Louisa. “Rekla bih da je to samo po sebi jasno. Gospodin Bromios dao ti je dnevnu sobu na raspolaganje. Tamo te čeka netko tko treba razgovarati s tobom.” I ništa više nije rekla do ulaska u krčmu. Tristran je unutra prepoznao brojna lica, i ljudi su mu kimnuli glavom, ili se osmjehnuli, ili se pak nisu osmjehnuli dok je išao kroz gužvu i uskim se stubištem iza šanka peo do odmorišta na katu, s Louisom kraj sebe. Drvene su im podne daske škripale pod nogama.

Louisa je ošinula Tristrana pogledom. A onda joj je donja usna zadrhtala i, na Tristranovo iznenađenje, bacila mu se oko vrata i tako ga čvrsto zagrlila da nije mogao disati. Zatim se, ne rekavši ni riječi više, stuštila drvenim stubama natrag u prizemlje.

Pokucao je na vrata dnevne sobe i ušao. Prostorija je bila urešena nizom osebujnih predmeta, sitnih antiknih kipova i glinenih ćupova. Sa zida je visio štap obavijen bršljanovim lišćem, ili, točnije, tamnim metalom vješto iskovanim tako da slični bršljanu. Izuzmu li se ukrasi, prostorija je mogla biti dnevna soba bilo kojeg zauzetog samca koji ne stigne u nju dnevno zalaziti. Od namještaja, tu su bili mala počivaljka, nizak stolić s pohabanim primjerkom propovijedi Laurencea Sternea u kožnom uvezu, glasovir i nekoliko kožnih naslonjača, a u jednom od tih naslonjača sjedila je Victoria Forester.

Tristran joj je prišao polaganim, čvrstim korakom, a onda se spustio na koljeno ispred nje, kao što je nekoć pred njom kleknuo u blato seoske staze.

“O, molim te, nemoj”, rekla mu je Victoria Forester s nelagodom. “Molim te, ustani. Daj, radije sjedni ondje. U taj naslonjač? Da. Tako je bolje.” Jutarnja je svjetlost sjala kroz visoke čipkaste zavjese i

padala joj straga na kestenjastu kosu, tvoreći zlaćani obrub oko njezina lica. “Pogledaj se”, rekla je. “Postao si muško. I tvoja ruka. Što ti je bilo s rukom?”

“Opekao sam je”, rekao je. “U vatri.”

Isprva mu nije odgovorila. Samo ga je gledala. Zatim je sjela dublje u naslonjač i pogledala u prazno, u štap na zidu, ili možda pak u neki starinski kip gospodina Bromiosa, te rekla: “Štošta ti moram reći, Tristrane, a ništa od toga neće biti lako. Bila bih ti zahvalna ako ništa ne kažeš dok ne stignem ispričati sve što trebam. Dakle: prvo i prvo, a možda i najvažnije, moram ti se ispričati. Moja te glupost, moja nedotupavnost, poslala na te daleke pute. Mislila sam da se šališ... ne, ne da se šališ. Mislila sam da si prevelika kukavica, preveliki dječaćić, da djelom staneš iza svojih krasnih, luckastih riječi. Tek kada si otišao, i kad su počeli prolaziti dani a da se nisi vraćao, shvatila sam da si sve to ozbiljno mislio, a tada se već odavno tu ništa nije dalo popraviti.

Morala sam živjeti... svakodnevno... s mogućnošću da sam te poslala u smrt.”

Zurila je preda se dok je to govorila, a Tristran je slutio, a zatim i sa sigurnošću spoznao, da je ona u glavi već stotinu puta odvrtjela ovaj razgovor bez njega. Zato mu nije dopustila da išta kaže: Victoriji Forester ovo je već dovoljno teško padalo, a bilo bi joj posve nesnosno kad bi je on nagnao da promijeni sročeni tekst.

“A ja se nisam pošteno ponijela prema tebi, siroti moj trgovčiću... ali ti više nisi trgovčić, zar ne?... jer smatrala sam tvoju potragu pukom glupošću, u svakom pogledu...” Zastala je i čvršće stegnula drvene naslone za ruke, stegnula ih tako čvrsto da su joj zglobovi na šakama prvo porumenjeli, pa pobijelili. “Pitaj me zbog čega te nisam htjela poljubiti te noći, Tristrane Thorne.”

“Imala si pravo ne poljubiti me”, rekao je Tristran. “Nisam došao ovamo rastužiti te, Vicky. Nisam pronašao tvoju zvijezdu kako bih te ojadio.”

Nakrivila je glavu. “Znači, *pronašao* si onu zvijezdu koju smo te noći vidjeli?”

“Jesam, nego što”, rekao je Tristran. “Samo, zvijezda je u ovom trenutku još na livadi. Ali učinio sam ono što si tražila od mene.” “Onda mi sada učini još nešto. Upitaj me zbog čega te nisam htjela

poljubiti te noći. Napokon, već sam te znala poljubiti prije, dok smo bili mlađi.”

“Kako hoćeš, Vicky. Zbog čega me te noći nisi htjela poljubiti?” “Zbog toga”, rekla je, a u glasu joj se pritom osjetilo olakšanje, silno olakšanje, kao da se otima od nje, “što me, dan prije nego što smo vidjeli padalicu, Robert zaprosio. Kad smo se nas dvoje te večeri vidjeli, došla sam u trgovinu u nadi da ću vidjeti njega, i razgovarati s njime, i reći mu da prihvaćam, da smije posjetiti mojega oca i isprositi me.”

“Robert?” upitao ju je Tristran, potpuno ošamućen.

“Robert Monday. Radio si u njegovoj trgovini.”

“Gospodin Monday?” ponovio je Tristran. “Ti i gospodin Monday?”

“Upravo tako.” Sad je gledala u njega. “A onda si ti mene morao ozbiljno shvatiti i odjuriti da mi doneseš zvijezdu, i nijedan dan nije prošao a da nisam osjetila kako sam učinila nešto glupo i ružno. Jer obećala sam ti svoju ruku, vratiš li se sa zvijezdom. I, Tristrane, bilo je dana kada, časti mi, ne znam što bi mi teže palo: da pogineš u krajevima s one strane samo zbog ljubavi prema meni, ili da uspiješ u tom svom suludom naumu, vratiš mi se sa zvijezdom i zatražiš me za nevjestu. No, jasno, bilo je ovdje ljudi koji su mi govorili da ne gledam na to tako, da je tvoj odlazak u krajeve s one strane bio neizbježan, jasna stvar, jer ti je to u prirodi i jer ionako potječeš odande, ali ja sam nekako u dubini srca znala da je krivnja na meni, i da ćeš se ti jednoga dana vratiti i zatražiti me.”

“A ti voliš gospodina Mondaya?” rekao je Tristran, ulovivši se za jedinu pojedinost u svemu ovome koju je s izvjesnošću shvatio.

Kimnula je glavom, te uperila svoju ljupku bradicu u Tristrana. “Ali dala sam ti riječ, Tristrane. I *održat* ću riječ, a to sam kazala i Robertu. Ja sam odgovorna za sve što si prošao - čak i za tvoju sirotu, opečenu ruku. I ako me želiš, tvoj a sam.”

“Iskreno rečeno,” rekao je, “mislim da je odgovornost za sve što sam učinio na meni, a ne na tebi. I teško mi je zažaliti zbog i jednog jedinog trenutka, premda mi je katkad znala nedostajati meka postelja, niti ću ikad više moći pogledati ijednog puha onako kao prije. Ali nisi mi ti obećala svoju ruku ako ti se vratim sa zvijezdom, Vicky.”

“Nisam li?”

“Ne. Obećala si mi dati što god želim.”

Victoria Forester nato se uspravila kao ošinuta, i zagledala u pod. Na oba blijeda obraza zažarile su joj se crvene mrlje, kao da je išamarana. “Trebam li ja to shvatiti da ti—” zaustila je, ali Tristran joj je upao u riječ.

“Ne”, rekao je. “Ne shvaćaš kako treba. Rekla si mi dati što god ja želim.”

“Jesam.”

“Onda...” Zastao je. “Onda ja želim da se udaš za gospodina Mondaya. Želim da se vjenčate što je prije moguće - ma, još ovoga tjedna, ako se takvo što dade utanačiti. I želim da zajedno budete najsretniji muž i žena koji su ikada na ovome svijetu postojali.”

Odahnula je punim plućima, zadrhtavši tiho od olakšanja. Zatim ga je pogledala. “Ozbiljno to misliš?” upitala je.

“Udaj se za njega s mojim blagoslovom, pa smo poravnali sve račune”, rekao je Tristran. “A i zvijezda će vjerojatno dijeliti to mišljenje.”

Netko je pokucao na vrata. “Je li sve u redu unutra?” upitao je muški glas.

“Sve je itekako u redu”, rekla je Victoria. “Uđi, molim te, Roberte. Sjećaš se Tristrana Thorna, zar ne?”

“Dobro jutro, gospodine Monday”, rekao je Tristran i rukovao se s gospodinom Mondayem, čiji je dlan bio znojan i vlažan. “Kako čujem, uskoro se ženite. Dopustite mi da vam uputim iskrene čestitke.”

Na licu gospodina Mondaya pojavio se širok osmijeh, premda je to prije izgledalo kao da ga boli zub. Zatim je pružio ruku Victoriji, koja je ustala iz naslonjača.

“Ako želite vidjeti zvijezdu, gospođice Forester...” rekao je Tristran, ali Victoria je odmahнула glavom.

“Presretna sam što ste se živi i zdravi vratili kući, gospodine Thorn. Doći ćete nam na vjenčanje, nadam se?”

“Siguran sam da me ništa ne bi obradovalo više od toga”, rekao je Tristran, iako nije bio ni najmanje siguran ni u što takvo.

Uobičajenim bi danom bilo nečuveno da u *Sedmoj svraci* prije doručka bude takva gužva, ali ovo je bio sajmišni dan, pa su se

Zidani i došljaci natisnuli u krčmu, gosteći se punim tanjurima janjećih kotleta, slanine, gljiva, jaja na oko i krvavica.

Dunstan Thorn čekao je Tristrana za šankom. Ustao je kad ga je ugledao, šutke mu prišao i čvrsto stisnuo rame. “Znači, vratio si se čitav”, rekao je, a u glasu mu se čuo ponos.

Tristran se upitao nije li on to izrastao od odlaska; oca se sjećao kao krupnijeg čovjeka. “Zdravo, oče”, rekao je. “Malo sam ozlijedio ruku.”

“Majka te čeka s doručkom kod kuće, na imanju”, rekao je Dunstan.

“Bilo bi prekrasno doručkovati”, priznao je Tristran. “I vidjeti opet majku, naravno. A nas dvojica moramo popričati.” Jer još mu je na umu bilo nešto što je rekla Victoria Forester.

“Narastao si”, rekao mu je otac. “I trebao bi iz ovih stopa otići na šišanje.” Iskapio je pivo, pa su zajedno izašli iz *Sedme svrake* u seosko jutro.

Dva Thorna nogostupom su prešla na jedno od Dunstanovih polja, a dok su išli livadom na kojoj se igrao kao mali, Tristran je potegnuo temu koja ga je tištala: pitanje svog rođenja. Otac mu je odgovarao najiskrenije što je mogao za vrijeme duge šetnje do gazdinstva, pripovijedajući mu kao da priča priču koja se dogodila nekoć davno nekome drugom. Ljubavnu priču.

A onda su stigli u Tristranov stari dom, gdje ga je čekala sestra, a na štednjaku i stolu pušio se doručak koji mu je, s ljubavlju, pripremila žena koju je oduvijek smatrao majkom.

Madame Semele popravila je razmještaj i zadnjeg kristalnog cvjetića na tezgi i s negodovanjem odmjerila sajam. Netom je prošlo podne, pa su se kupci tek počeli tuda šetati. Nitko od njih još nije zastao kraj njezine tezge.

“Sve manje i manje ih je, svake devetoljetke”, rekla je. “Pazi što ti kažem, uskoro će ovaj sajam postati puka uspomena. Ima drugih sajmišta, i drugih tržišta, mislim si ja. Vrijeme ovoga sajma samo što nije prošlo. Za još četrdeset, pedeset, najviše šezdeset godina, bit će gotov zasvagda.”

“Možda,” rekla joj je sluškinja ljubičastih očiju, “ali mene to ne zanima. Ovo je posljednji takav sajam koji ću u životu posjetiti.”

Madame Semele ošinula ju je pogledom. “A ja mislila da sam odavno batinama izbila svu tu drskost iz tebe.”

“Nije to drskost”, kazala joj je robinja. “Gledaj.” Podigla je ruku i pokazala joj srebrni lanac kojim je bila vezana. Zasjao je na suncu, ali, ipak, bio je nekako *rjeđi*, prozirniji nego ikada prije; mjestimice je izgledao kao da nije načinjen od srebra, nego od dima.

“Ma što si to učinila?” Kapljice sline frcnule su sa staričinih usana.

“Ništa nisam učinila; ništa što nisam učinila pred osamnaest godina. Bila sam ti dužna robovati sve do dana kad Luna ne izgubi kćer, dogodi li se to u tjednu kada se dva ponedjeljka spoje. I moje služenje tebi na samom je izmaku.”

* * *

Prošla su tri sata popodne. Zvijezda je sjedila na livadskoj travi kraj šatora s vinom, tamnim pivom i jestvinama gospodina Bromiosa, i gledala procjep u zidu i kroz njega selo. Gosti šatora povremeno bi je ponudili vinom, pivom ili velikim, masnim kobasicama, a ona bi svaki put pristojno odbila.

“Čekaš li nekoga, draga?” upitala ju je mlada žena ugodnih crta lica u nastavku dana.

“Ne znam”, rekla je zvijezda. “Možda.”

“Mladića, usudila bih se pretpostaviti, takva jedna krasotica.” Zvijezda je kimnula glavom. “Na neki način”, rekla je.

“Ja sam Victoria”, kazala je mlada žena. “Victoria Forester.” “Ja se zovem Yvaine”, rekla je zvijezda. Odmjerila je Victoriju Forester pogledom od glave do pete, pa opet do glave. “Znači,” rekla je, “vi ste Victoria Forester. Glas vas je prestigao.”

“Mislite na vijest o vjenčanju?” rekla je Victoria, a oči su joj zasjale od ponosa i sreće.

“Vjenčanje, je li?” upitala ju je Yvaine. Jednu je ruku primaknula struku i opipala topaz na srebrnom lancu. Zatim je pogledala procjep u zidu i ugrizla se za usnu.

“O, sirotice moja! Kakav li je to samo zlikovac kada te pušta da ovako čekaš!” rekla je Victoria Forester. “Zbog čega ne prijedeš na onu stranu i sama ga ne potražiš?”

“Zbog toga što...” kazala je zvijezda, te naglo ušutjela. “Doista”, rekla je. “Možda i hoću.” Nebo iznad njih bilo je prošarano sivim i bijelim prugama oblaka kroz koje su se nazirale mrlje plavetnila. “Da mi je bar majka izašla”, rekla je zvijezda. “Voljela bih da se mogu prvo oprostiti s njom.” A zatim je, nespretno, ustala na noge.

Ali Victoria nije htjela pustiti novu prijateljicu da samo tako ode, pa je počela ćeretati o ozivanju, i bračnim dozvolama, i posebnim dozvolama koje mogu izdati samo nadbiskupi, i koja je silna sreća što Robert poznaje nadbiskupa. Vjenčanje su, prema svemu sudeći, zakazali za šest dana, točno u podne.

Zatim je Victoria pozvala jednog pristojnog gospodina prosijedih zalisaka da im priđe. Pušio je tanku crnu cigaru i smješkao se kao da ima zubobolju. “A ovo je Robert”, rekla je. “Roberte, ovo je Yvaine.

Ona čeka svoga mladića. Yvaine, ovo je Robert Monday. A idućeg petka, u podne, ja ću postati Victoria Monday. Možda bi to mogao nekako spomenuti, dragi, u govoru na vjenčanom doručku - da će se u petak spojiti dva ponedjeljka!"

A gospodin Monday pučnuo je cigaru i kazao nevjesti da će svakako razmisliti o tome.

"Znači li to," upitala ju je Yvaine, pomno birajući riječi, "da se *ne* udaješ za Tristrana Thorna?"

"Ne, nikako", rekla je Victoria.

"O", rekla je zvijezda. "Dobro." I sjela je natrag.

Još je ondje sjedila kad se Tristran nakon nekoliko sati vratio kroz prolaz u zidu. Izgledao je obuzet mislima, ali razvedrio se kad ju je ugledao. "Hej, ti. Zdravo", rekao je i pomogao joj da ustane. "Je li ti bilo lijepo dok si me čekala?"

"Ne baš", odgovorila mu je.

"Oprosti", rekao je Tristran. "Bilo bi bolje da sam te poveo sa sobom u selo, valjda."

"Ne", rekla je zvijezda. "Ne bi bilo. Ostat ću na životu sve dok ostanem u Vilindomu. Kad bih prešla u tvoj svijet, postala bih puka stijena od hladna željeza, izbrazdana i rošava, što je pala s nebesa."

"Ali ja sam te gotovo poveo sa sobom!" zgroženo je rekao Tristran. "Sinoć sam pokušao."

"Jesi", rekla je. "Što samo dokazuje da si doista blesan, bukvan i... i zvekan!"

"Tupan", predložio je Tristran. "Uvijek si me rado zvala tupanom. I benom."

"Pa," rekla je, "sve to i jesi, a i još više. Kako me možeš tako pustiti da čekam? Mislila sam da ti se nešto strašno dogodilo."

"Oprosti", kazao joj je. "Neću te više ostaviti."

"Ne," rekla je, ozbiljno i posve sigurno, "nećeš."

Njegova je ruka tada našla njenu. Pošli su kroz sajam, držeći se za ruke. Počeo je jačati vjetar, lamatajući i lepećući šatorskim platnima i zastavama, raznoseći hladne kapi kiše. Sklonili su se pod tendu tezge s knjigama, zajedno s nizom drugih ljudi i stvorenja. Vlasnik tezge prenio je kutiju knjiga dublje u šator da nitko ne pokisne.

“Nebo puno pruga, nebo puno pruga, malo pljusne kiša, malo grane duga”, rekao je čovjek u crnom svilenom cilindru Tristranu i Yvaine. Upravo je od knjižara kupovao knjižicu uvezanu u crvenu kožu.

Tristran se osmjehnuo i kimnuo glavom, a kako je postalo jasno da kiša jenjava, on i Yvaine pošli su dalje.

“I to mi je sva hvala koju ću od njih dobiti, jamčim vam”, kazao je visoki čovjek u cilindru knjižaru, koji nije imao ni najblažeg pojma o čemu on to govori, niti ga je bilo briga.

“Oprostio sam se od obitelji”, kazao je Tristran Yvaine dok su šetali. “Od oca, od majke - očeve supruge, da radije tako kažem - i od svoje sestre Louise. Mislim da se više neću onamo vratiti. Sada samo trebamo riješiti problem tvog povratka na nebo. Možda ću i ja otići s tobom.”

“Ne bi ti se svidjelo gore na nebu”, kazala mu je zvijezda. “Onda... kako čujem, od tvog vjenčanja s Victorijom Forester neće biti ništa?”

Tristran je kimnuo. “Neće”, rekao je.

“Upoznala sam je”, rekla je zvijezda. “Jesi li znao da je noseća?”

“Što?” upitao je Tristran, zgranut i iznenađen.

“Sumnjam da i sama to zna. U prvom je, najviše drugom mjesecu.”

“Gospode dragi. Odakle to znaš?”

Sad je na zvijezdi bio red da slegne ramenima. “Znaš,” rekla je, “obradovala me vijest da se nećeš vjenčati s Victorijom Forester.”

“I mene”, priznao joj je.

Kiša je opet počela, ali nisu ni pokušali potražiti zaklon. Čvršće joj je primio ruku. “Znaš”, rekla mu je, “jedna zvijezda i jedan smrtnik...”

“Tek napola smrtnik, zapravo,” obavijestio ju je Tristran. “Sve što sam u životu mislio o sebi - tko sam, što sam - bila je laž. Ili bar donekle. Pojma nemaš kako mi nevjerojatan osjećaj slobode to pruža.”

“Ma što da jesi,” rekla je, “samo bih ti htjela dati do znanja da najvjerojatnije nikad nećemo moći imati djecu. To je sve.”

Tristran je tada pogledao zvijezdu, i počeo se smiješiti, i nije rekao baš ništa. Položio je dlanove na njezine nadlaktice. Stao je pred nju i zagledao joj se u oči.

“Samo da znaš, to je sve”, rekla je zvijezda i nagnula se prema njemu.

Tada su se prvi put poljubili, na hladnoj proljetnoj kiši, iako nijedno od njih nije opazilo da pada kiša. Tristranu je srce tuklo u grudima kao da u njega ne stane sva radost koja se u njemu odjednom našla. Otvorio je oči dok je ljubio zvijezdu. Njezine nebeskoplave oči gledale su u njegove, i u tim očima nije vidio rastajanja.

Srebrni lanac sad nije bio više od dima i pare. U jednom otkucaju srca još je postojao u zraku, a onda ga je oštar nalet vjetra i kiše raspršio u ništavilo.

“Eto”, rekla je žena tamne, kovrčave kose. Protegnula se poput mačke i nasmiješila. “Uvjeti mojeg oslobađanja sada su ispunjeni, i time smo se nas dvije razračunale.”

Starica ju je bespomoćno pogledala. “Ali što ću ja? Stara sam. Ne mogu sama držati tezgju. Baš si zla, glupa kokoška, kad me ovako ostavljaš na cjedilu.”

“Tvoje me se nevolje nimalo ne tiču,” rekla joj je bivša robinja, “ali nikad me više nećeš zvati ni kokoškom, ni ropkinjom, ni bilo kojim drugim imenom koje nije moje rođeno. Ja sam gospa Una, prvorođena i jedina kći osamdeset prvog vladara Vihordvora, a čarolije i privole kojima si me obvezala istekle su i prošle. A sad mi se ispričaj i oslovi me pravim imenom, inače ću - s golemom nasladom - posvetiti ostatak svoga života uništavanju tebe i zatiranju svega do čega ti je stalo i svega što jesi.”

Tada su pogledale jedna u drugu, a starica je bila ta koja je prva odvratila pogled.

“Onda vam se moram ispričati što sam vas zvala kokoškom, gospo Una”, kazala je, kao da je svaka riječ gorka piljevina koju pljuje iz usta.

Gospa Una kimnula je glavom. “Tako treba. A vjerujem i da si mi dužna platiti za ukazanu službu sada kad nam se putovi razilaze”, rekla je. Jer u tome postoje pravila. U svemu postoje pravila.

Kiša je još padala na mahove, pa se prekidala tek toliko da izmami ljude iz priručnih zaklona, a onda ponovno kišila po njima. Tristran i Yvaine sjedili su, smočeni i sretni, kraj logorske vatre, u šarolikom društvu stvorenja i ljudi.

Tristran se raspitao poznaje li itko od njih kosmatog čovječuljka kojega je upoznao na putovanjima, opisavši im ga najbolje što je mogao. Nekolicina je potvrdila da ga je svojedobno susrela, iako ga nitko nije vidio na ovome sajmu.

Otkrio je kako mu se ruke upliću, gotovo od svoje volje, u zvijezdinu mokru kosu. Upitao se zbog čega mu je tako dugo trebalo da shvati koliko mu je stalo do nje, i to joj je i kazao, i ona mu je rekla da je budala, a on je njoj na to izjavio kako je to najljepše ime kojim je ijedan muškarac ikada bio prozvan.

“Onda, kamo ćemo nakon što sajam prođe?” upitao je Tristran zvijezdu.

“Ne znam”, rekla mu je. “Ali još moram izvršiti jednu dužnost.”

“Je li?”

“Da”, rekla je. “Onaj topaz koji sam ti pokazala. Moram ga uručiti pravome. Kad je posljednji put pravi naišao, ona gostioničarka ga je preklala, tako da je kamen još kod mene. Ali voljela bih da ga više nema.”

Ženski glas oglasio mu se kraj ramena. “Upitaj je što to nosi, Tristrane Thorne.”

Okrenuo se i pogledao u oči boje livadskih ljubičica. “Ti si bila ona ptica u kolima vještice”, kazao je ženi.

“Dok si ti bio puh, sine,” rekla je žena, “ja sam bila ptica. Ali sad mi se vratio pravi oblik, a vrijeme moga robovanja je prošlo. Zatraži od Yvaine ono što nosi. Imaš pravo na to.”

Opet se obrati zvijezdi. “Yvaine?”

Kimnula je i pričekala.

“Yvaine, hoćeš li mi dati to što nosiš?”

Načas se zbunila; zatim je posegnula u haljinu, potajice nešto odvezala i izvadila veliki topaz na prekinutom srebrnom lancu.

“Pripadao je tvom djedu”, rekla je žena Tristranu. “Posljednji si muški potomak vihordvorske loze. Objesi ga oko vrata.”

Tristran je tako i učinio; čim je spojio krajeve srebrnoga lanca, isprepleli su se i spojili kao da nikad nisu bili slomljeni. “Vrlo lijepo”, rekao je Tristran sumnjičavo.

“To je Moć Vihordvora”, rekla mu je majka. “Nitko to ne može osporiti. Te si krvi, a svi su tvoji ujaci sada pokojni. Bit ćeš pristali vladar Vihordvora.”

Tristran ju je pogledao s iskrenim čuđenjem u očima. "Ali ja uopće ne želim biti vladar bilo čega," kazao joj je, "a ni bilo koga, osim možda srca moje drage." I primio je zvijezdu za ruku, privio njezinu šaku uz grudi i nasmiješio se.

Žena je nestrpljivo strugnula ušima. "U gotovo osamnaest godina, Tristrane Thorne, nisam niti jednu jedinu stvar tražila od tebe. A sada, na moj prvi jednostavni mali zahtjev - na najsitniju uslugu koju zatražim od tebe - ti me odbiješ. Pa dakle, pitam te, Tristrane, je li to iole dolično ponašanje prema vlastitoj majci?"

"Nije, majko", rekao je Tristran.

"Eto vidiš," nastavila je, nešto mekše. "Ne bi bilo zgorega da vi mladi imate vlastiti dom, kao i da ti imaš neko zanimanje. A ako ti ne odgovara, smiješ otići, znaš. Nema srebrnog lanca koji bi te vezivao za prijestolje Vihordvora."

A Tristrana je to uvelike smirilo. Yvaine se nije naročito oduševila, jer znala je da srebrnih lanaca ima u svakojakim oblicima i veličinama; ali također je znala da ne bi bilo mudro započeti život uz Tristrana tako što će proturječiti njegovoj majci.

"Bih li mogla imati čast da mi kažete svoje ime?" upitala ju je Yvaine. Zapitala se nije li pomalo pretjerala; ali Tristranova je majka smjesta sva procvala, pa je znala da nije.

"Ja sam gospa Una Vihordvorska", rekla je. Zatim je iz torbice koja joj je visjela o boku izvadila ružicu izrađenu od stakla, tako zagasito crvenu da se činila gotovo crnom na treperavoj svjetlosti vatre. "Evo čime sam plaćena", rekla je, "za više od šezdeset godina robovanja. Bila je kivna što mi je mora dati, ali pravila su pravila, a ona bi izgubila i umijeće čaranja i još mnogo više da nije izmirila račune. E sad, namjeravam je razmijeniti za nosiljku koja će nas prevesti u Vihordvor, jer moramo se vratiti kako doliči. O, kako mi je samo Vihordvor nedostajao. Moramo imati nosače i konjičku pratnju, možda i slona - slonovi su tako dojmljivi, ništa ne kazuje 'S puta' tako izričito kao slon na čelu kolone..."

"Ne", rekao je Tristran.

"Ne?" rekla je njegova majka.

"Ne", ponovio je Tristran. "Ti putuj u nosiljci, sa slonom na čelu, i devama i svim tim, ako već tako želiš, majko. Ali Yvaine i ja sami ćemo otići onamo, putujući vlastitim tempom."

Gospa Una duboko je udahnula, a Yvaine je zaključila da radije ne bi sudjelovala u ovoj raspravi, tako da je ustala i rekla im da se uskoro vraća, da mora protegnuti noge i da neće predaleko odlutati. Tristran ju je molećivo pogledao, ali Yvaine je odmahнула glavom: sam mora odnijeti prevagu u ovom sukobu, a borit će se bolje ne bude li ona uz njega.

Šepavo se zaputila sajmom dok se mračilo i zastala kraj šatora iz kojeg se čulo sviranje i pljeskanje, i iz kojega se svjetlost izlivala kao topao, zlatan med. Stala je slušati tu glazbu i misliti vlastite misli. I tamo se zgrbljena, posve sijeda starica, jednog oka presvučenog mrenom, dogegala do zvijezde i zamolila je da ostane malo popričati s njom.

“O čemu?” upitala ju je zvijezda.

Starica, stisnuta od godina i vremena do visine jedva veće od dječje, držala se ukočenim šakama nateklih zglobova za štap visok i skvrčen poput nje same. Pogledala je u zvijezdu zdravim okom i mliječnoplavim okom, te rekla: “Došla sam ponijeti tvoje srce sa sobom.”

“Tako”, rekla je starica. “Zamalo sam ga se i domogla, da znaš, gore na prijevoju.” Stala se grleno cerekati kad se toga prisjetila. “Pamtiš li ti to?” Veliki joj je zavežljaj ležao na leđima poput grbe. Zavojiti rog od bjelokosti virio je iz zavežljaja, a Yvaine je znala gdje je već vidjela taj rog.

“Ono ste bili vi?” upitala je zvijezda sitnu staricu. “Vi, s onim noževima?”

“Mm. To sam bila ja. Ali potratila sam svu mladost koju sam ponijela za put. Svaka mi je čarolija odnijela djelić mladosti koju sam nosila, i sada sam starija nego što sam ikad bila.”

“Taknete li me,” rekla je zvijezda, “pipnete li me makar i prstom, zauvijek ćete to zažaliti.”

“Dospiješ li ikada u moje godine,” rekla je starica, “znat ćeš o žaljenju sve što se znati može, i znat ćeš da još jedno, vamte-namte, ne igra baš nikakvu ulogu na duge staze.” Onjušila je zrak. Haljina joj je nekoć bila crvena, ali sad je izgledala kao da je kroz godine često bila krpana i kraćena, nošena i trošena. Visjela joj je s jednog ramena, otkrivajući naborani ožiljak koji je lako mogao biti stoljećima star. “Znaš, mene zanima zbog čega te ja to više ne mogu pronaći u

svijesti. Još si mi tu, jedva, ali postojiš kao duh, kao divlji oganj. Još nedavno, gorjela si - tvoje srce je gorjelo - kao srebrni plamen u mojoj svijesti. Ali nakon one večeri u svratištu postalo mi je raštrkano i mutno, a sada ga uopće nema.”

Yvaine je shvatila da ne osjeća ništa osim sažaljenja prema ovome biću koje ju je htjelo ubiti, pa je rekla: “Nije li to možda zato što srce koje tražite više ne pripada meni?”

Starica je zakašljala. Cijelo joj se tijelo pritom treslo i trzalo od grčevitih napora.

Zvijezda je pričekala da je kašalj prođe, te rekla: “Dala sam srce drugome.”

“Onome momku? Iz svratišta? Onome s jednorogom?”

“Da.”

“Trebala si onda pustiti mene da ga odnesem, za svoje sestre i sebe. Mogle smo ponovno postati mlade, i takve ostati do duboko u sljedeće doba svijeta. Tvoj momak će ga samo slomiti, ili protratiti, ili izgubiti. Svi oni to učine.”

“Svejedno,” rekla je zvijezda, “on ima moje srce. Nadam se da vas sestre neće prestrogo osuditi kad im se vratite bez njega.”

Uto je Tristran prišao Yvaine, i primio je za ruku, i pozdravio staricu pristojnim kimanjem glavom. “Sve je riješeno”, kazao je. “Više nemamo brige.”

“A nosiljka?”

“O, majka će putovati nosiljkom. Morao sam joj obećati da ćemo prije ili poslije stići u Vihordvor, ali ne moramo se žuriti putom. Možda bi bilo zgodno da kupimo par konja i pođemo u razgledavanje.”

“I tvoja je majka pristala na to?”

“Na koncu”, veselo je rekao. “Uglavnom, oprostite što vas prekidam.”

“Gotovo smo završile”, rekla je Yvaine i opet se obratila sitnoj starici.

“Moje će sestre biti stroge, a i okrutne”, rekla je stara kraljica--vještica. “Doduše, zahvalna sam ti na lijepim riječima. Imaš dobro srce, dijete. Šteta što neće pripasti meni.”

Zvijezda se tada sagnula i poljubila staricu u smežurani obraz, osjetivši kako je grube dlake na njemu grebu po mekim usnama.

Zatim su zvijezda i njezina prava ljubav otišli odatle, prema zidu. “Tko ti je ta stara baba?” upitao ju je Tristran. “Izgledala mi je odnekud poznato. Da nešto nije u redu?”

“Sve je u redu”, kazala mu je. “To je samo jedna žena koju sam putom upoznala.”

Iza njih sjala su svjetla sajma, fenjeri, svijeće, vještice svjetiljke i vilinski sjaj, poput sna o noćnom nebu što se spustio na zemlju. Pred njima, s druge strane livade, na suprotnoj strani sada nezaštićenog procjepa u zidu, ležalo je mjesto Zid. Uljanice, plinske svjetiljke i svijeće sjale su u prozorima seoskih kuća. Tristranu su se, tada, učinile jednako dalekima i nedokučivima kao i svijet iz *Tisuću i jedne noći*.

Pogledao je svjetla Zida posljednji put, kako je shvatio (nepobitno, u tom trenutku). Neko ih je vrijeme samo šutke promatrao, s palom zvijezdom kraj sebe. A onda im je okrenuo leđa, i zajedno su pošli prema Istoku.

Epilog

Gdje se može razaznati više svršetaka

MNOGI SU TO SMATRALI JEDNIM OD NAJVEĆIH DANA U POVIJESTI Vihordvora, dan kada se gospa Una, davno nestala i smatrana mrtvom (jer ju je, kao novorođenče, ukrala vještica) vratila u svoj gorski kraj. Bilo je veselja, vatrometa i slavlja (službenog i onog drugog) još tjednima nakon dolaska njezine nosiljke u povorci s trima slonovima na čelu.

Radost žitelja Vihordvora i svih njegovih zemalja narasla je do nezapamćene razine kad je gospa Una prenijela vijest da je, tijekom svojeg izbivanja, rodila sina, sljedećeg u nizu nasljednika prijestolja, imajući u vidu da se posljednjoj dvojici njezine braće zametnuo trag i da su po svoj prilici mrtvi. Dapače, kazala im je, on već oko vrata nosi Moć Vihordvora.

Gospa Una rekla im je i to da će im on i njegova nova nevjesta ubrzo doći, iako im nije bila u stanju priopćiti točniji datum njihova dolaska, što ju je očito srdilo. U međuvremenu, i u njihovoj odsutnosti, gospa Una objavila je da će vladati Vihordvorom kao regent. Tako je i učinila, i dobro je postupila, i posjedi na gori Huon i oko nje napredovali su i jačali pod njezinom vladavinom.

Prošle su još tri godine prije nego što je dvoje lotalica prljavih od puta stiglo u mjesto Nadoblak, pri dnu same vihordvorske stijene. Prašnjavi, puni žuljeva, uzeli su sobu u svratištu, te poslali po vruću vodu i limenu kadu. Nekoliko su se dana ondje zadržali, vodeći razgovore s drugim posjetiteljima i gostima svratišta. Posljednje noći njihova boravka, žena, koja je šepala u hodu i imala tako svijetlu kosu da se činila bijelom, pogledala je muškarca i rekla: "Dakle?"

"Dakle", ponovio je. "Majci vladanje sasvim očito izvrsno ide od ruke."

"I ti bi bio sasvim jednako dobar", jetko mu je rekla, "kad bi sjeo na prijestolje."

“Možda”, priznao je. “A svakako mi se čini da bi se bilo lijepo jednoga dana skrasiti ovdje. Ali toliko je mjesta koja još nismo obišli. Tolike ljude još treba upoznati. Da i ne spominjem sve krivde koje još valja ispraviti, zlikovce koje još valja poraziti, prizore koje još valja vidjeti, i sve to. Znaš već.”

Oporo se osmjehnula. “Eto ti ga na”, rekla je. “Bar nam neće biti dosadno. Ali bolje bi nam bilo da ostavimo poruku tvojoj majci.”

I tako je gostioničarov momak uskoro donio listić papira gospi Uni Vihordvorskoj. List je bio zapečaćen voskom, a gospa Una pomno je ispitala dječaka o putnicima - muškarcu i njegovoj ženi - prije nego što će slomiti pečat i pročitati pismo. Bilo je naslovljeno na nju, a nakon pozdrava, u njemu je pisalo:

*Neodgodivo nas je zadržao svijet.
Kad nas vidiš, nadaj nam se.*

Potpisao ga je Tristran, a kraj njegova potpisa stajao je otisak prsta koji je svjetlucao i ljeskao se i sjao kad bi ga dotakle sjene, kao da je posut prašinom sitnih zvjezdica.

I time se Una morala zadovoljiti, kad se tu već ništa nije dalo učiniti.

Prošlo je još pet godina prije nego što se dvoje putnika napokon zasvagda vratilo u gorsko uporište. Bili su prašnjavi i umorni, odjeveni u prnje i dronjke, i isprva su se prema njima, na sramotu čitave zemlje, odnosili kao prema vucibatinama i besprizornima; tek kada je muškarac pokazao topaz o svome vratu, prepoznali su ga kao sina jedinca gospe Une.

Proslave koje su uslijedile nakon imenovanja potrajale su gotovo punih mjesec dana, nakon čega se osamdeset drugi vladar Vihordvora posvetio zadaćama vladanja. Donosio je što je manje odluka mogao, ali one koje je donio bile su mudre, čak i ako se njihova mudrost isprva nije dala opaziti. Bio je odvažan u boju, premda mu je lijeva šaka bila sva u ožiljcima i od slabe koristi, a bio je i domišljat strateg; poveo je svoj narod u pobjedu protiv Sjevernih bjesova kad su putnicima zapriječili prolaz preko prijevoja; sklopio je trajan mir s Orlovima iz Visokršja, mir koji traje do današnjih dana.

Njegova supruga, gospa Yvaine, bila je krasotica iz dalekih predjela (iako nitko nikad nije bio posve siguran iz kojih to točno). Netom nakon što je s mužem stigla u Vihordvor, uzela je za sebe sklop odaja u jednom od najviših vrhova citadele, odaje koje su dvorjani i osoblje odavno napustili kao neupotrebljive; krov im se još prije tisuću godina urušio pri odronu kamenja. Nitko drugi nije ih ni poželio zaposjesti, jer bile su otvorene prema nebu, a zvijezde i Luna obasjavale su ih tako jasno kroz rijetki gorski zrak da se činilo kako bi ih se moglo dohvatiti već pukim pružanjem ruke.

Tristran i Yvaine bili su sretni zajedno. Ne zasvagda, jer Vrijeme, taj stari lupež, na koncu sve odnese u svoju prašnu ropotarnicu, ali bili su vrlo dugo sretni, kako to već biva. A onda je Smrt stigla noću, i šapnula svoju tajno u uho osamdeset drugome vladaru Vihordvora, i on je kimnuo sijedom glavom i više ništa nije rekao, i narod je odnio njegove posmrtno ostatke u Dvoranu predaka, gdje i danas leže.

Nakon Tristranove smrti bilo je onih koji su tvrdili da je on pripadao Družini Kule, i da je odigrao presudnu ulogu pri slamanju moći Nesvetoga dvora. Ali istina o tome, kao i o mnogočemu pride, pokopana je s njime, i nikad se nije utvrdilo kako je doista bilo, tako ili nekako drugačije.

Yvaine je postala Vihordvorska gospa, i pokazala se boljom vladaricom, i u miru i u ratu, nego što se itko usudio ponadati. Starost je nije načinjala tako kao njezinoga muža, i oči su joj ostajale jednako plave, kosa jednako zlatnobijela, a i - kao što su slobodni stanovnici Vihordvora katkad imali prilike otkriti - ćud joj je ostala jednako prijeka kao onoga dana kad ju je Tristran upoznao na proplanku kraj jezera.

Do dana današnjega ona šepa pri hodu, iako nitko u Vihordvoru nikada to ne bi naglas spomenuo, baš kao što se nitko ne bi usudio ni primijetiti kako ona svjetluca i treperi, tu i tamo, u mraku.

Kažu da se svake noći, kad joj to državničke dužnosti dopuste, ona pješice popne i šepavo dođe, posve sama, na najviši vrh dvora, gdje ostane stajati satima i satima, kao da i ne čuti studene vršne vjetrove. Ne govori ništa, baš ništa, samo gleda uvis u mračno nebo i tužnim očima promatra polagani ples nebrojenih zvijezda.

Chita(m) 2012.

Kazalo

[Pjesma](#)

[Jedan](#)

[Dva](#)

[Tri](#)

[Četiri](#)

[Pet](#)

[Šest](#)

[Sedam](#)

[Osam](#)

[Devet](#)

[Deset](#)

[Epilog](#)